

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност и макропрudentна политика

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО ПРВИОТ КВАРТАЛ ОД 2024 ГОДИНА***

јуни 2024 година

Содржина

I. Резиме.....	3
II. Структура на банкарскиот систем.....	6
1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем	7
III. Ризици во банкарското работење.....	10
1. Кредитен ризик	11
2. Валутен ризик.....	23
3. Ликвидносен ризик	28
4. Ризик од промена на каматните стапки.....	36
5. Ризик од несолвентност	42
IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем.....	50
1. Активности на банките	51
2. Профитабилност.....	68

I. Резиме

Окружувањето во коешто работеа банките во првиот квартал од 2024 година се одликуваше со поволни движења на девизниот пазар, умерено побрз економски раст и стабилизирана инфлација на нивото од претходниот квартал, којашто и натаму е над историскиот просек. Притоа, ризиците од надворешното окружување и неизвесноста околу нивното остварување и натаму постојат и главно се поврзани со постојните геополитички тензии. Соодветно на условите во економијата, Народната банка не направи промени во основната каматна стапка, којашто беше задржана на нивото од 6,3%. Во овој квартал беа усвоени дополнителни измени кај инструментот задолжителна резерва, чијашто примена, во најголем дел од јуни 2024 година, значи дополнително повлекување на дел од структурниот вишок ликвидност од банкарскиот систем, што соодветствува на претпазливоста којашто е одлика на монетарната политика. Истовремено, мерките придонесуваат за натамошно јакнење на процесот на денаризација и зголемување на долгорочното штедење во банкарскиот систем. Се очекува оваа поставеност на монетарната политика, заедно со промените направени досега кај задолжителната резерва и со преземените макропрudentни мерки, да придонесе за натамошно забавување на инфлацијата и за задржување на стабилноста на девизниот курс. Активностите на банкарскиот систем беа под влијание на вообичаените сезонски движења во првото тримесечје од годината, а годишниот раст се одржа на солидно ниво. Показателите за изложеноста на ризиците на банкарскиот сектор беа стабилни, а стрес-тестовите укажуваат на добар капацитет за справување со претпоставените шокови. Сепак, окружувањето и натаму е неизвесно, главно под влијание на неповолните надворешни фактори, особено нагласени поради геополитичките превирања. Оттука, потребно е натамошно внимателно следење на ризиците и претпазливост во водењето на политиките заради задржување на стабилноста на банкарскиот сектор и во следниот период.

Во првиот квартал од оваа година продолжија повољните остварувања кај депозитите и кредитите. Растот на депозитите на годишна основа и натаму е солиден, речиси непроменет во однос на претходниот квартал, при забрзан годишен раст на кредитите на нефинансиските субјекти. Депозитите од нефинансиските субјекти остварија годишен раст од 9,1% (9,2% на 31.12.2023 година), при забрзан раст на депозитите од домаќинствата и малку побавен, но и натаму двоцифрен годишен раст на депозитите од нефинансиските друштва. Анализирано според валутната структура, и натаму се претпочита домашната валута, при двоцифрен годишен раст на денарските депозити, неколкукратно повисок во споредба со оној на девизните депозити (12,5% и 5,1%, соодветно). Склоностите за штедење на подолг рок исто така се задржаа, при што долгорочните депозити остварија забрзан годишен раст кој достигна 28,3%, при натамошен пад на краткорочните депозити и побавен годишен раст на депозитите по видување. Кредитната активност на банките забележа забрзан годишен раст од 6,2% (4,3% на 31.12.2023 година), и покрај затегнатите кредитни услови и намалената кредитна побарувачка во првиот квартал од годината. Првенствено под влијание на сезонските ефекти, повеќето категории активности на банкарскиот систем бележат пад или забавен раст на квартална основа. Така, депозитите од нефинансиските субјекти се намалија (за 0,9%), додека кредитите го забавија растот, кој изнесува 1% (1,9% во претходниот

квартал). Ваквите движења се вообичаени за овој период од годината и во голема мера се поврзуваат со циклусот во деловното работење на претпријатијата.

Солвентноста на банкарскиот систем бележи подобрување. Стапката на адекватност на капиталот достигна ниво од 18,9%, коешто е највисоко од 2006 година наваму. Подобрувањето на показателот произлегува од растот на сопствените средства на банките, најмногу поради реинвестирањето на добивките од минатата година, при истовремен мал пад на активата пондерирана според ризиците поради стеснувањето на отворената девизна позиција. Повисоките показатели за солвентноста во голема мера произлегуваат и од повисоките регулаторни и супервизорски барања во врска со капиталот на банките, пред сè поврзано со заштитните слоеви на капиталот (противцикличниот и заштитниот слој на капиталот за системски значајните банки) и капиталниот додаток утврден врз основа на супервизорска оценка. Имајќи предвид дека Народната банка во неколку наврати ги зголеми барањата за капитал во врска со противцикличниот заштитен слој на капиталот, коишто ќе започнат со примена во наредниот период, се очекува солвентноста на банкарскиот систем и натаму да се подобрува. Анализирano според употребата, околу 37% од сопствените средства на банкарскиот систем отпаѓаат на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“ над потребното минимално ниво и банките може да ги користат за справување со различни предизвици при надолните движења во текот на економските циклуси и во кризни услови. Спроведеното стрес-тестирање покажува отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови.

Показателите за ликвидноста бележат мал пад, но без поголеми отстапувања од вообичаените задоволителни нивоа. Така, ликвидните средства зафаќаат 30,9% од вкупната актива на банките (31,8% на 31.12.2023 година), додека покриеноста на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства изнесува 52,5% и 61,8%, соодветно (на 31.12.2023 година, овие показатели изнесуваа 52,3% и 65,3%, соодветно). Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем изнесува 279,1%, што е значително повеќе од регулаторниот минимум (100%) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

Во првиот квартал од 2024 година, дел од показателите за изложеноста на кредитниот ризик забележаа зголемување, што се должи на методолошките промени коишто се воведоа од почетокот на годината, со примената на новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик. Така, стапките на нефункционални кредити се зголемија до нивото од 3,1% (нефинансиски субјекти), 3,8% (нефинансиски друштва) и 2,3% (домаќинства), поради позначителниот раст на нефункционалните кредити, што е ефект од поинаквиот методолошки пристап во определувањето на нефункционалниот статус (поточно, во броењето на деновите на доцнење), а не на променетата кредитоспособност на клиентите. Имено, доколку се исклучи овој ефект во првиот месец од примената на новата одлука, нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти би забележале квартален пад (-1,6%) и соодветно и стапката на нефункционалните кредити би се намалила (до нивото од 2,7%).

Во првиот квартал од 2024 година, присуството на валутната компонента (странска валута и девизна клаузула) во билансите на банките продолжи да се намалува и се спушти до нивоата од 41,2% во активата и 40,7% во пасивата. Во прилог на овие промени се и измените во инструментот за задолжителна резерва, коишто беа насочени кон зголемување на денаризацијата, каде што се забележуваат позитивни трендови. Изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик позначително се намали на квартална основа, до ниво од 6,1% од сопствените средства, коешто е значително пониско од регулаторниот лимит од 30%.

Изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности е во рамките на пропишаниот лимит (20%) и на 31.3.2024 година изнесува 10,1% од сопствените средства, што претставува квартално зголемување од 1,1 процентни поени. Изложеноста на банкарскиот систем на индиректниот кредитен ризик којашто произлегува од учествата на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка во кредитното портфолио е и натаму значајна, иако учеството на овие кредити забележа квартален пад до нивото од 69,4% од вкупните кредити (70,2% на 31.12.2023 година).

Во првото тримесечје од 2024 година, најголем дел од показателите за профитабилноста и оперативната ефикасност на банкарскиот систем се подобрија во споредба со истиот период од минатата година. Добивката на банкарскиот систем продолжи да расте (14,9%), иако забавено во споредба со истиот период од минатата година (44,3%). Во услови на раст на каматните стапки и каматоносната актива, најголем придонес во зголемувањето на добивката имаа нето каматните приходи од речиси сите сектори, иако и тие растеа забавено. Мал придонес во зголемувањето на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии. Стапката на поврат на просечната актива (која изнесува 2,3% слично со просекот за земјите од Западен Балкан и од ЦИЈЕ) и стапката на поврат на просечниот капитал и резерви (која изнесува 18,2%) се подобри во однос на истиот период од минатата година (2,2% и 17,6%, соодветно). Главните расходни ставки на банките забележаа зголемување, особено трошокот за исправка на вредноста (57,1%), што во еден дел произлегува и од гореспоменатите измени во регулативата за управувањето со кредитниот ризик. Солиден раст од 10,2% бележат и оперативните трошоци, но при посилен раст на вкупните приходи, соодносот меѓу оперативните трошоци и приходите се намали до нивото од 40,7% (наспроти 43,2% за првите три месеци од 2023 година).

Општо земено, и во првиот квартал од 2024 година банкарскиот сектор ја задржа својата стабилност и сигурност во работењето, со подобрена солвентност, одржана ликвидност и добар квалитет на кредитното портфолио. Сепак, условите останаа неизвесни, со оглед на тоа што и натаму има ризици за светската и домашната економија на краток и на среден рок. Оттука, потребна е натамошна претпазливост, особено при следењето и управувањето со кредитниот ризик, чиешто значење се зголемува во услови на неизвесно окружување и затегнати финансиски услови. Народната банка будно ги следи сите настани и е подготвена да ги преземе сите потребни мерки што се во нејзина надлежност секогаш кога е потребно.

II. Структура на банкарскиот систем

1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем

На 31.3.2024 година, бројот на банки во Република Северна Македонија е непроменет во однос на претходниот квартал и изнесува тринаесет банки. Девет банки се во претежна странска сопственост, од кои пет се подружници на странски банки.

Табела бр. 1

Структура на поважните позиции од билансите според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.3.2024 година)

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	9	75.749	77,2%	535.236	72,4%	368.272	82,8%	378.335	70,8%	28.088	76,0%	11.182	75,2%
- подружници на странски банки	5	66.764	68,1%	446.610	60,4%	312.117	70,1%	317.602	59,4%	23.836	64,5%	9.947	66,9%
- Австрија	1	10.866	11,1%	93.537	12,7%	67.514	15,2%	57.512	10,8%	3.782	10,2%	1.591	10,7%
- Бугарија	1	1.307	1,3%	12.217	1,7%	7.592	1,7%	9.384	1,8%	462	1,2%	47	0,3%
- Грција	1	22.295	22,7%	129.357	17,5%	93.767	21,1%	96.071	18,0%	8.170	22,1%	3.651	24,6%
- Словенија	1	16.781	17,1%	116.917	15,8%	79.046	17,8%	90.216	16,9%	6.257	16,9%	3.079	20,7%
- Турција	1	15.515	15,8%	94.582	12,8%	64.198	14,4%	64.418	12,1%	5.165	14,0%	1.579	10,6%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	8.985	9,2%	88.626	12,0%	56.155	12,6%	60.733	11,4%	4.252	11,5%	1.236	8,3%
- Бугарија	2	3.635	3,7%	29.896	4,0%	18.783	4,2%	21.157	4,0%	1.808	4,9%	399	2,7%
- Германија	1	4.398	4,5%	49.451	6,7%	32.016	7,2%	32.731	6,1%	1.959	5,3%	678	4,6%
- Швајцарија	1	952	1,0%	9.279	1,3%	5.355	1,2%	6.846	1,3%	486	1,3%	159	1,1%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	22.347	22,8%	203.702	27,6%	76.706	17,2%	156.191	29,2%	8.890	24,0%	3.679	24,8%
- приватна сопственост	3	18.715	19,1%	185.199	25,1%	76.500	17,2%	156.191	29,2%	8.662	23,4%	3.624	24,4%
- државна сопственост	1	3.632	3,7%	18.503	2,5%	206	0,0%	0	0,0%	228	0,6%	55	0,4%
Вкупно:	13	98.096	100,0%	738.938	100,0%	444.977	100,0%	534.525	100,0%	36.978	100,0%	14.862	100,0%

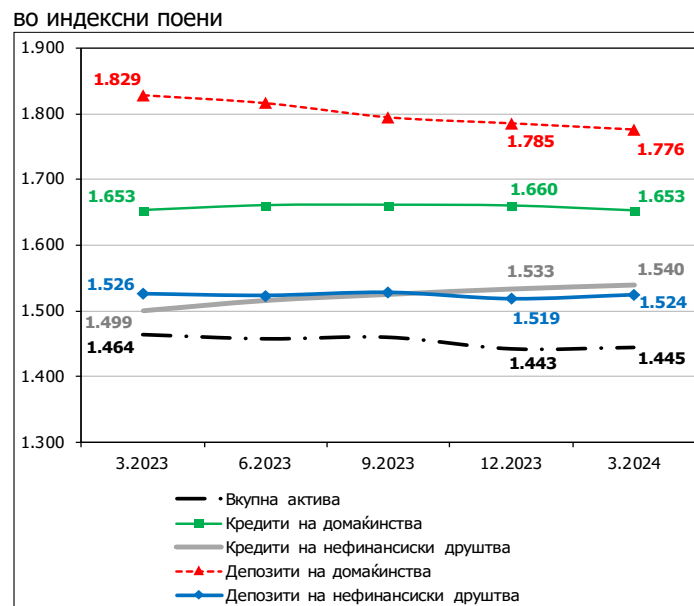
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2023 – 31.3.2024 година).

Банките во претежна странска сопственост преовладуваат во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем и во првиот квартал од 2024 година. Кварталната промена на учествата на банките во странска сопственост по позиции беше претежно надолна, иако мала. Најголемо намалување на учеството на овие банки, од 0,4 процентни поени, се забележува во вкупниот капитал и резервите, а извесен пад на нивните учества се забележува и во вкупната актива (0,3 процентни поени), кредитите на нефинансискиот сектор (0,3 процентни поени) и вкупните приходи (0,2 процентни поена). Наспроти тоа, учеството на странските банки во вкупниот финансиски резултат се зголеми за 0,3 процентни поени. И натаму овие банки имаат највисоко учество во вкупните кредити на нефинансискиот сектор (82,8%).

Графикон бр. 1
Херфиндалов индекс

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Вредностите на Херфиндаловиот индекс¹ бележат благи промени во првиот квартал од 2024 година. Херфиндаловиот индекс за кредитите и депозитите на нефинансиските друштва бележи мал квартален раст, при истовремен мал пад на овој показател пресметан за кредитите и депозитите на домаќинствата. Кај сите категории активности, индексот е **во рамките на прифатливите вредности².**

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте банки со најголемо учество во овие позиции во проценти

Позиција	31.03.2024		31.12.2023	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	55,5	80,9	55,2	81,0
Кредити на домаќинства	61,8	84,2	62,0	84,1
Кредити на нефинансиски друштва	53,0	82,3	52,8	82,3
Депозити на домаќинства	67,7	85,6	68,0	85,5
Депозити на нефинансиски друштва	55,7	81,1	54,6	81,5
Финансиски резултат*	70,3	91,6	71,8	90,8
Вкупни приходи*	59,3	83,5	59,2	83,2

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2023 – 31.3.2024 година).

¹ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$, каде што S е учеството на секоја банка во

вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

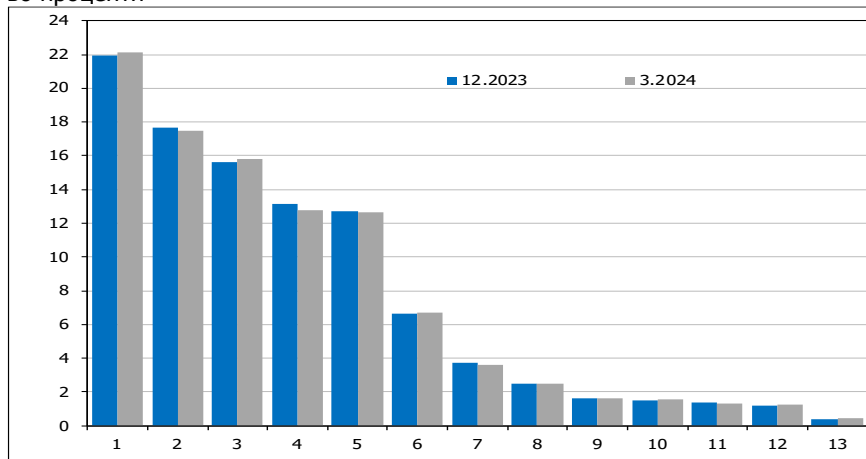
² Нивото на концентрација се смета за прифатливо кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени.

Показателите за трите и петте банки со најголемо учество во одделните позиции од билансите на банките исто така бележат мали промени на квартална основа. Поизразена промена се јавува кај концентрацијата на банките во финансискиот резултат, каде што се забележува намалување на учеството на трите банки со најголемо учество за 1,5 процентни поени, при истовремено зголемено учество на петте банки со највисоки учества во финансискиот резултат од 0,8 процентни поени. Исто така забележително е и зголемувањето на учеството на трите банки со најголемо учество во депозитите на нефинансиските друштва за 1,2 процентни поена.

Графикон бр. 2

Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликата во големината на банките според износот на нивната актива и натаму е голема, а распонот помеѓу банката со највисоко пазарно учество (22,2%) и банката со најниско пазарно учество (0,4%) се прошири за 0,2 процентни поена во однос на претходниот квартал. Петте најголеми банки и натаму се единствени со двоцифрено пазарно учество, коешто збирно изнесува 80,9% и бележи намалување од 0,1 процентен поен, додека петте најмали банки имаат поединечно пазарно учество под 2%, а нивното збирно учество изнесува 6,2%.

III. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во првиот квартал од 2024 година, стапките на нефункционалните кредити се зголемија помеѓу 0,1 и 0,4 процентни поени, до нивоата од 3,1% за нефинансиските субјекти, 3,8% за нефинансиските друштва и 2,3% за домаќинства. Овие остварувања се резултат на методолошките промени коишто се воведоа од почетокот на годината, со примената на новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик³. Имено, растот се должи на зголемените нефункционални кредити поради променетиот методолошки пристап за определување на нефункционалниот статус (поточно, промена во начинот на броењето на деновите на доцнење), а не на променетата кредитоспособност на клиентите. Тоа се согледува преку симулацијата во која исклучувањето на првичниот ефект во првиот месец од примената на новата одлука, упатува на квартално намалување на нефункционалните кредити и следствено, пониски стапки на нефункционалните кредити. Кај секторот „домаќинства“, растот на нефункционалните кредити главно беше сконцентриран кај потрошувачките кредити, додека во рамките на корпоративното кредитно портфолио, највидливо зголемување на стапката на нефункционални кредити се забележува кај преработувачката индустрија. Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за очекуваните кредитни загуби се намали умерено, но сè уште е солидна, додека нерезервиралиот дел од нефункционалните кредити зафаќа само 5% од сопствените средства на банкарскиот систем, што ги ограничува потенцијалните ризици за солвентноста на банкарскиот систем при претпоставена целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити. Ова се потврдува и со резултатите од стрес-тест симулациите за кредитниот ризик, кои ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот сектор на претпоставени екстремни влошувања на ризици на кредитното портфолио.

Пролонгираните и реструктурираните кредити, коишто се главно дел од корпоративното кредитно портфолио, забележаа намалување и, како и досега, не претставуваат извор на ризик за поизразено влошување на квалитетот на кредитното портфолио на домашниот банкарски систем, поради нивното релативно ниско учество во вкупните кредити (3,9% и 1,7%, соодветно на 31.03.2024 година). Имајќи ги предвид сè уште присутните ризици од окружувањето, потребно е банките да останат претпазливи при управувањето со кредитниот ризик.

Во првиот квартал од 2024 година, по отпочнувањето на примената на новата Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се зголемија за 1.403

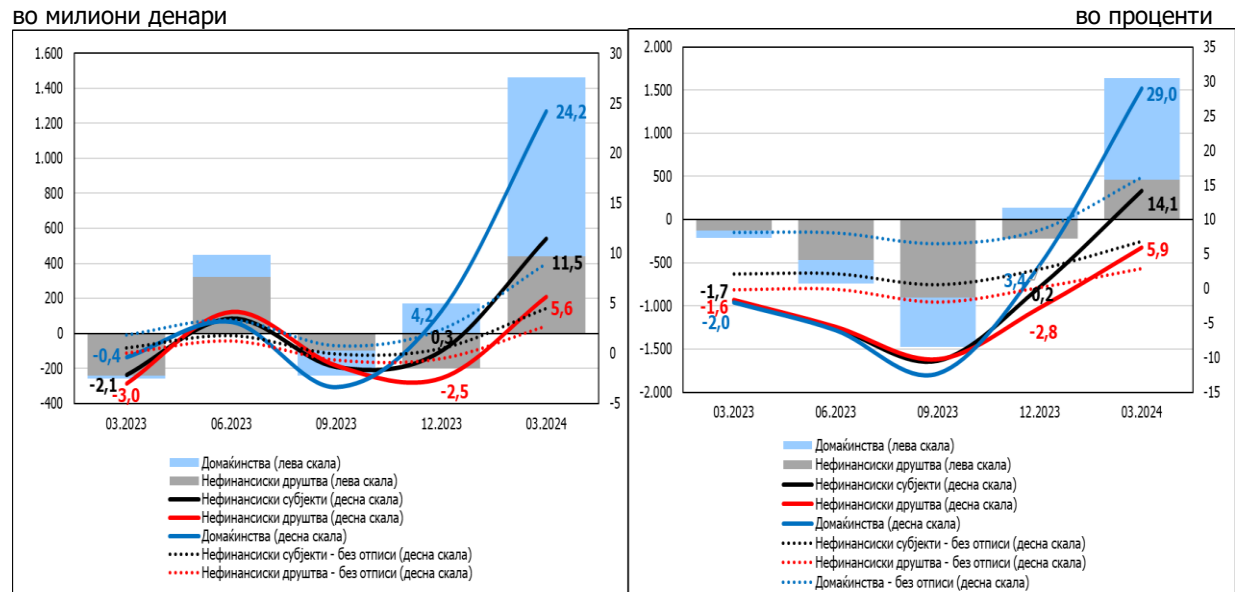
³ Со новата Одлука е воведен терминот „ненаплатена кредитна изложеност“, кој опфаќа исполнување на еден од следните два услова: 1) кредитна изложеност којашто не е наплатена подолго од 90 последователни дена сметано од денот кога достасаниот износ го надминал прагот на значајност и 2) утврдена е неможност за наплата. Тоа значи дека за потребите на утврдување на ненаплатени кредитни изложености, банката не ги следи деновите на доцнење, туку бројот на последователните денови откако е надминат прагот на значајност (апсолутна и релативна компонента). Одлуката е достапна на следнава врска: https://www.nbrm.mk/content/Regulativa/Odluka_metodologija_%20za_krediten_rizik_nova.pdf

милиони денари (или за 11,5%) што речиси во целост е под влијание на регулаторните промени во определувањето на нефункционалниот статус⁴. Зголемувањето на нефункционалните кредити беше повеќе присутно во портфолиото на домаќинства, а во помал дел и во корпоративниот сегмент, што беше очекувано бидејќи промените во начинот на броењето на деновите најмногу се одрази кај кредитите со анuitетска отплата, кои што се повеќе застапени кај домаќинствата.

Графикон бр. 3

Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни сектори во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.03.2024 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Нефункционалното кредитно портфолио на корпоративниот сектор⁵ се зголеми за 438 милиони денари, односно за 5,6%. Ваквите движења⁶ се во целост резултат на гореспоменатата промена во регулативата, при солиден износ на задолжителните нето-отписи на нефункционалните кредити на претпријатијата (350 милиони денари)⁷. Зголемувањето на нефункционалните кредити е најмногу присутно кај дејностите на кои отпаѓа најголемиот дел од кредитната изложеност, односно дејноста „индустрија“ (за 530 милиони денари или за 17,8%) и дејноста „трговија на големо и

⁴ Првиот еднократен ефект во јануари 2024 година е раст на нефункционалните кредити за околу 12% и на годишна и на месечна основа. Доколку се из земе овој ефект, само во првиот месец од примената на одлуката, нефункционалните кредити би забележале квартален пад од 1,6%.

⁵ Нефункционалните кредити на претпријатијата, коишто беа најзастапени во вкупното нефункционално портфолио, забележаа пад за 3,3 процентни поени, односно до нивото од 60,2% на крајот на првиот квартал од 2024 година.

⁶ Ако се из земе ефектот од изменетата регулатива, нефункционалните кредити на корпоративниот сектор остануваат речиси непроменети на квартална основа (минимален пад од 0,5%).

⁷ Ако се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, растот на нефункционалните корпоративни кредити е двојно помал и изнесува 2,8%.

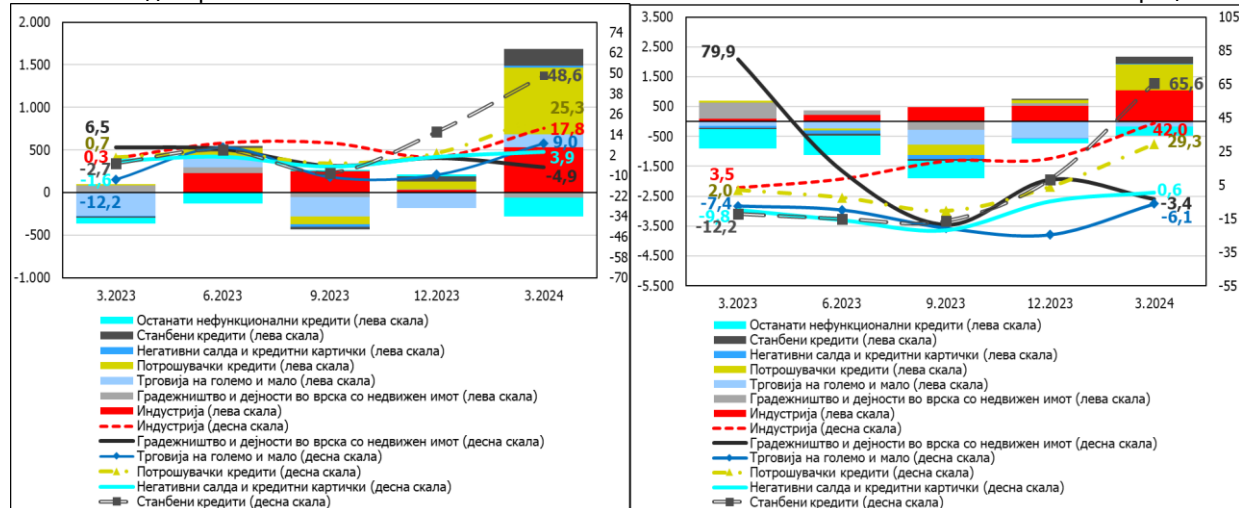

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

мало" (за 153 милиони денари или за 9%). Наспроти тоа, намалување на нефункционалните кредити се забележува кај секторот „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“ (60 милиони денари или 4,9%), при позначителен износ на отписи кај неколку компании од оваа дејност.

Графикон бр. 4

Квартална (лево) и годишна (десно) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Најголем ефект од промените во регулативата се забележува кај секторот „домаќинства“, каде што кварталниот раст на нефункционалните кредити изнесува 24,2% или 1.022 милиона денари. Доколку се изолира првичниот регулаторен ефект, само за првиот месец од примената на изменетата регулатива, нефункционалните кредити на домаќинствата би се намалиле за 2,2% на квартална основа и тоа главно поради спроведените задолжителни нето-отписи⁸. Според намената на кредитите, над три четвртини од кварталниот раст на нефункционалните кредити на домаќинствата отпаѓаат на потрошувачките кредити.

Ваквите промени кај нефункционалните кредити, при раст на кредитната активност на банките од 1% на квартална основа, придонесоа стапката на нефункционалните кредити умерено да се зголеми за 0,3 процентни поени до нивото од 3,1%⁹ во првиот квартал од 2024 година.

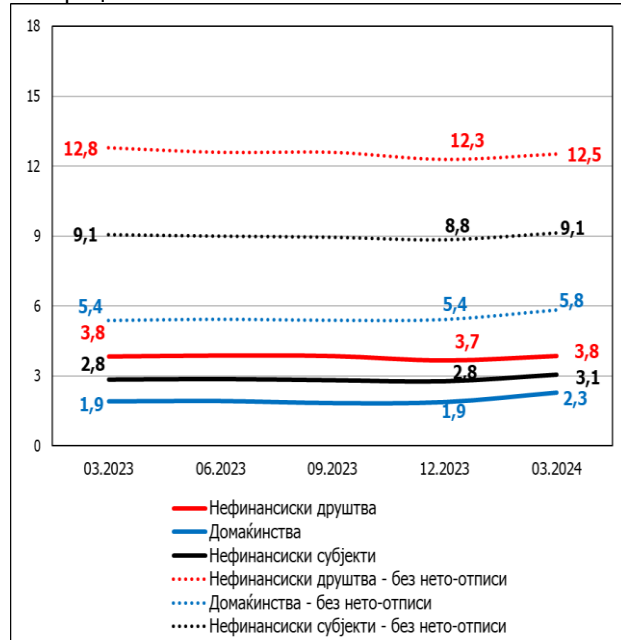
⁸ Во првиот квартал се извршени задолжителни нето-отписи во висина од 123 милиони денари. Ако се из земе ефектот од овие отписи, тогаш нефункционалните кредити на домаќинствата растат за 9%.

⁹ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните кредити е стабилно, на ниво од 9,1%, што е и натаму под неговиот десетгодишен просек од 10,6%.

Графикон бр. 5

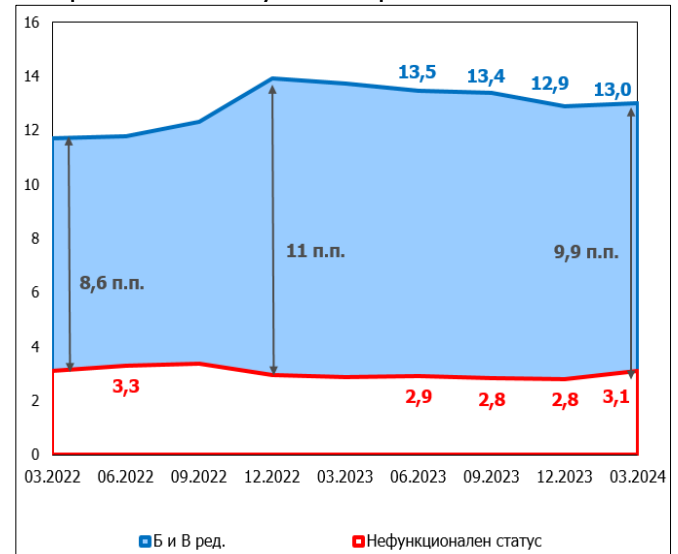
Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 6

Јаз помеѓу редовните кредити во категориите на ризик Б и В, и нефункционалните кредити*, прикажани според нивното учество во вкупните кредити во проценти од вкупните кредити

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редовните кредити класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В“ и нефункционалните кредити, се апроксимација на т.н. кредити од групата 2 и групата 3 според МСФИ 9, соодветно. Малите разлики кои се јавуваат во стапките на НПЛ во однос на графиконот лево, се поради тоа што се користат два различни извора на податоци.

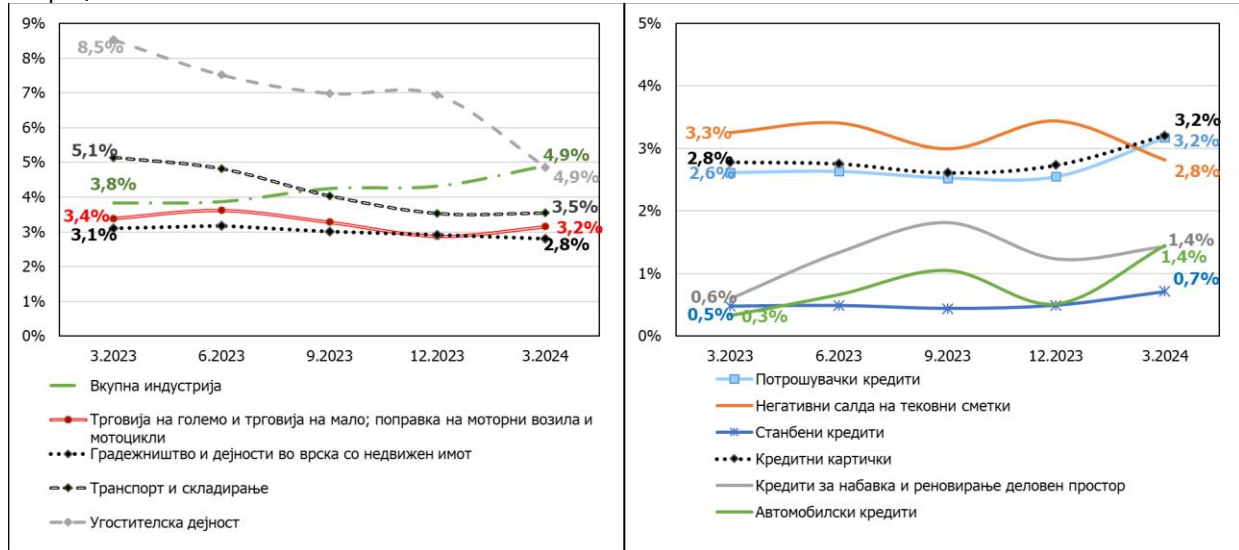
Во корпоративното кредитно портфолио, стапката на нефункционалните кредити минимално се зголеми за 0,1 процентни поени, до ниво од 3,8%, така што и натаму се вбројува меѓу историски најниските нивоа¹⁰. Според одделните економски дејности, оваа стапка бележи влошување кај преработувачката индустрија до нивото од 6,6% (5,7% на крајот од 2023 година), особено кај „хемиската индустрија“ и „производството на градежни материјали“ (зголемување за 4,9 процентни поени), по што следи секторот за „земјоделство, шумарство и рибарство“ (зголемување за 1,5 процентни поени). Наспроти тоа, стапката на нефункционални кредити бележи пад кај секторот „образование“ (за 4,5 процентни поени), дејноста „стручни, научни и технички дејности“ (за 3,9 процентни поени) и кај угостителската дејност, односно „објектите за сместување и сервисни дејности со храна“ (за 2,1 процентен поен).

¹⁰ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните корпоративни кредити се задржа на стабилно ниво од 12,5%, што е минимално над оствареното во претходниот квартал и во изминатите десет години.

Графикон бр. 7

Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Промените во регулативата повеќе се одрази врз стапката на нефункционалните кредити кај кредитното портфолио на домаќинствата, која се зголеми за 0,4 процентни поени до нивото од 2,3%¹¹. Стапките на нефункционалните кредити кај двете најголеми категории кредити на домаќинствата, односно кај потрошувачките и станбените кредити, во текот на првиот квартал се зголемија за 0,6 и 0,2 процентни поени и изнесуваат 3,2% и 0,7%, соодветно. Притоа, станбените кредити и натаму имаат најниска стапка на нефункционални кредити.

Промената во методологијата на утврдување на нефункционалните кредити предизвика раст на годишната стапка на премин на редовната кредитна изложеност во нефункционална на севкупниот нефинансиски сектор и одделно, на двата негови сегмента. Следствено, се забележува намалување на просечната резервираност на вкупните редовни кредити, и по одделните сектори, за 0,1 процентен поен. Притоа, преминот кон нефункционалните кредити се должи главно на измените во регулативата, и не е показател за зголемен кредитен ризик. Од друга страна, зголемениот премин од редовни во нефункционални побарувања не предизвика раст на просечната резервираност на вкупното кредитно портфолио, која минимално се намали (за 0,1 процентен поен). Просечната резервираност на кредитите според сектор остана непроменета. Кај претпријатијата, банките постојано издвојуваат повисок износ на исправка на вредноста во однос на остварените стапки на премин, што е показател за нивните согледувања за повисоки ризици кај пласманите кон претпријатијата отколку кон домаќинствата, како поради поголемата дисперзираност на портфолиото составено од домаќинства, така и поради поголемата изложеност на корпоративниот сектор на

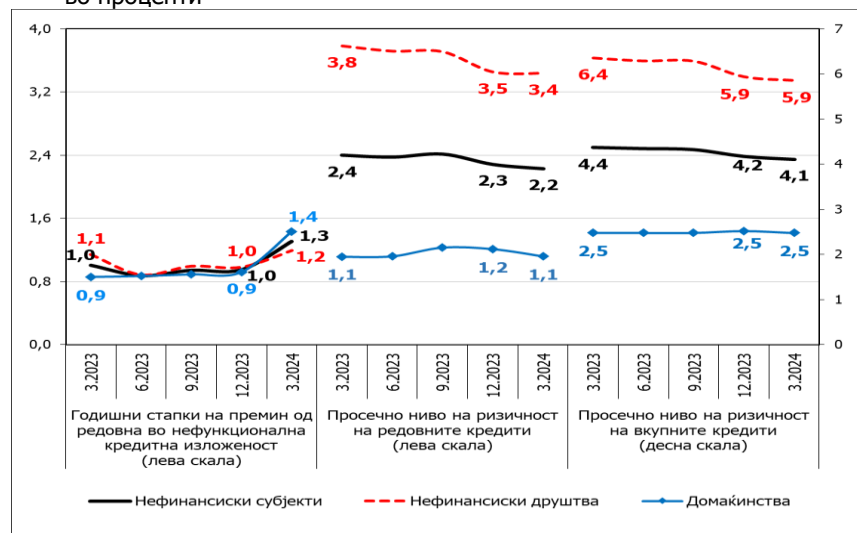
¹¹ Без ефектот од задолжителните нето-отписи, стапката на нефункционални кредити на домаќинствата минимално се зголеми во однос на претходниот квартал и изнесува 5,8%, што е минимално над нивото на својот 10-годишен подвижен просек.

неизвесностите од окружувањето. Така, на крајот на првиот квартал од 2024 година, очекуваните кредитни загуби за редовните кредити на нефинансиските друштва се на нивото од 3,4%, што е значително повисоко во однос на домаќинствата (1,1%), иако годишните стапки на премин кај двата сектора се слични (1,2% кај корпоративниот сектор, а 1,4% кај домаќинствата¹²). Неизвесноста од надворешното окружување во коешто работат банките сè уште е присутна, така што е неопходно внимателно следење на квалитетот на кредитното портфолио и соодветно и навремено издвојување резервации за покривање на очекуваните кредитни загуби.

Графикон бр. 8

Годишни стапки на премин на редовната во нефункционална кредитна изложеност и просечно ниво на ризичност на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, односно обемот на неочекувани кредитни загуби врз оваа основа, имаат ограничено влијание врз солвентноста на домашниот банкарски систем. Имено, нефункционалните кредити се во солиден обем покриени со исправка на вредноста за овие кредити (63,4%), иако во првиот квартал од 2024 година видливо е умерено намалување за 6,7 процентни поени во однос на претходниот квартал, кое произлегува пред сè од задолжителните отписи и од споменатите методолошки промени и зголемувањето на нефункционалните кредити како последица од нив¹³. И покрај зголемувањето на квартална основа, нерезервиралиот износ на нефункционалните кредити

¹² Вообичаено стапките на премин од редовни во нефункционални се ниски кај двата сектора и се пониски кај домаќинствата. Разликата што се јавува на крајот на првиот квартал од 2024 година, односно повисока стапка на премин кај домаќинствата, се должи на промените во регулативата кај правилата за стекнување нефункционален статус, коишто имаа поголем одраз врз портфолиото составено од домаќинства.

¹³ Минималната обврска за резервирање на нефункционалните кредити изнесува 30% (која е најверојатно применета на новите нефункционални кредити, а е двојно пониска од просечната резервираност на нефункционалните кредити), што придонесува за намалување на покриеноста на овие кредити со исправка на вредноста, а значаен фактор се и задолжителните отписи на целосно резервираните нефункционални кредити.

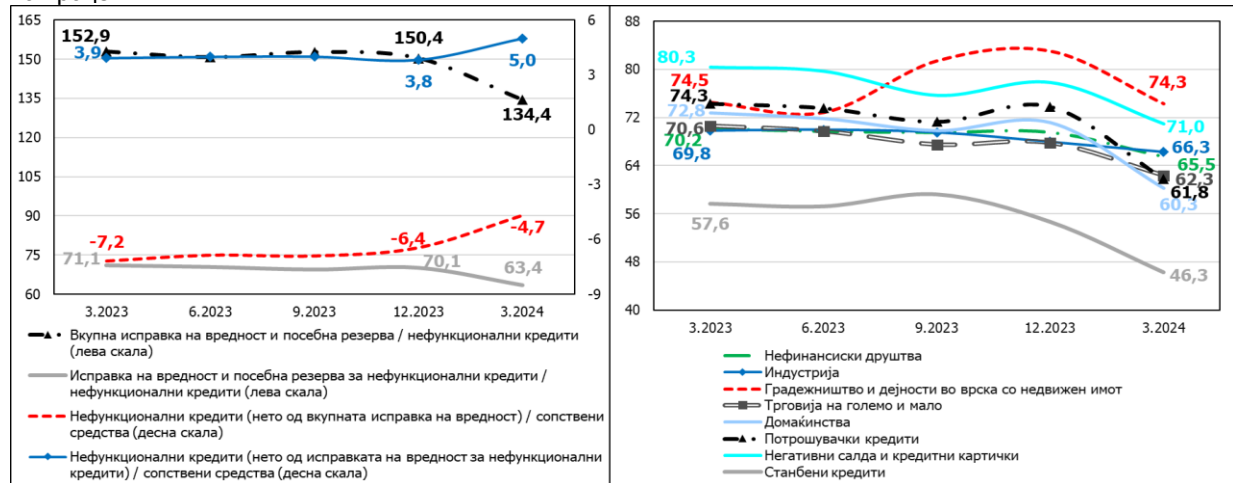

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

и натаму е низок и зафаќа само 5% од сопствените средства на банкарскиот систем. Така, дури и при претпоставка за целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити, не би била загрозувана солвентноста на банкарскиот систем.

Графикон бр. 9

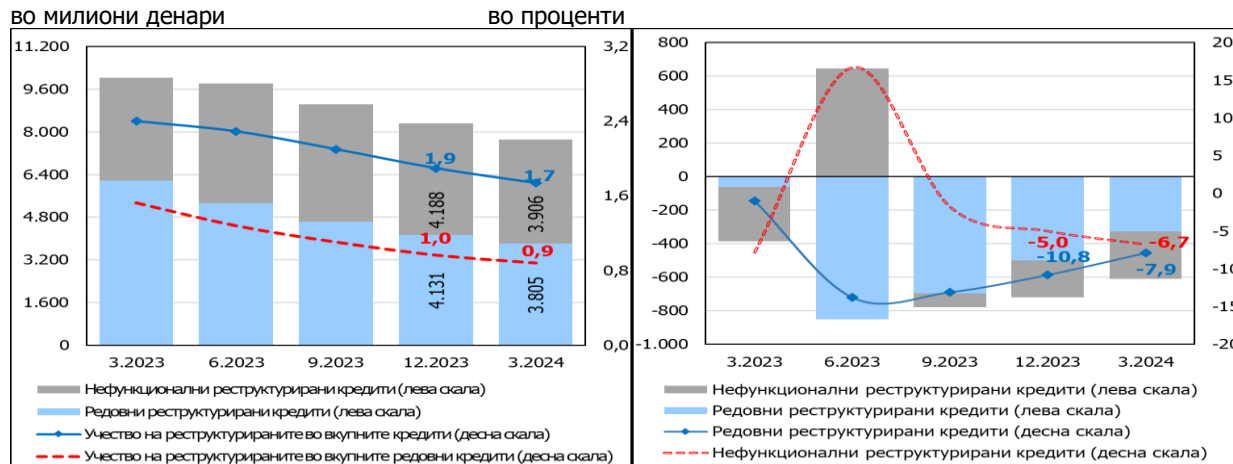
Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (лево) и по одделни дејности и кредитни производи (десно) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 10

Реструктурирани кредити на нефинансиските субјекти (лево) и нивна квартална промена (десно) во милиони денари

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

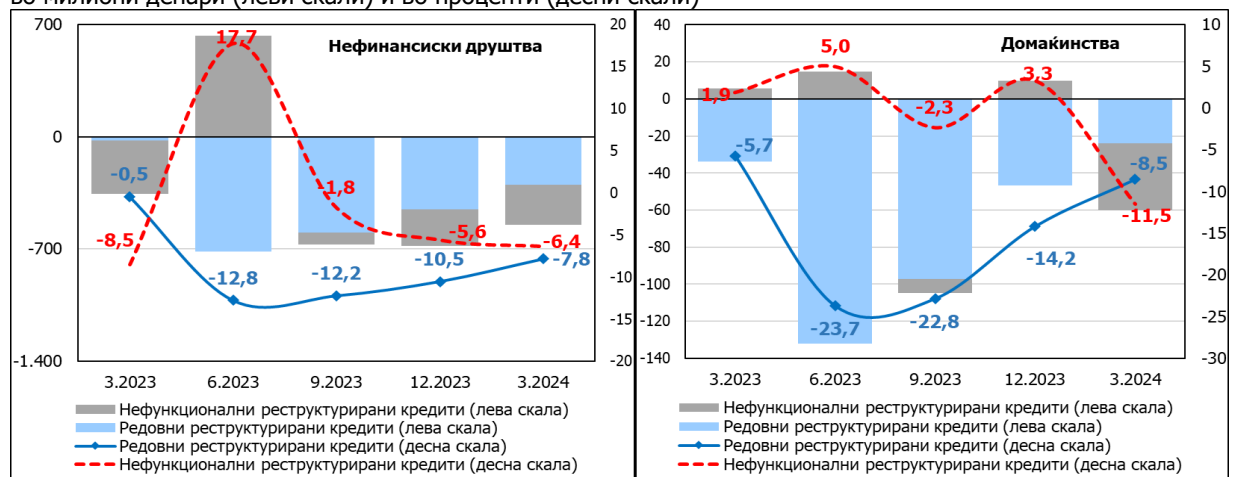
Реструктурираните кредити се потенцијален двигател на раст на нефункционалните кредити доколку со извршеното реструктурирање не се постигнат планираните цели за приспособување на кредитниот товар на финансиската состојба на клиентот, поради што е потребно нивно внимателно следење. Во македонскиот банкарски систем веќе две години по ред има опаѓање на реструктурираните кредити, кој продолжи и во првиот квартал од

2024 година, така што застапеноста на овие кредити во вкупните и редовните кредити дополнително се намали до 1,7% и 0,9%, соодветно. Банките согледуваат повисок ризик кај редовните реструктурирани кредити, поради што издвојуваат и повисоки очекувани кредитни загуби за овие кредити. Така, нивната покриеност со исправка на вредност на 31.3.2024 година изнесува 20,8% (минимален квартален пад од 0,8 процентни поени) и е значително повисока во споредба со покриеноста со исправка на вредност на вкупните редовни кредити од 2,2% (2,3% на 31.12.2023 година). Наспроти тоа, покриеноста на нефункционалните реструктурирани кредити со издвоени резервации (од 62,3%) е слична со покриеноста на вкупните нефункционални кредити (од 63,4%).

Графикон бр. 11

Квартална промена на реструктурираните кредити, по одделни сектори во милиони денари (леви скали) и во проценти (десни скали)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

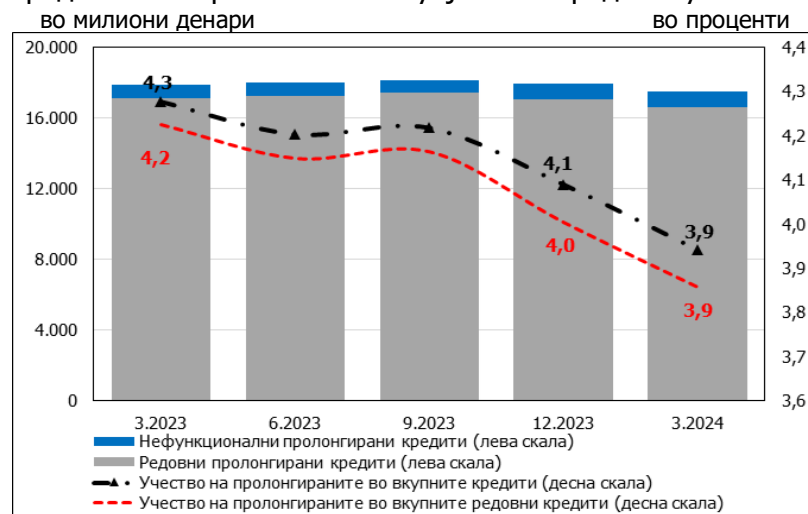
Од аспект на секторот, надолен тренд се забележува кај реструктурираните кредити и на претпријатијата¹⁴ (намалување за 7,8% или за 302 милиони денари) и на домаќинствата (намалување за 8,5% или за 24 милиони денари). Притоа, на 31.3.2024 година, реструктурираните кредити учествуваат во кредитните портфолија на нефинансиските правни лица и домаќинствата со 3,3% и 0,2%, соодветно, а во структурата на реструктурираното кредитно портфолио преовладуваат нефинансиските друштва со 93,2%.

¹⁴ Намалувањето е пристојно кај речиси сите дејности.

Графикон бр. 12

Пролонгирани кредити на нефинансиските субјекти според статусот

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2024 година, пролонгираните кредити (каде што пролонгирањето на рочноста, согласно со регулативата, не е направено поради финансиски тешкотии на клиентите) продолжија да се намалуваат за 2,5%, односно за 451 милион денари на квартална основа (пад за 1,2% и 212 милиони денари во претходниот квартал). Во нивната структура и натаму преовладуваат редовните пролонгирани кредити (учество од 94,8%), коишто во целост го условија кварталниот пад на вкупните пролонгирани кредити, а според секторот, продолжувањето на рокот на достасување е најприсутно кај нефинансиските друштва (непроменето учество од 91,1%)¹⁵. Пролонгирањето може да биде потенцијален извор на ризик, особено доколку тоа се користи како начин за олеснување на финансискиот товар на нефинансиските друштва. Меѓутоа, остварувањето на овој ризик би имало ограничено влијание, поради засега ниската застапеност на пролонгираните кредити во вкупното кредитно портфолио на банките (3,9% на крајот на првиот квартал од 2024 година). Притоа, ова учество е повисоко во портфолиото на кредити кон нефинансиските друштва, каде што пролонгираните кредити учествуваат со 7,5%¹⁶, споредено со секторот домаќинства каде учеството на овие кредити е незначително и стабилно (0,7%)¹⁷.

Показателите ДСТИ и ЛТВ за новоодобрените/зголемените кредитни изложености кон физичките лица, во текот на првиот квартал од 2024 година, се задржаа на релативно прудентно ниво, од просечни 35,5% и 62,1%, соодветно, што истовремено е под регулаторно пропишаните нивоа од 55%/50% за ДСТИ показателот, односно 85%, за показателот ЛТВ.

¹⁵ Рокот на достасување најчесто се продолжува кај секторите „индустрија“ и „трговија на големо и мало“ и вообичаено тоа се рамковните обновливи кредити.

¹⁶ Кај нефинансиските друштва, просечната ризичност на пролонгираните кредити се зголеми на квартална основа и изнесува 7,4% (7,2% на крајот на 2023 година), при минимално зголемување и на стапката на нефункционалните кредити до нивото од 5,6% (5,2% во претходниот квартал).

¹⁷ Кај домаќинствата, просечната ризичност на пролонгираните кредити изнесува 1,2% (1% на крајот на 2023 година), а стапката на нефункционални кредити се зголеми до 1,1% (0,6% во претходниот квартал).

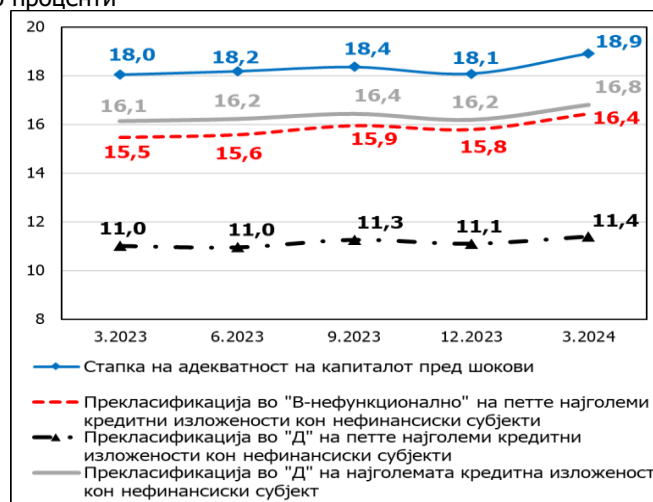
1.1 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од оцената на отпорноста на банкарскиот систем при симулација на зголемување на кредитниот ризик, ја потврдуваат отпорноста на домашниот банкарски систем. Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не паѓа под 8% при одделните хипотетички симулации. При екстремна симулација за преминување на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува за 5,1 процентен поен во однос на почетното ниво, односно од 18,9% на 13,8%, што е малку подобар резултат во споредба со минатиот квартал.

Графикон бр. 13

Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиски субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кај симулацијата на остварување на ризикот од концентрација во кредитното портфолио, преку претпоставен премин на петте најголеми клиенти од нефинансискиот сектор на секоја банка одделно, од тековната категорија на ризик (претежно „А“), кон категорија на ризик „В-нефункционално“, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарски систем се намалува од почетните 18,9% на 16,4%, што е минимално влошување во однос на минатиот квартал (намалување за 2,3 процентни поени). На 31.3.2024 година, намалувањето на стапката на адекватност на капиталот при вакво сценарио по поединечна банка би се движело во интервал од 0,9 процентни поени до 4,1 процентен поен, при што кај ниту една банка оваа стапка не би паднала под 8%.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од осум¹⁸ хипотетички симулации на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор.

И при ваква екстремна симулација, адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,1 процентен поен до нивото од 13,7%¹⁹ (4,9 процентни поени и 13%, соодветно на крајот на 2023 година). Шоковите би довеле до намалување на 27% од почетната стапка на адекватност на капиталот, што е малку под нивото од претходниот квартал (27,3% од почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот). Најголемо влијание врз стапката на адекватност на капиталот имаат претпоставените нови реструктурирања на изложеноста на кредитен ризик коишто би ги спроведувале банките на редовната изложеност кај која во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски (придонес од 37,9% во намалувањето на адекватноста на капиталот), по што следат целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност (придонес од 19,3%) и влошувањето на квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и којашто достасува во наредната година (придонес од 18%)²⁰.

¹⁸ Осумте хипотетички шокови на изложеноста на ризик кон нефинансиски субјекти за секоја банка се следниве: 1. целосна ненаплата на постоечката нефункционална кредитна изложеност; 2. дел од редовните кредити кај кои има доцнење во отплатата над 31 ден добиваат нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „Б“ и „В-редовно“ кон категориите на ризик „В неф.“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 3. вкупната редовна реструктурирана изложеност кај која во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус; 4. нови реструктурирања на редовната кредитна изложеност кај која во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски, намалена за кредитната изложеност со договорена еднократна отплата на главница којашто достасуваат во наредната година. Обемот на новите реструктурирања се заснова врз 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категорија на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; 5. Дел од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува во период од еден квартал до една година по датумот на известување, добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 6. Дел од пролонгираната изложеност кај која во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус, а овој дел се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 7. Дел од редовната, нереструктурирана и непролонгирана кредитна изложеност кај која во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски и каде што е договорена еднократна отплата на главница и којашто достасува во наредната година, добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на збирот на 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно и 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; и 8. Дел од редовните кредити кај коишто има задоцнување во отплатата до 31 ден го зголемуваат периодот на доцнење повеќе од 31 ден. Делот што го зголемува периодот на доцнење се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на премин на износот на изложеност од категории на ризик „А“ во „Б“ и „В-редовно“ кај секоја банка посебно. Покриеноста со исправка на вредност по секој од осумте шока е иста како пред шокот.

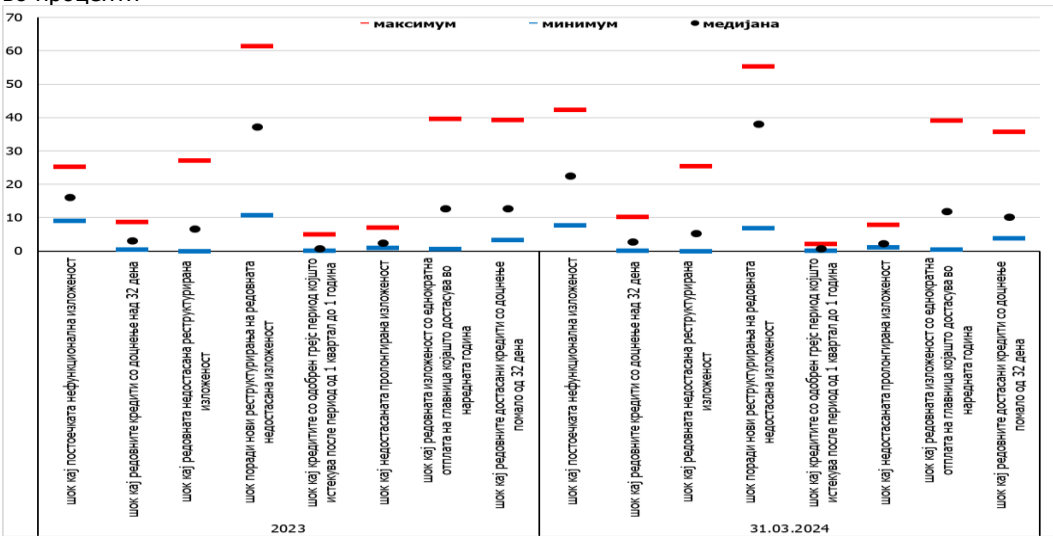
¹⁹ Почетната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем е без „РБСМ“ АД Скопје, којашто е исклучена од оваа симулација.

²⁰ Квалитетот на новите реструктурирања на редовната кредитна изложеност кај кои во моментот нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски, намалена за кредитната изложеност со договорена еднократна отплата на главница којашто достасува во наредната година и квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и којашто достасува во наредната година, бележат одредено подобрување, додека целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност бележи одредено влошување, така што нивниот придонес во намалувањето на стапката на адекватност на капиталот во споредба со крајот на 2023 година се намали за 3,6 п.п. и 1,2 п.п., односно се зголеми за 4,5 п.п., соодветно.

Графикон бр. 14

Распределба на новите очекувани кредитни загуби по одделни шокови во проценти

Извор: Пресметки на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2. Валутен ризик

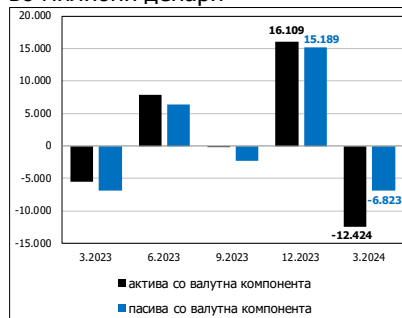
Директната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик во првото тримесечје од 2024 година бележи намалување во услови на преполовување на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и на отворената девизна позиција. Учеството на отворената девизна позиција во однос на сопствените средства значително се намали и изнесува 6,1%, со што е далеку под регулаторната граница од 30%.

Намалување во првото тримесечје од 2024 година бележи и индиректната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик, а тоа се јавува како последица на намаленото учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на нефинансискиот сектор, што во целост е одраз на пониското учество на кредитите со валутна компонента на претпријатијата. Сепак, застапеноста на кредитите со валутна компонента и натаму е значителна, но ризикот од остварување на индиректниот валутен ризик е ублажен поради спроведувањето на стратегијата на таргетирање на девизниот курс.

Графикон бр. 15

Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на активата и пасивата со валутна компонента*

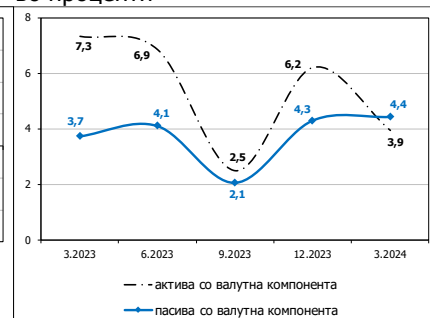
во милиони денари

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата кои се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ во согласност со регулативата за управување со валутниот ризик. „РБСМ“ не е вклучена во анализата бидејќи, согласно со законската регулатива, на „РБСМ“ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

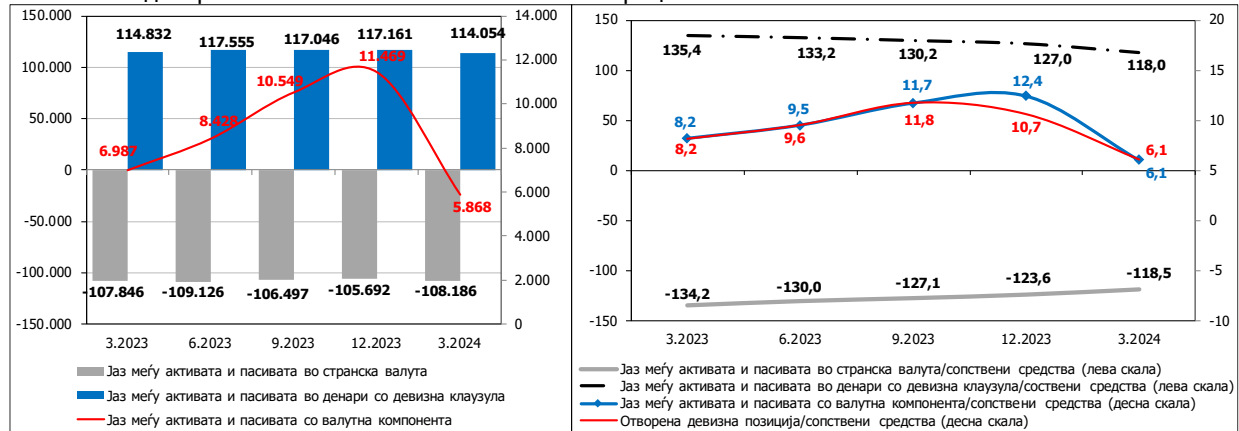
На 31.3.2024 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента е позитивен во износ од 5.868 милиони денари и во споредба со претходното тримесечје е речиси преполовен, односно се намали за 48,8%. Стеснувањето на јазот се јавува во услови на значително поголем пад на активата (за 12.424 милиони денари или за 4,2%)²¹ отколку падот на пасивата (за 6.823 милиони денари или за 2,4%)²². Во поглед на структурата на јазот, стеснувањето е присутно како кај негативниот јаз меѓу активата и пасивата во странска валута, така и кај позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во денари со девизна клаузула. Учеството на јазот во сопствените средства изнесува 6,1%, што е намалување за 6,3 процентни поени во споредба со претходното тримесечје и е за 2,1 процентен поен пониско од истото тримесечје во претходната година. Отворената девизна

позиција²³ во сопствените средства исто така учествува со 6,1%, што е под десетгодишниот просек од 7,4% и е далеку под регулаторната граница од 30%.

Графикон бр. 16

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Активата и пасивата со валутна компонента растат побавно отколку вкупната актива (просечно за последните пет квартали), што придонесува кон намалување на евроизираноста на билансот на банките. Во првиот квартал од 2024 година, поголемиот пад на активата со валутна компонента отколку што е падот на вкупната актива предизвика намалување на нејзиното учество во вкупната актива за 1,3 процентни поени, додека поголемиот пад на пасивата со валутна компонента доведе до намалување на нејзиното учество во вкупната пасива за 0,5 процентни поени.

²¹ Падот на активата со валутна компонента на тримесечна основа главно се должи на намалените девизни средства за 7.567 милиони денари (од коишто девизните средства кај НБРСМ се намалија за 6.363 милиони денари, а средствата во девизната благајна за 1.204 милиони денари), како и на финансиските средства коишто се чуваат до достасување за 3.309 милиони денари, што е одраз на намалените вложувања во долгорочни обврзници. Од друга страна, падот е делумно ублажен со растот на депозитите во странска валута кај други банки во износ од 1.157 милиони денари.

²² Падот на пасивата со валутна компонента на тримесечна основа речиси во целост е последица на значителното намалување на депозитите во странска валута на нерезидентите за 7.925 милиони денари, што се должи на намалувањето на обврските кон матичните субјекти кај една деловна банка, а намалување бележат и обврските врз основа на кредити од други банки за 807 милиони денари.

²³ Во пресметката на отворената девизна позиција, покрај јазот меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента, се вклучува и јазот меѓу вонбилансната актива и пасива со валутна компонента.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

Графикон бр. 17

Десетгодишен просек, минимум и максимум за показателот ОДП/сопствени средства (лево), и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

во проценти

во проценти

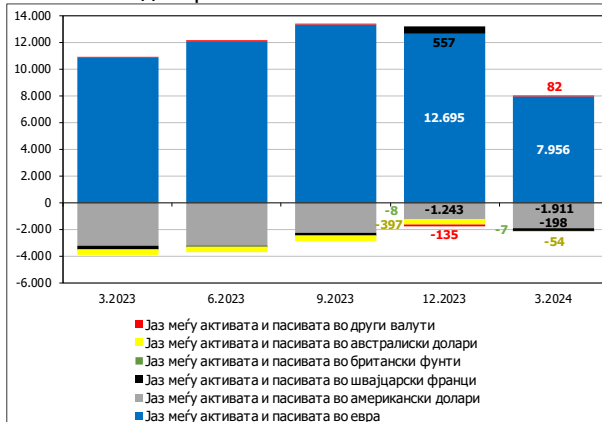
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамки на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“.

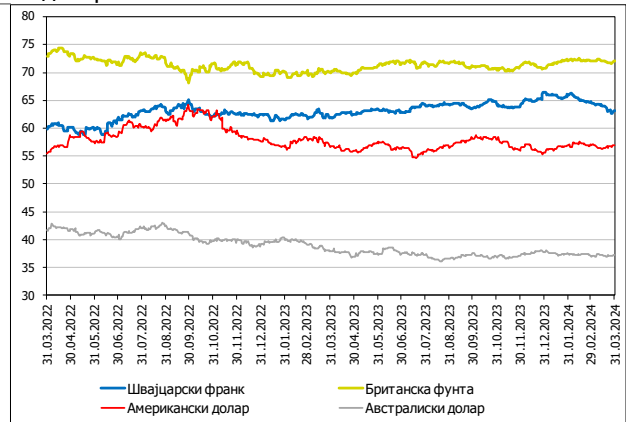
Графикон бр. 18

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

во милиони денари

во денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според анализата по валути, стеснетата долга позиција е последица на намалениот позитивен јаз кај активата и пасивата со евро компонента, а придонес има и проширениот негативен јаз кај американскиот долар. Позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во евра и во денари со евро-клаузула на квартална основа е намален за 4.738 милиони денари или за 37,3%, што е последица на повисокиот пад на

активата од падот на пасивата кај оваа валута²⁴. Јазот меѓу активата и пасивата со доларска компонента останува негативен и е проширен во споредба со претходниот квартал (за 668 милиони денари или за 53,7%), што се должи на повисокиот раст на пасивата отколку растот на активата кај оваа валута²⁵. Позначителното зголемување на пасивата е резултат на зголемените доларски депозити при стабилизирани девизен курс на доларот во однос на еврото, и со тоа во однос на денарот. Девизната позиција на банките кај другите валути остана кратка²⁶, но нејзиниот придонес во вкупниот јаз е многу мал поради ниското учество на овие валути во валутната структура на активата и пасивата.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2023		31.3.2024	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	90,5	89,8	90,0	89,0
Американски долар	6,5	7,1	7,1	7,9
Швајцарски франк	1,5	1,4	1,3	1,4
Австралиски долар	0,4	0,5	0,5	0,6
Британска фунта	0,5	0,5	0,5	0,5
Останато	0,6	0,7	0,7	0,7
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првото тримесечје од 2024 година, учеството на кредитите со валутна компонента кон нефинансиските субјекти продолжи да се намалува, што укажува на намалување на индиректната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик. На 31.3.2024 година, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на нефинансискиот сектор изнесуваше 41,7%, што е пад за 0,5 процентни поени во споредба со 31.12.2023 година. Ваквото движење во целост произлегува од намаленото учество на кредитите на претпријатијата, додека учеството на кредитите на домаќинствата остана непроменето на квартална основа. Меѓутоа, во услови кога кредитите во евра или во денари со евро-клаузула учествуваат со 99,9% во вкупните кредити со валутна компонента, спроведувањето на политиката на фиксен девизен курс го ублажува ефектот од можната остварување на индиректниот валутен ризик.

²⁴ Активата со евро компонента опадна за 12.945 милиони денари или за 4,6%, а падот е последица на намалените парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали за 8.953 милиони денари, како и финансиските средства коишто се чуваат до достасување за 3.021 милион денари. Пасивата со евро компонента се намали за 8.206 милиони денари или за 3,0%, што е одраз речиси во целост на намалените депозити во евра на нерезидентите за 7.801 милион денари.

²⁵ Активата со доларска компонента се зголеми за 944 милиони денари или за 4,7%, а растот се должи на зголемените доларски депозити кај други банки за 641 милион денари, како и на паричните средства, паричните еквиваленти, златото и благородните метали за 601 милион денари, додека за ублажување на растот влијаат намалените финансиски средства коишто се чуваат до достасување за 288 милиони денари. Пасивата со доларска компонента порасна за 1.612 милиони денари или за 7,5%, што главно произлегува од зголемените средства на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 997 милиони денари, како и на повисоките доларски депозити за 543 милиони денари.

²⁶ Девизната позиција кај швајцарскиот франк е променета од долга во кратка, а негативниот јаз изнесува 198 милиони денари. Негативниот јаз кај австралискиот долар е значително стеснет и изнесува 54 милиони денари, а кај британската фунта бележи мало стеснување и изнесува 7 милиони денари. Збирниот јаз кај останатите неспомнати валути е позитивен во износ од 82 милиона денари и бележи промена на девизната позиција во споредба со претходното тримесечје.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

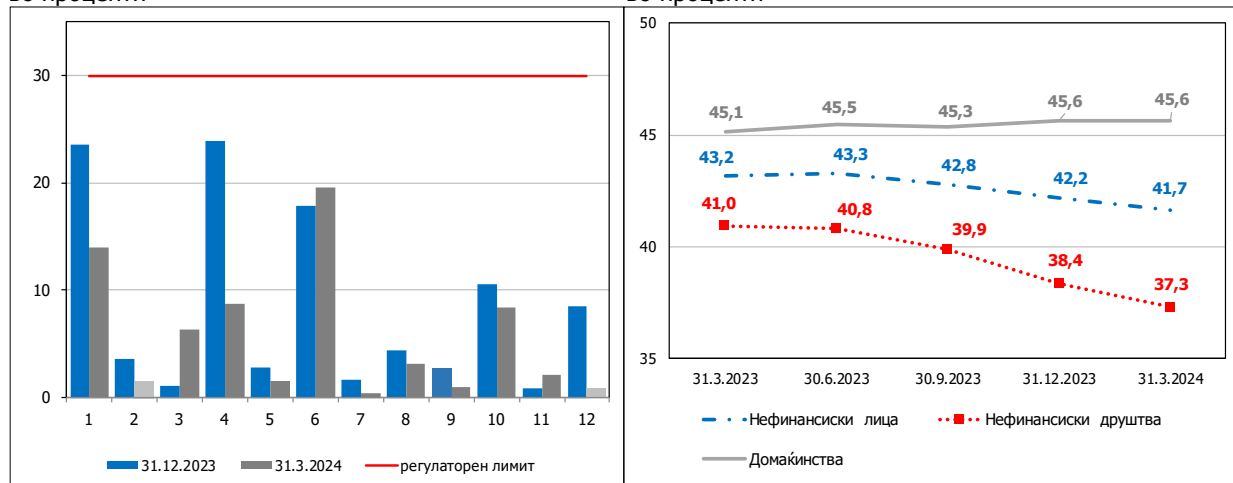
Опис	Број на банки												Агрегатна девизна позиција / сопст вени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/сопствени средства												
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Британска фунта		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	6	2	8	4	8	3	10	1	7	1	10	2	7
од 5% до 10%	2												3
од 10% до 20%	2												2
од 20% до 30%													
над 30%													

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На крајот од првото тримесечје во 2024 година, агрегатната девизна позиција во однос на сопствените средства е долга кај десет банки и кај сите е под пропишаната регулаторна граница од 30%. Интервалот на соодносите по одделни банки е во границите од 0,4% до 19,6% и е стеснет во споредба со претходното тримесечје.

Графикон бр. 19

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките кои имаат кратка девизна позиција, но се прикажани во апсолутна вредност. Од анализата е исклучена „РБСМ“.

3. Ликвидносен ризик

Во првиот квартал од 2024 година, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем се задржаа на стабилно ниво. Сепак, при квартален пад на депозитите од нефинансиските субјекти и од финансиските институции, ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа умерено квартално намалување од 3,9%, што во еден дел е последица и на делувањето на вообичаените сезонски фактори во овој период од годината. Кварталниот пад на ликвидната актива немаше влијание на нејзината годишна стапка на раст, којашто продолжи да забрзува, и на 31.3.2024 година го достигна нивото од 15,6%. Така, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем забележаа минимално надолно придвижување, но тоа не предизвика позначителни отстапувања на показателите од нивните вообичаени, задоволителни нивоа. Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем е значително повисока од регулаторниот минимум, што го потврдува солидниот обем на ликвидни средства со кој располагаат банките. Јазот меѓу договорените парични приливи и одливи до една година е негативен, но банките очекуваат релативно висока стабилност на депозитите, како главен извор на финансирање на нивните активности. Резултатите од стрес-тестовите покажуваат задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

1.1. Показатели за ликвидноста

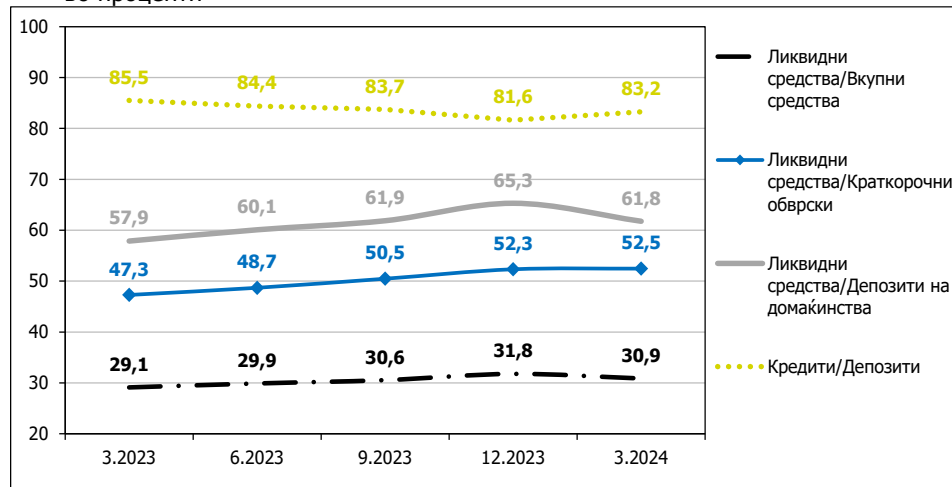
Во првиот квартал од 2024 година, во услови на умерено намалување на ликвидните средства на банкарскиот систем, показателите за ликвидноста бележат мало влошување, но без поголеми отстапувања од вообичаените задоволителни нивоа. Така, ликвидните средства учествуваат во вкупната актива на банките со 30,9%, и овозможуваат солидна покриеност на краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства (од 52,5% и 61,8%, соодветно²⁷).

²⁷ По одделни банки, на 31.3.2024 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 21,5% и 49,8%, со медијана од 29,0% (март 2023 година: помеѓу 20,1% и 49,3%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 37,5% и 82,8%, со медијана од 54,3% (март 2023 година: помеѓу 32,3% и 65,3%), а покриеноста на депозитите од домаќинствата со ликвидни средства меѓу 36,7% и 115,5%, со медијана од 70,6% (март 2023 година: помеѓу 30,4% и 105,2%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

Графикон бр. 20

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем
во проценти

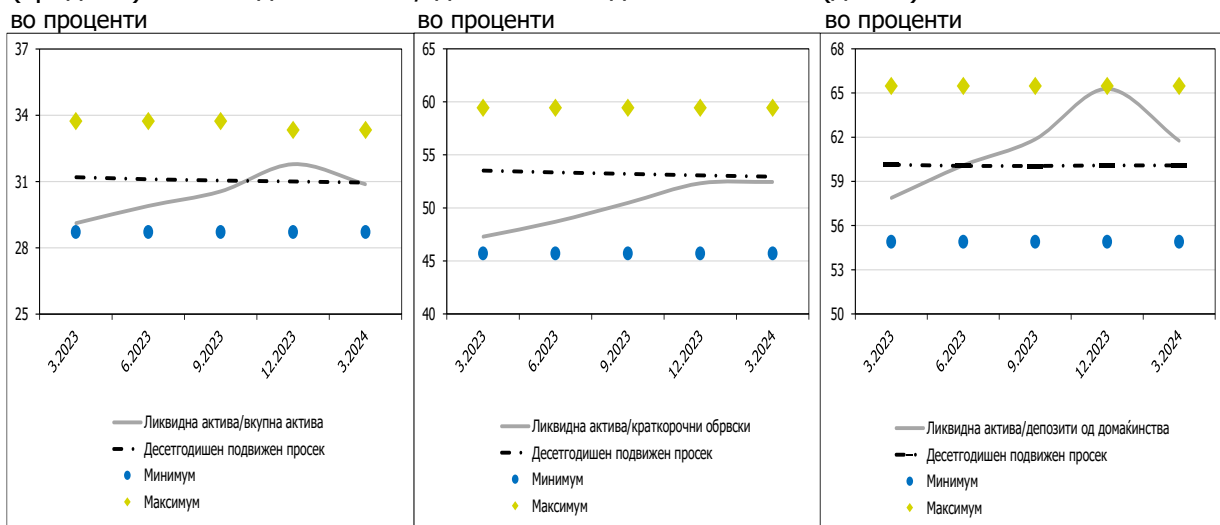

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 21

Ликвидна актива / вкупна актива (лево), ликвидна актива / краткорочни обврски (средиња) и ликвидна актива / депозити на домаќинствата (десно)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

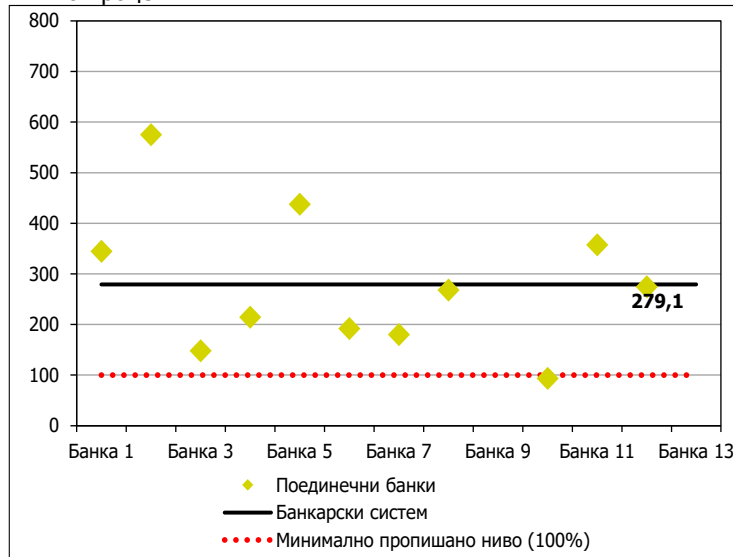
Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем изнесува 279,1% и е значително повисока од регулаторниот минимум (100%²⁸), што го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем.

²⁸ Покрај на збирна основа, банките се должни да утврдуваат и да следат стапка на покриеност со ликвидност според секоја значајна валута за банката (секоја валута чиешто учество во вкупните билансни обврски на банката изнесува најмалку 5%).

Графикон бр. 22

Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.3.2024 година
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во првиот квартал од 2024 година, показателите за девизната ликвидност бележат малку поизразено намалување во споредба со показателите за денарската ликвидност²⁹, со оглед на тоа дека девизните ликвидни средства повеќе придонесуваат за падот на вкупните ликвидни средства. Исто така, показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност, споредено со денарската ликвидност, го нагласува значењето на адекватниот обем на девизните резерви и присуството на Народната банка на девизниот пазар (заради одржување стабилен девизен курс) за покривање на побарувачката на девизни парични средства³⁰.

Притоа, не е пропишано минимално ниво за стапките на покриеност со ликвидност според валутата. На 31 март 2024 година, стапките на покриеност со ликвидност за двете значајни валути, евра и денари, изнесуваат 91,3% и 322,8%, соодветно.

²⁹ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

³⁰ Треба да се има предвид дека Европската централна банка (ЕЦБ) ѝ овозможи на Народната банка пристап до девизна ликвидност во евра со соодветно обезбедување. Овој пристап е овозможен во форма на репо-линија, уште од август 2020 година, во вкупна вредност од 400 милиони евра, а крајниот рок на примена на репо-линијата беше продолжуван неколкупати. На барање на Народната банка, ЕЦБ донесе одлука со која ја продолжи можноста за пристап за нашата централна банка до репо-линијата до 31 јануари 2025 година. Ако се употреби, репо-линијата обезбедува брза достапност до девизна ликвидност и претставува уште еден заштитен слој за гарантирање на стабилноста на курсот на домашната валута. Репо-линијата може да ги задоволи можните потреби за ликвидност во време на зголемени геополитички несигурности и нивните потенцијални ризици за глобалната економија и финансиските пазари. Инаку, домашните девизни резерви, коишто се главниот инструмент за одржување на стабилноста на курсот, се на историски највисокото ниво. Во изминатиот период, и покрај повеќе последователни кризи, не беа користени средства од репо-линијата. Повеќе детали се достапни на следнава врска: https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/liquidity_lines/html/index.en.html.

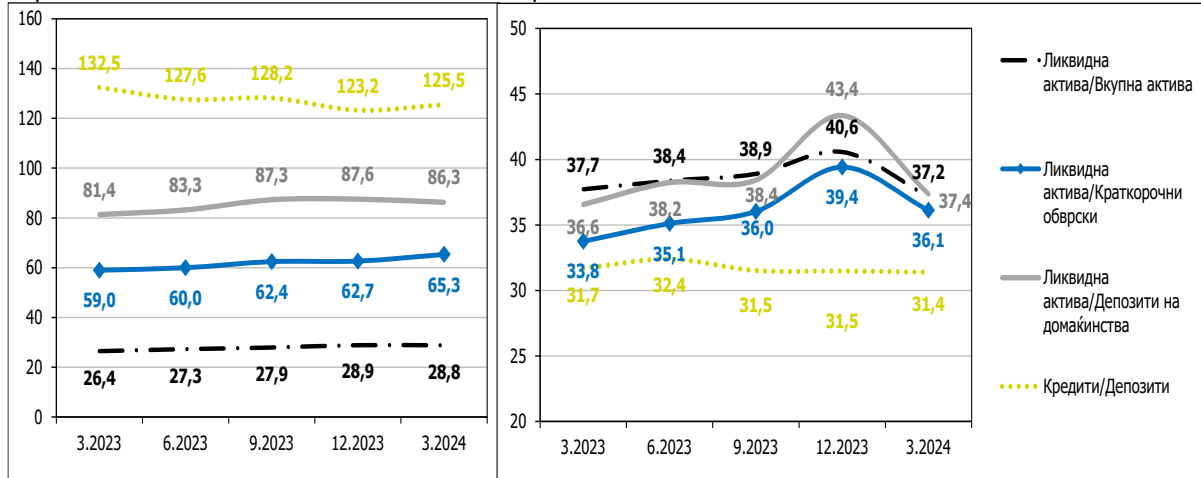
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

Графикон бр. 23

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (лево) и девизи (десно)

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

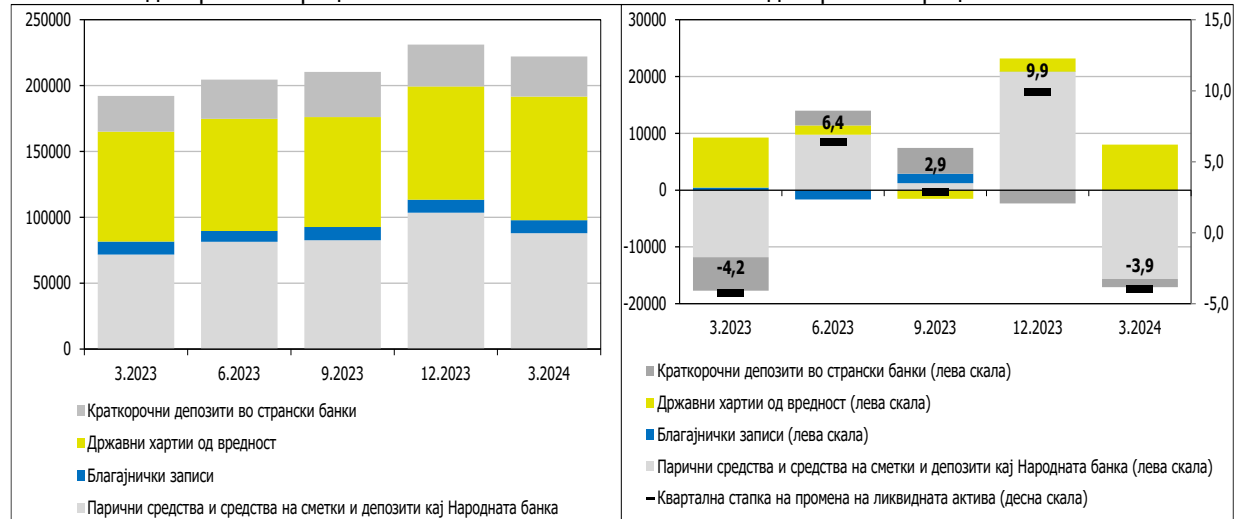
1.2. Динамика и состав на ликвидните средства

Графикон бр. 24

Ликвидни средства, структура (лево) и промена (десно)

во милиони денари и во проценти

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На крајот од првиот квартал од 2024 година, ликвидните средства³¹ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа 222.116 милиони денари. При квартален

³¹ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити

пад на депозитите од нефинансиските субјекти (0,9%) и од финансиските институции (14,9%), што е во еден дел резултат на делувањето на вообичаените сезонски ефекти во овој период од годината, **ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа умерено квартално намалување за 3,9%, односно за 9.082 милиона денари.** Анализирано според одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, намалувањето беше најизразено кај пласманите на банките во расположливи депозити преку ноќ кај Народната банка (коишто се намалија за 7.700 милиони денари, односно за 32%), наспроти растот на пласманите на банките во расположливи депозити на седум дена кај Народната банка (за 3.420 милиони денари или за 9,2%³²). Позначително намалување бележат и средствата на девизната платежна сметка кај Народната банка (за 6.363 милиони денари или за 52,3%), како и средствата на банките на кореспондентните сметки и краткорочните депозити пласирани во странски банки (за 1.464 милиони денари или за 4,6%)³³. Наспроти тоа, пласманите на банките во државни хартии од вредност бележат раст и тоа пласманите во државни обврзници за 6.970 милиони денари, или за 11,9% и пласманите во државни записи за 2.306 милиони денари, или за 11,5%. Од друга страна, пласманите во странски државни хартии од вредност се намалуваат за 1.272 милиона денари или за 18,2%. Пласманите на банките во благајнички записи забележаа минимален раст од 20 милиони денари, или за 0,2%³⁴, додека средствата на денарската сметка кај Народната банка пораснаа за 715 милиони денари, или 9,9%.

1.3. Рочна структура на договорените приливи и одливи од средствата и обврските на банките

Со состојба на 31.3.2024 година, во рочната структура на приливите и одливите на банките преовладуваат договорените приливи на банките распоредени во временскиот период над една година и договорените одливи на банките распоредени во временскиот период до седум дена. Притоа, најголемата разлика (јаз) помеѓу приливите и одливите на банките се забележува токму во временските периоди до седум дена (негативен јаз) и над една година (позитивен јаз), што произлегува од вклучувањето на обврските по видување и без утврдена рочност во рочниот сегмент до седум дена, и поради побарувањата врз основа на кредити вклучени во рочните сегменти над една година (долгорочните кредити на ниво на банкарскиот систем опфаќаат околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти). Во однос на активата на

кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

³² Во првото тримесечје од 2024 година, Народната банка оцени дека тековната поставеност на монетарната политика е соодветна на условите во економијата и не направи дополнителни промени во нејзината поставеност. Каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена се непроменети, односно се задржаа на нивоата од 4,2% и 4,25%, соодветно. Во овој квартал беа донесени дополнителни измени кај инструментот задолжителна резерва, чијашто примена од јуни 2024 година, во најголем дел значи дополнително повлекување на дел од структурниот вишок ликвидност од банкарскиот систем, во прилог на претпазливоста на монетарната политика. Истовремено, мерките придонесуваат за натамошно јакнење на процесот на денаризација и зголемување на долгорочното штедење во банкарскиот систем.

³³ Пад на средствата на банките на сметките кај странски банки за 2.508 милиони денари или за 26,4%, при раст на краткорочните орочени депозити на банките пласирани во странски банки за 1.044 милиони денари, или за 4,7%.

³⁴ Во текот на првиот квартал од 2024 година, Народната банка не направи промени во основната каматна стапка, којашто беше задржана на нивото од 6,3%, соодветно на условите во економијата. Понудениот износ на благајнички записи и натаму изнесува 10.000 милиони денари.

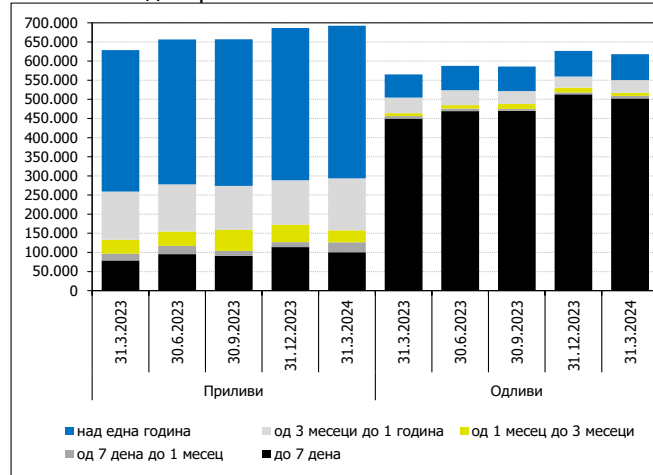
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

банкарскиот систем, збирниот јаз до седум дена и збирниот јаз до една година изнесуваат 37,2% и 25,0%, соодветно.

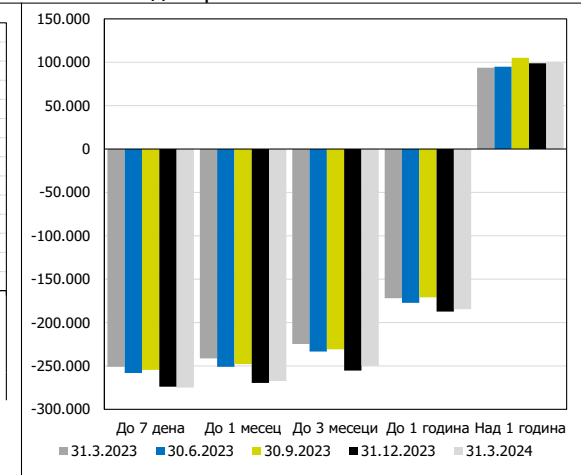
Графикон бр. 25

Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски (лево) и збилен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на збирниот износ на неоптоварените средства (десно)

во милиони денари

во милиони денари

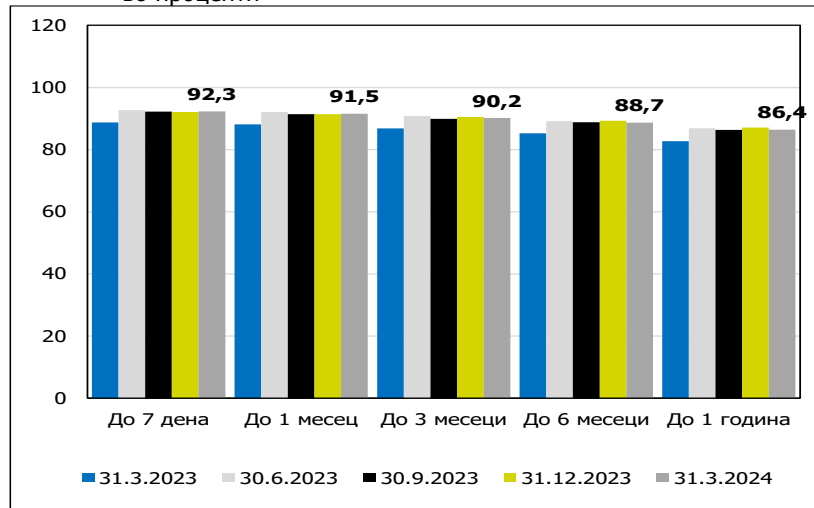

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 26

Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување, со состојба на 31.3.2024 година

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите, коишто како главниот извор на финансирање на нивните активности. Ако се земе предвид однесувањето на депонентите, банките проценуваат дека во наредните дванаесет месеци

нема да дојде до остварување на договорените парични одливи (или 86,4%) врз основа на депозити од страна на депонентите.

1.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

На 31.3.2024 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат солиден капацитет на банкарскиот систем, којшто располага со доволно ликвидни средства за да им одговори соодветно на симулираните парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а речиси целосно искористување (или 99,4%, на 31.3.2024 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи³⁵ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти³⁶ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства при недостаток на ликвидни средства.

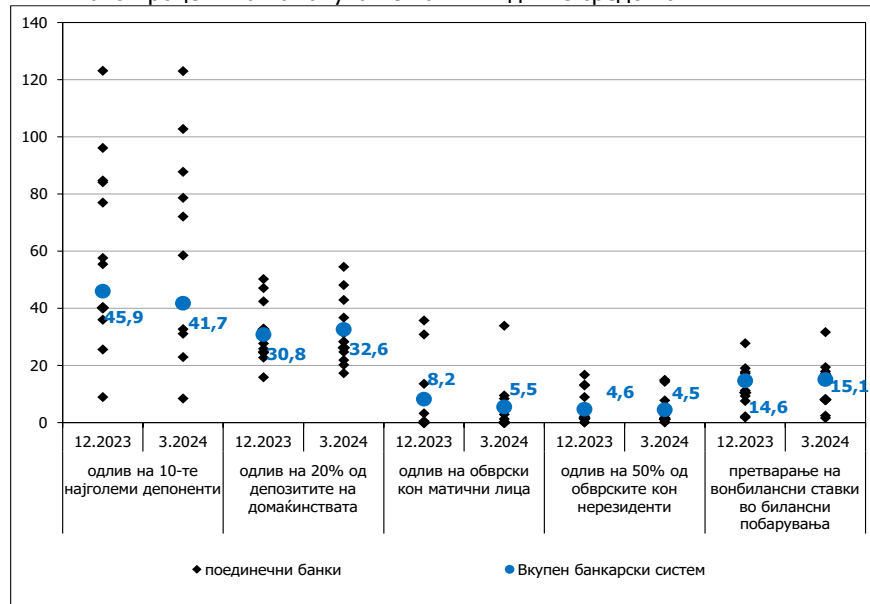
³⁵ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на десетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, во согласност со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е исклучена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

³⁶ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи поради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 27

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

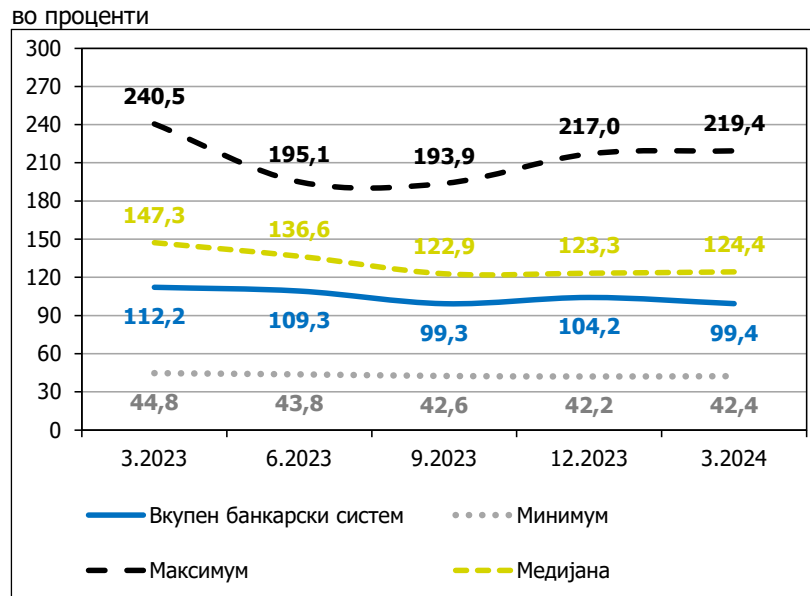
При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при симулацијата на одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, а значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на довербата на јавноста во банкарскиот систем. При претпоставеното претворање на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања³⁷, банките би потрошиле околу 15% од своите ликвидни средства. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив врз вкупниот резултат од оваа симулација.

³⁷ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

Графикон бр. 28

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

4. Ризик од промена на каматните стапки

Во првиот квартал од 2024 година, изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки од вршењето на основните банкарски активности се зголеми, што се согледува преку растот на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности³⁸. Ова најмногу се должи на зголемувањето на износот (пондериран) на пласманите во хартии од вредност со фиксна каматна стапка, како и од намалувањето на обврските по видување и орочените депозити со променлива каматна стапка. Опасноста од остварување на ризикот од промена на каматните стапки е мала, со оглед на активностите кои преовладуваат во билансите на банките (кредитирање и прибирање депозити), заедно со многу кратката рочност на депозитната база и солидната ликвидност на банките. Од друга страна, и натаму е присутна изложеноста на индиректниот каматен ризик и треба внимателно да се следи, поради значителното присуство на кредитите со променливи и прилагодливи каматни стапки во кредитното портфолио на банките. Изложеноста на индиректниот каматен ризик може да доведе до остварување на кредитниот ризик при евентуален раст на каматниот долг и негово влијание врз кредитоспособноста на кредитокорисниците.

³⁸ Согласно со регулативата, изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки кој произлегува од банкарските активности се следи преку нето-износот на каматочувствителните средства и обврски (главно кредити и депозити), на кои е применет неповолен каматен шок за раст на каматните стапки за 2 процентни поена, распоредени во временски зони според периодот во кој ќе се случи промената на каматните стапки. Притоа, средствата и обврските со фиксни каматни стапки се распоредуваат според периодот на достасување, со променливи каматни стапки според периодот

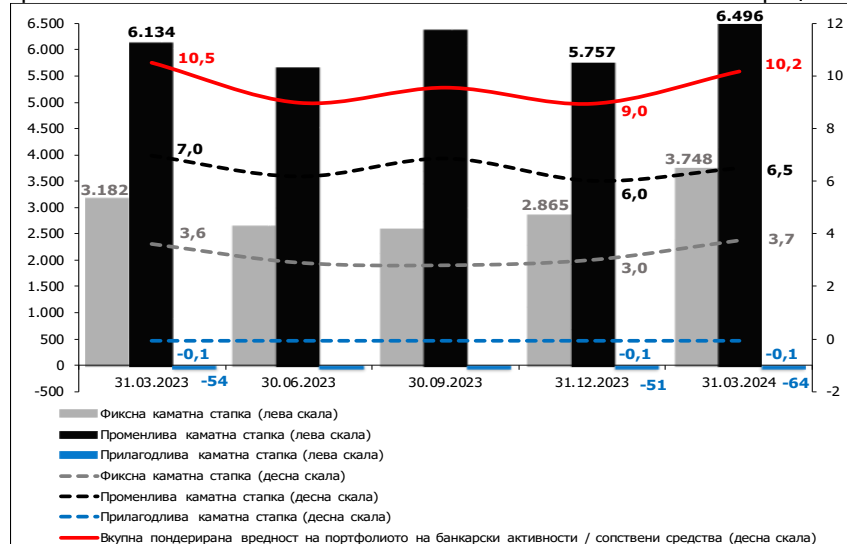

Графикон бр. 29

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности*, износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности³⁹ забележа квартално зголемување од 1.608 милион денари или за 18,8%, што при раст на сопствените средства (за 4,6%) услови умерено зголемување на регулаторната мерка за изложеноста на директниот каматен ризик од основните банкарски активности (сооднос меѓу нето пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства) за 1,2 процентни поена, до нивото од 10,2%. Овој сооднос е под максималното ниво остварено за последните десет години (10,8%), но го надминува десетгодишниот просек, кој изнесува 7,6%. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервал од 1,9% до 14,3%, и е под пропишаниот праг од 20%⁴⁰.

на преоцена на висината на каматната стапка и со прилагодливи каматни стапки според веројатноста и зачестеноста на промената на каматните стапки. Кредитите со ануитетска отплата кои се со комбинирана каматна стапка (одреден период фиксна, а по тој период променлива каматна стапка), се распоредуваат во временските зони според фактичкото достасување на ануитетите во периодот на важење на фиксната каматна стапка (за износот кој фактички достасува во тој период), а преостанатиот износ на кој во иднина ќе започне да се применува променливата каматна стапка се прикажува во соодветните идни временски зони според периодот на преоцена на висината на променливата каматна стапка. Вака утврдениот нето-износ на каматочувствителните средства и обврски се нарекува **пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности**.

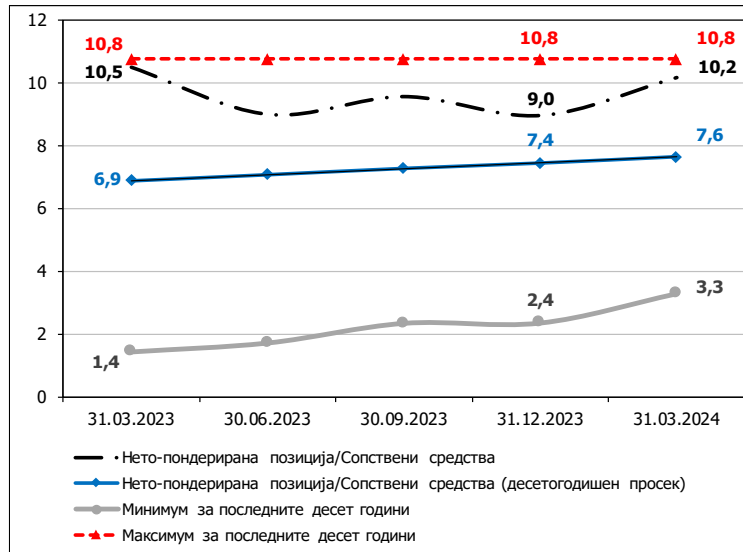
³⁹ За објаснување на поимот „пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности“, види ја претходната фуснота.

⁴⁰ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надминува 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

Графикон бр. 30

Показател за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки од банкарските активности (нето пондерирана позиција / сопствени средства)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според типот на каматната стапка, кварталниот раст на пондерираната вредност (нето) на портфолиото на банкарски активности најмногу произлегува од зголемувањето на пондерираната вредност на портфолијата со фиксна (за 883 милиони денари или 30,8%, главно поради зголемувањето на пласманите во хартии од вредност⁴¹ и кредити со овој тип каматна стапка) и со променлива каматна стапка (за 739 милиони денари или 12,8%, главно поради намалувањето на обврските по видување и орочените депозити со овој тип каматна стапка). Мало негативно проширување (од 13 милиони денари) бележи пондерираната вредност (нето) на портфолиото со прилагодлива каматна стапка.

⁴¹ Раст на пласманите во државни обврзници за 6.970 милиони денари, или за 11,9% и раст на пласманите во државни записи 2.306 милиони денари, или за 11,5%.

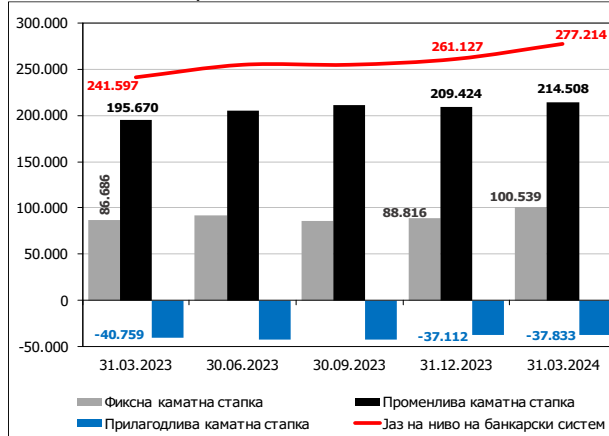

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

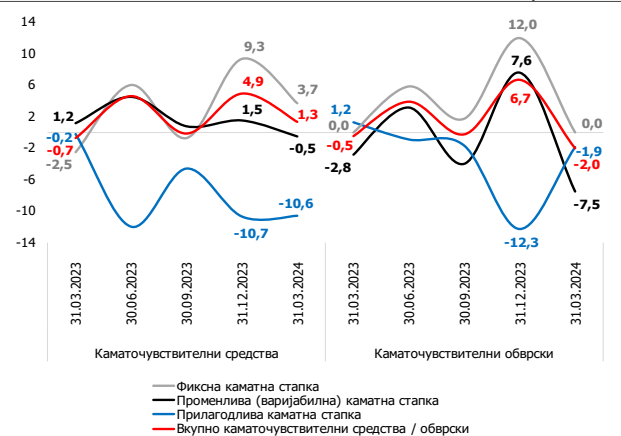
Графикон бр. 31

Каматочувствителни средства и обврски според типот на каматната стапка, јаз (лево) и квартална промена (десно)

во милиони денари

во проценти

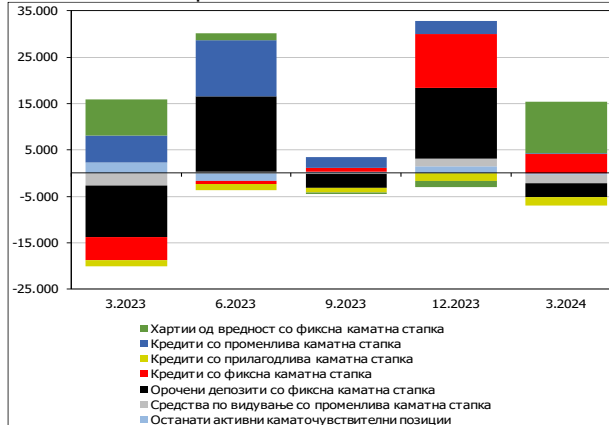
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Овие промени на позициите со фиксна и променлива каматна стапка, влијаеја и врз висината на непондерирааниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски (односно нето износот на каматочувствителните средства и обврски без да се примени пропишаниот каматен шок од 2 процентни поени), кој забележа квартален раст од 6,2% или за 16.086 милиони денари. Притоа, позитивниот јаз меѓу позициите со фиксна каматна стапка се зголеми за 13,2% или за 11.723 милиони денари, а на позициите со променлива каматна стапка за 5.084 милиони денари или за 2,4%. Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка се прошири, за 721 милиони денари или за 1,9%, што произлегува од намалувањето на пласманите во кредити, наспроти намалувањето на обврските по орочени депозити со овој тип на каматни стапки.

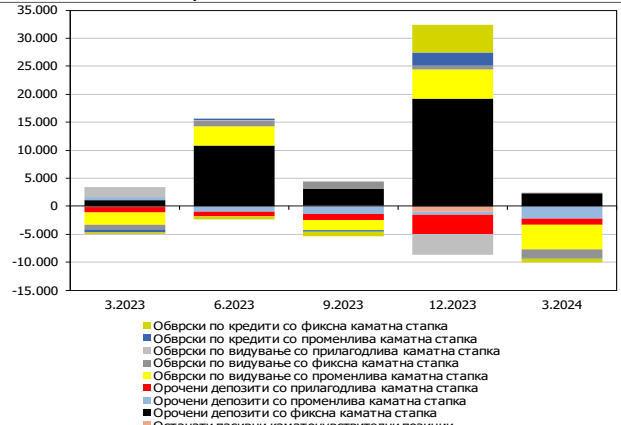
Графикон бр. 32

Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка.

во милиони денари

во милиони денари

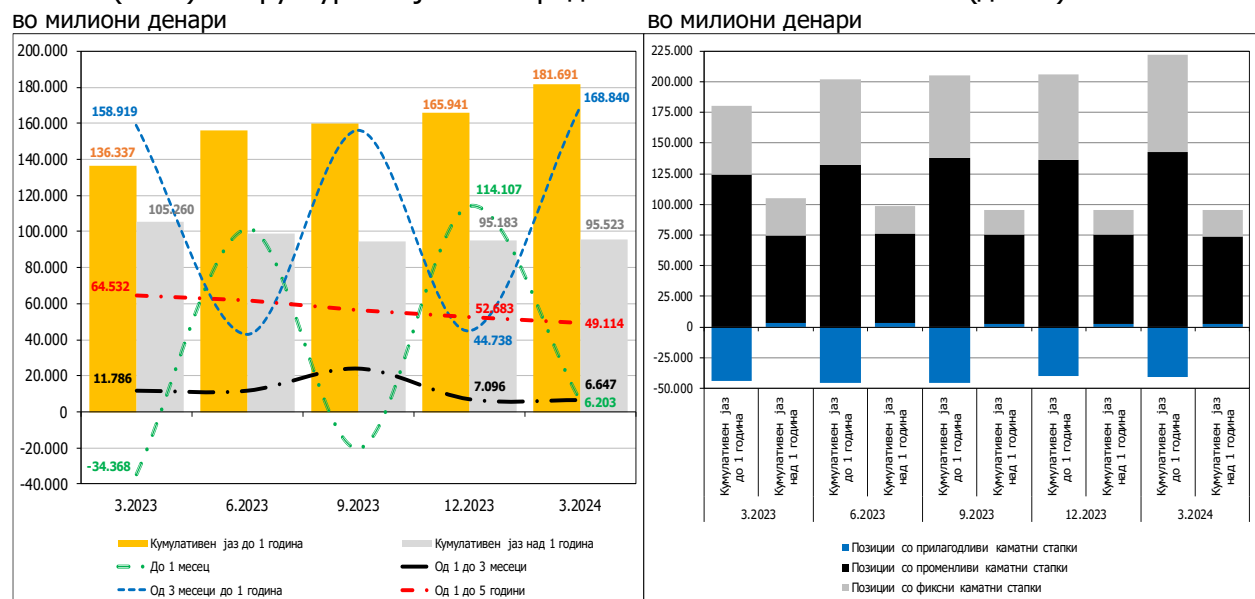
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, проширувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски најмногу се должи на проширувањето на јазот од три месеци до една година, за 124.102 милиона денари. Ваквото проширување произлегува најмногу од зголемените пласмани во хартии од вредност со фиксна каматна стапка. Истовремено, јазот до еден месец забележа пад (107.904 милиони денари), што пак е најмногу условено од намалувањето на пласманите во кредити со променлива каматна стапка.

Графикон бр. 33

Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следна преоцена на каматните стапки (лево) и структура на јазот според типот на каматната стапка (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индириктната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредитите со прилагодливи и променливи каматни стапки, и натаму е значителна. На 31.3.2024 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 69,4%, кое се намали за 0,8 процентни поени во споредба со 31.12.2023 година. Притоа, 66,1% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 3,3% се со прилагодлива каматна стапка. Треба да се има предвид дека во согласност со регулативата, во извештаите за ризикот од промена на каматните стапки, износот на сите позиции (вклучително и кредитите) кај кои е предвидена примена на различен вид каматна стапка во различни временски периоди до рокот на достасување, се распоредува во зависност од видот на каматната стапка што ќе се применува во соодветниот временски период. Така, на 31.3.2024 година, околу 17% од вкупните кредити, за потребите на овие извештаи се прикажани како кредити со променлива каматна стапка, во соодветниот иден временски блок во кој е предвидено да се

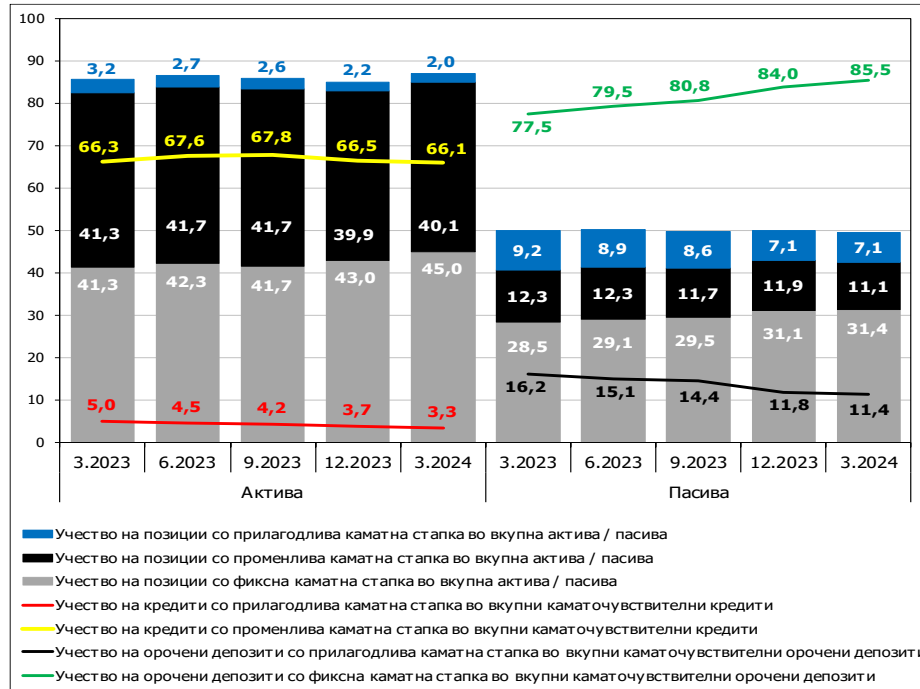

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

започне со примена на променлива каматна стапка, иако на нив засега се применува фиксна каматна стапка⁴².

Графикон бр. 34

Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

⁴² Или со други зборови, на 31.3.2024 година, за 49% од износот на кредитите се применува каматна стапка која може да се промени (прилагодлива и променлива), а за преостанатите 17,1% (до прикажаните 66,1% на 31.3.2024 година) засега се применува фиксна каматна стапка, којашто во текот на животниот век на кредитите (најчесто по неколку години) ќе биде заменета со променлива или прилагодлива каматна стапка.

5. Ризик од несолвентност

Показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем значително се подобрија во првиот квартал од 2024 година. Стапката на адекватност на капиталот се зголеми за 0,8 процентни поени, до нивото од 18,9% што е највисока вредност во последните седумнаесет години. Овој раст е резултат на повисокиот квартален раст на сопствените средства, наспроти падот на активата пондерирана според ризиците. Растот на сопствените средства во првото тримесечје најмногу се должи на задржаните добивки на банките од минатата година, додека падот на активата пондерирана според ризиците произлегува од стеснетата отворена девизна позиција и следствено, намалената актива пондерирана според валутниот ризик. Анализирани според намената, во првиот квартал од 2024 година, поголемиот дел од растот на сопствените средства се искористи за исполнување на бараните заштитни слоеви на капиталот (пред сè, противцикличниот заштитен слој на капиталот и заштитниот слој на капитал за системски значајните банки), капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка и капиталните барања за покривање на кредитниот ризик. Покрај тоа, по исполнувањето на сите регулаторни и супервизорски барања во врска со висината на сопствените средства, еден солиден дел од нивното квартално зголемување остана слободен. Така, на 31.3.2024 година, околу 11% од вкупните сопствени средства остануваат слободни и заедно со заштитните слоеви на капиталот зафаќаат околу 37% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем и можат да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Во таа насока се и резултатите од спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираниот шок со исклучително екстремни претпоставки коишто покажуваат зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со претходниот квартал. Ова е особено значајно земајќи го предвид окружувањето коешто и натаму останува неизвесно. Во такви околности, солвентноста на банкарскиот систем којашто е на задоволително ниво значително ги ублажува потенцијалните негативни ефекти од евентуално остварување на ризиците од каква било природа.

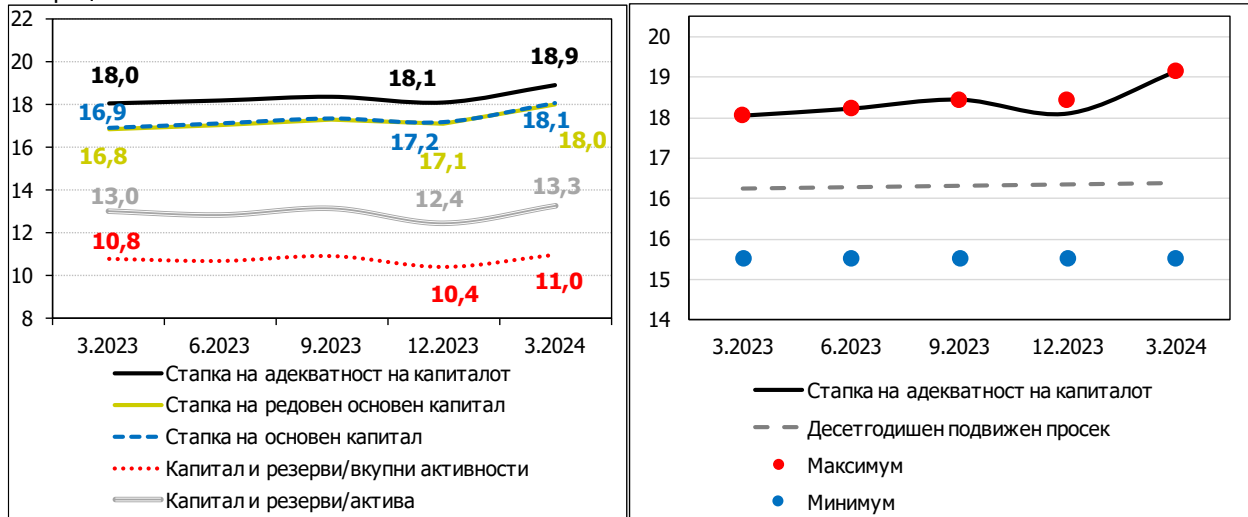
5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем го забрзаа позитивниот тренд на движење во првиот квартал од 2024 година. На квартална основа, стапката на адекватноста на капиталот се зголеми за 0,8 процентни поени, на нивото од 18,9%, што претставува максимална вредност забележана во изминатите седумнаесет години.

Графикон бр. 35

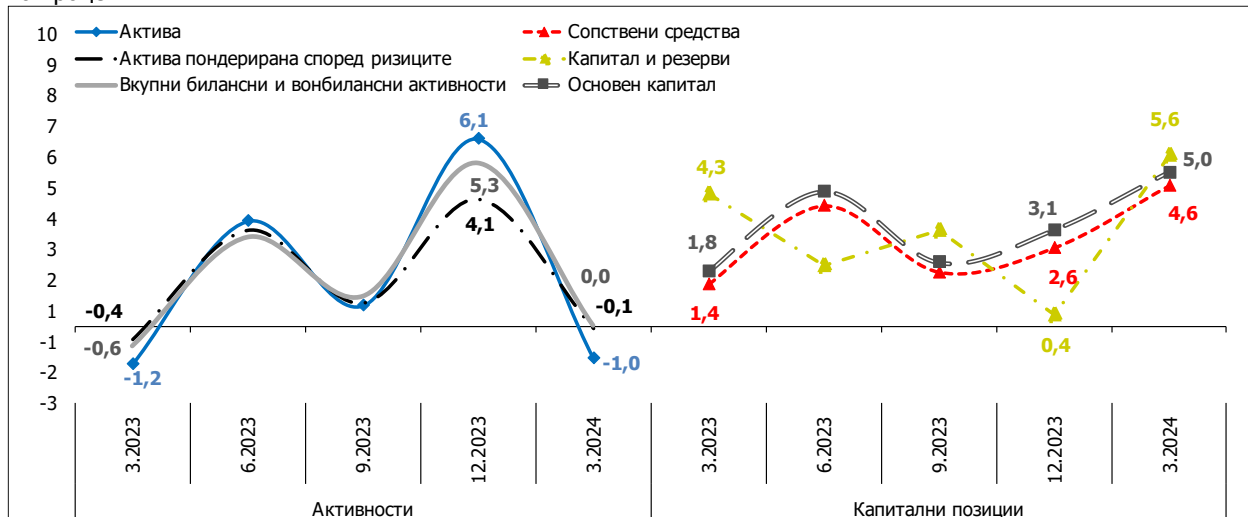
Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем (лево) и движење на стапката на адекватност на капиталот (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 36

Квартални стапки на промена на компонентите на показателите за солвентноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

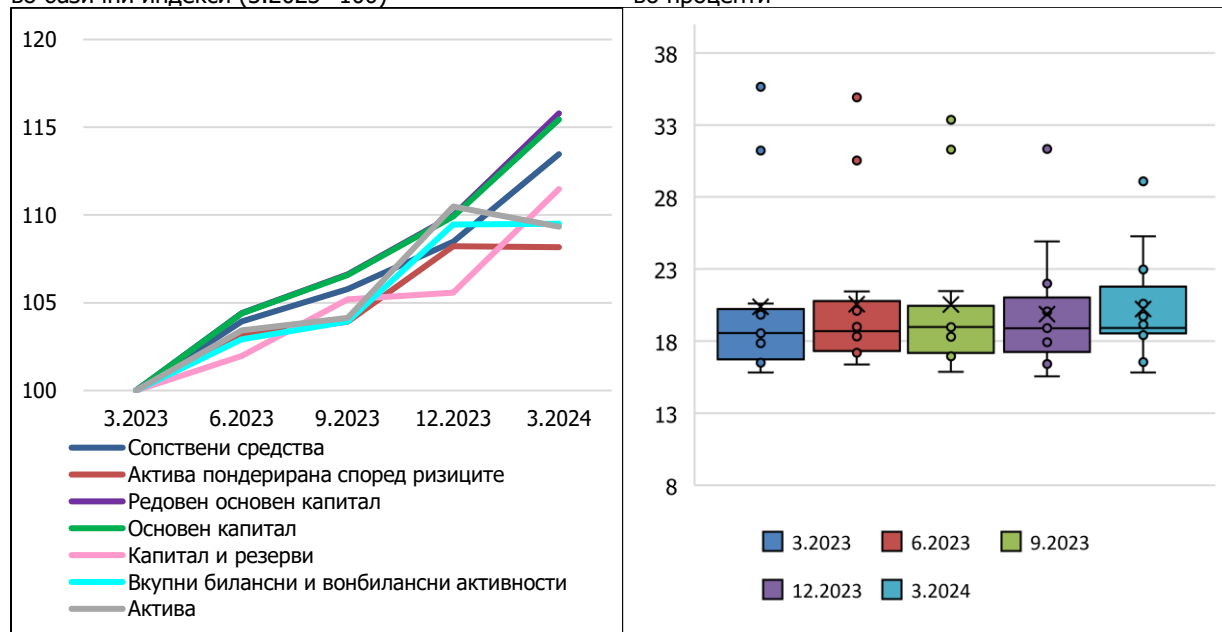
Стапките на редовниот основен и на основниот капитал остварија идентичен раст од 0,9 процентни поени достигнувајќи 18% и 18,1%, соодветно. Умерено зголемување бележат учествата на капиталот и резервите во вкупната актива и во вкупните билансни и вонбилансни активности на банките од 0,8 и 0,6 процентни поени, до нивото од 13,3% и 11%, соодветно. Кварталното подобрување на показателите за солвентноста и капитализираноста произлегува од релативно силниот раст на капиталните позиции на банките, при истовремено стагнирање или намалување на нивните активности. Така,

капиталот и резервите остварија квартален раст од 5,6%, додека сопствените средства пораснаа за 4,6% што најмногу произлегува од задржаните добивки на банките од претходната година. Од друга страна, вкупната актива и активата пондерирана според ризиците евидентираа пад од 1% и 0,1% соодветно, а вкупните билансни и вонбилансни активности останаа непроменети.

Графикон бр. 37

Трендови кај броителот и именителот на показателите за солвентност (лево) и мерки на дисперзија на стапката на адекватност на ниво на банкарски систем (десно)
во базични индекси (3.2023=100) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка за десниот графикон: Просечната вредност е обележана со X, додека медијалната вредност е обележана со средната хоризонтална линија во рамките на столбот. Столбот ја означува интерквартилната разлика, односно укажува каде се наоѓаат стапките на адекватност на капиталот кај половина од банките во системот. Точките ги обележуваат стапките на адекватност на капиталот на одделните банки.

Декомпозицијата на показателите за солвентноста на банкарскиот систем упатува на заклучокот дека нагорното движење на показателите за солвентноста главно произлегува од изразениот раст на најквалитетниот слој од сопствените средства, редовниот основен капитал. Во изминатите пет квартали се забележува изразен нагорен тренд на движење кај капиталните позиции, особено кај редовниот основен капитал чијшто раст речиси во целост се изедначува со растот на основниот капитал. Од друга страна, поблаг е трендот на раст на активата, вкупните билансни и вонбилансни активности, како и активата пондерирана според ризиците, особено во првиот квартал од оваа година, што придонесува за зајакнување на солвентноста на банкарскиот систем. **Дисперзијата на стапката на адекватност во рамки на банкарскиот систем упатува на стабилен тренд.** Просечната вредност на стапката на адекватност е на повисоко ниво, додека медијалната е на идентично ниво како и минатиот квартал. Стапката на адекватност на капиталот на 31.3.2024 година, кај сите банки е речиси двојно повисока од законскиот минимум од 8%.

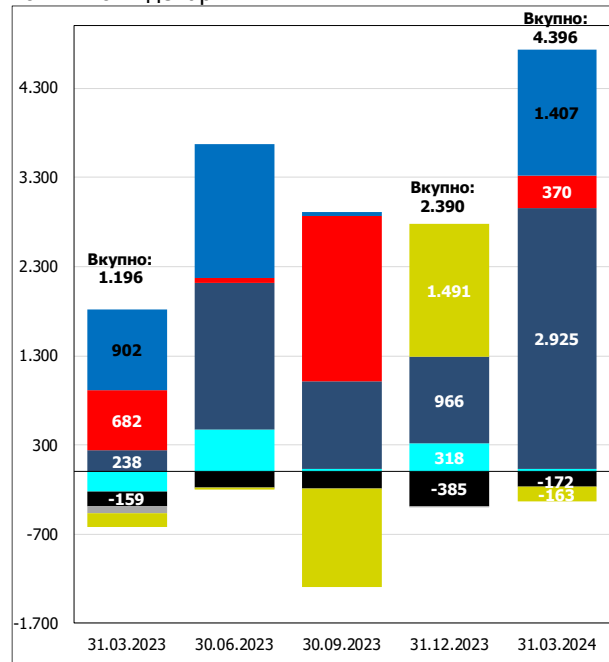
5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Банкарскиот систем располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни ситуации. На крајот на првиот квартал од 2024 година продолжи растот на најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) којшто преовладува во вкупните сопствени средства со учество од 95,3% (94,7% на 31.12.2023), а на додатниот основен капитал и дополнителниот капитал отпаѓаат 0,2% и 4,5% од сопствените средства на банкарскиот систем (0,5% и 4,8% на 31.12.2023, соодветно).

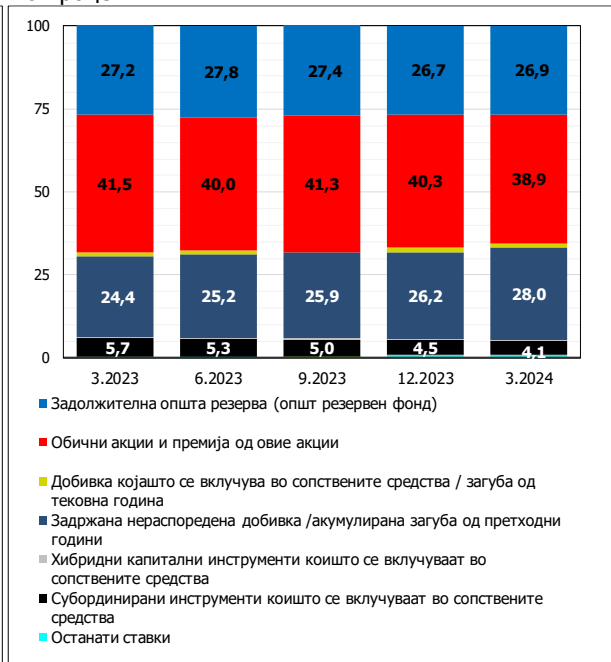
Графикон бр. 38

Структура на кварталните промени на сопствените средства (лево) и структура на сопствените средства (десно)

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2024 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа солиден раст од 4.396 милиони денари, или за 4,6%, кој пред сè се должи на распределувањето на финансискиот резултат. Притоа, две третини од растот на сопствените средства се должи на задржаната добивка од претходната година (2.925 милиони денари), а речиси една третина се должи на распределувањето на дел од добивката (остварена во 2023 година) во зголемување на задолжителната општа резерва (1.407 милиони денари). Скромен позитивен придонес имаше и емисијата на обични акции (370 милиони денари) од страна на една голема банка⁴³. Незначително намалување се забележа кај субординираните инструменти (поради намалувањето на дозволениот износ

⁴³ Повеќе детали на страница 9 од следнава [врска](#).

врз основа на кој се вклучуваат во пресметката на сопствените средства, поради навлегување во последните пет години до достасување). Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Анализирано според намената на сопствените средства, растот на сопствените средства во поголема мера се искористи за покривање на заштитните слоеви на капиталот, капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка и капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, а солиден е растот и на слободните сопствени средства. Вкупниот износ на заштитни слоеви на капиталот⁴⁴ се зголеми за 1.517 милиони денари, или 6,2%, на квартално ниво и на крајот на првиот квартал од 2024 година го зголеми учеството на 25,9% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Високиот раст на износот на заштитните слоеви на капиталот, речиси во целост (1.330 милиони денари) произлегува од зголемената стапка на противцикличниот заштитен слој на капиталот, чијашто примена, односно обврска за исполнување започна од 1 јануари 2024 година⁴⁵. Во услови на солидна профитабилност, со зголемувањето на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот за изложеностите на банките во Република Северна Македонија за 0,25 процентни поени, до нивото од 0,75%, се делува превентивно и се овозможува натамошно зајакнување на капиталната сила на домашните банки. Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорска оценка забележа квартално зголемување од 959 милиони денари, или за 4,8% и учествува со 21% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Капиталните барања за покривање на кредитниот ризик се зголемија за 266 милиони денари (или за 0,7%), што најмногу произлегува од растот на побарувањата од други трговски друштва, побарувањата покриени со деловни објекти и побарувањата покриени со станбени објекти. Сепак, вкупните капитални барања за покривање на ризиците останаа речиси непроменети во првото тримесечје од 2024 година, поради намалувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик (289 милиони денари), со оглед на драстичното стеснување на отворената девизна позиција. Значаен дел од зголемувањето на сопствените средства остана слободен над минимум потребните регулаторни и супервизорски барања, поточно слободните сопствени средства се зголемија за 1.942 милиона денари или 21,7%, зголемувајќи го своето учество во вкупните сопствени средства до нивото од 10,9% (9,3% на 31.12.2023).

⁴⁴ Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во првиот квартал од 2024 година, сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот и противцикличниот заштитен слој на капиталот, а седумте системски значајни банки според податоците заклучно со 31.12.2022 година имаа рок да го исполнат заштитниот слој за системски значајни банки до крајот на март 2024 (повеќе на следнава [врска](#)). Исто така, во текот на првиот квартал од 2024 година, во согласност податоците заклучно со 31.12.2023 година, се ажурираше листата на утврдените системски значајни банки и висината на соодветните стапки на заштитни слоеви на капитал коишто банките се должни да ги исполнат најдоцна до 31 март 2025 година (повеќе на следнава [врска](#)).

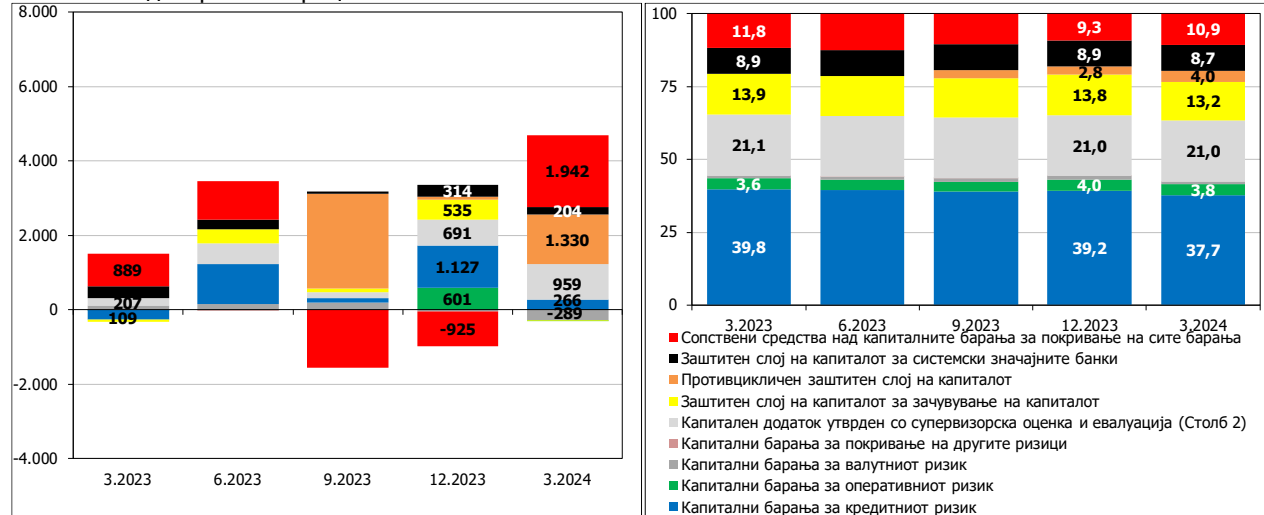
⁴⁵ Повеќе детали за одлуките во врска со противцикличниот заштитен слој на капиталот се достапни на следнава [врска](#).

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

Графикон бр. 39 Структура на кварталните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот

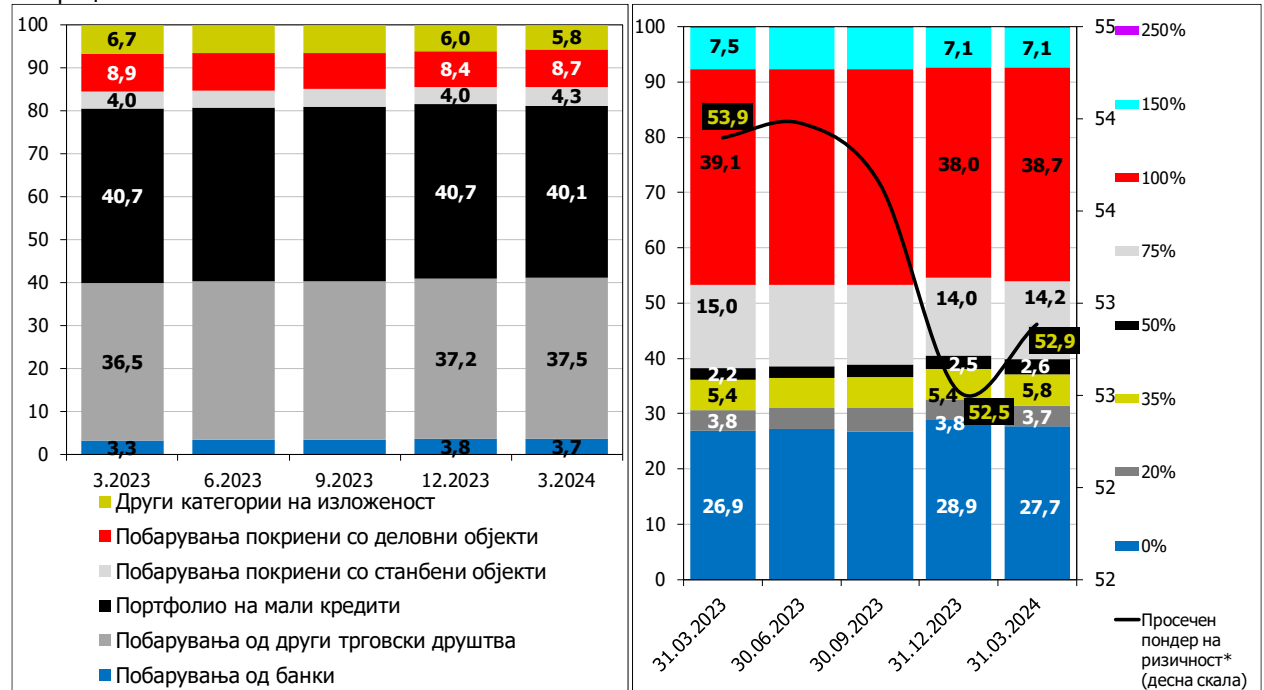
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 40 Структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории на изложеност (лево) и на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризици (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Просечниот пондер на ризици е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

Просечниот пондер на ризичност на активностите на банкарскиот систем забележа мал раст. Така, повисокиот квартален раст на активата пондерирана според кредитниот ризик од 0,7% (3.330 милиони денари) споредено со речиси непроменетиот износ на вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем доведе до раст (за 0,4 процентни поени) на просечниот пондер на ризичност, до нивото од 52,9%. Ваквите движења во голема мера се должат на кварталниот пад на активностите на банките коишто се вклучуваат со пондер на ризичност од 0% (за 10.522 милиони денари), при истовремен раст на побарувањата со пондер на ризичност од 100% и 35% (за вкупни 10.179 милиони денари). Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови, коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик (изолирано, или во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарските активности). Резултатите од спроведеното редовно стрес-тестирање се подобри во споредба со 31.12.2023 година, најмногу поради повисокото почетно ниво на стапката на адекватност на капиталот. При редовните стрес тестови фокусот се става само на симулациите со висок степен на екстремност на претпоставките, чија веројатност за остварување е многу мала, што е всушност и суштината на процесот на стрес-тестирањето. За потребите на овој извештај е прикажан резултатот од **симулацијата за истовремена остварување на кредитниот, валутниот и каматниот ризик**⁴⁶. Стапката на адекватноста на капиталот по шок, на ниво на банкарскиот систем се намалува под законскиот минимум, до нивото од 7,5%, но резултатот е подобар споредено со минатиот квартален датум кога стапката на адекватност на капиталот се намали до ниво од 6,8%.

Хипотетичките шокови на страната на кредитниот ризик имаат најголемо влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Резултатите од стрес-тестирањето покажуваат дека е потребен раст од 630,9% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 19,5% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до 8%. Сепак, станува збор за прилично екстремни и помалку веројатни симулации, особено на краток рок, имајќи предвид дека во првиот квартал од 2024 година, само 0,6% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Исто така, состојбата

⁴⁶ Стрес-тестирањето опфаќа симулација на истовремено остварување на кредитниот, валутниот и каматниот шок, преку:
- вложување на квалитетот на кредитната изложеност на нефинансиските лица, при што се претпоставува премин на 20%, 25% и 30% од кредитната изложеност кон нефинансиски сектор од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В-редовно“, соодветно кон категориите на ризик „В-нефункционално“, „Г“ и „Д“, при што преминатата изложеност се распоредува подеднакво (по 33,3%) во послабите категории на ризик и се задржува истиот процент на покриеност со исправка на вредноста;
- раст на изложеноста кон финансиските субјекти којашто е нефункционална за 100% за сметка на намалување на изложеноста во категорија на ризик „А“;
- депрецијација на вредноста на денарот во однос на еврото за 30%; и
- раст на активните и пасивните каматни стапки од 1 до 5 процентни поени;

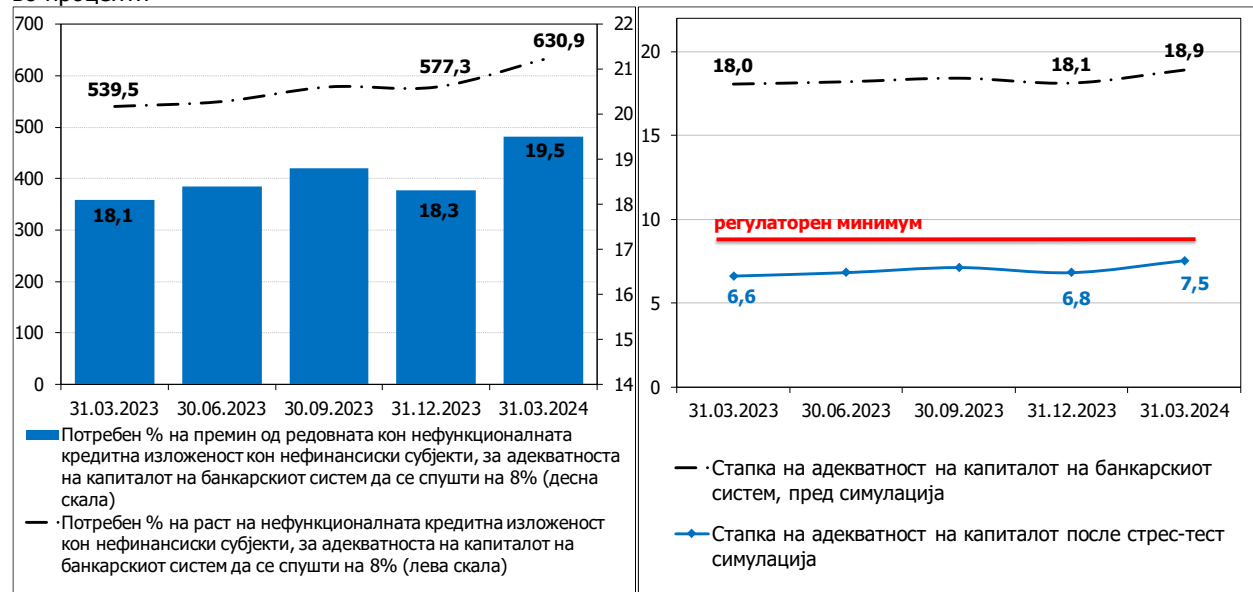
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти забележа квартално зголемување од 9,4%⁴⁷. Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 41

Потребно вложување на квалитетот на кредитната изложеност, за адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% (лево) и резултати од стрес-тест симулациите (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

⁴⁷ Повисокиот квартален раст на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти во споредба со претходните квартали се должи на поинаквиот методолошки пристап во определувањето на нефункционалниот статус (поточно, во броењето на деновите на доцнење), којшто започна да се применува со новата [Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик](#), од 1.1.2024 година, а не поради променета кредитоспособност на клиентите. Повеќе детали се достапни во делот за кредитниот ризик од Извештајот.

IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

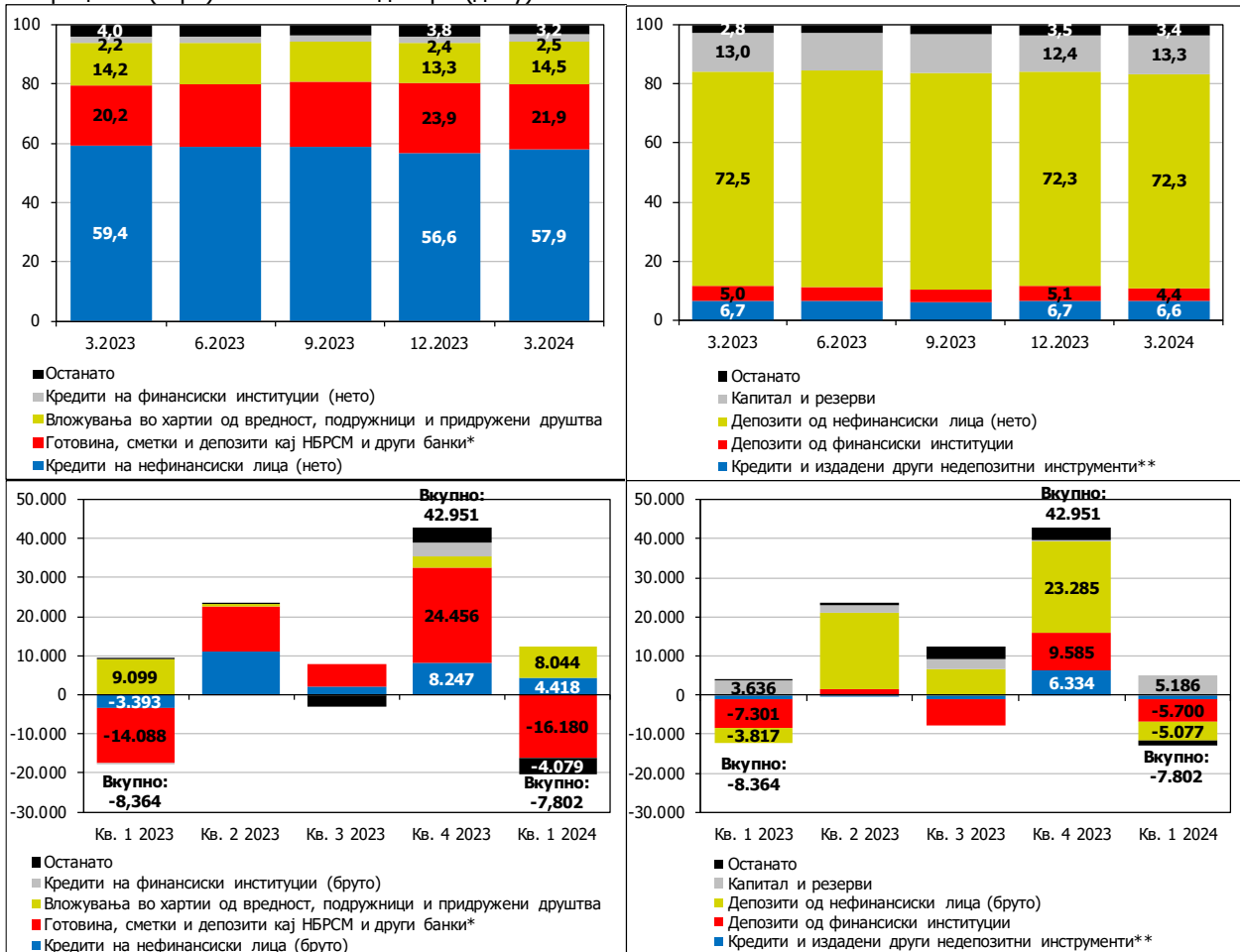
Билансот на состојба на банкарскиот систем забележа намалување во првото тримесечје од 2024 година, што во еден дел е последица и на делувањето на вообичаените сезонски фактори во овој период од годината. Најголем придонес во падот на страната на изворите на средства имаат депозитите од финансиските институции и од нефинансиските лица, но падот е ублажен со остварената добивка за првите три месеци од годината. Намалувањето на депозитите од нефинансиските лица исклучиво се должи на падот на депозитите од претпријатијата, што е вообичаено сезонско движење во овој период од годината, додека депозитите од домаќинствата се зголемија со забавена динамика. Во поглед на валутната структура, падот најмногу се должи на намалените денарски депозити по видување од претпријатијата. Од аспект на рочноста, долгорочните депозити го задржаа трендот на раст, а краткорочните депозити и депозитите по видување се намалија.

На страната на активата на банкарскиот систем, квартален пад забележаа ликвидните средства, во чијашто структура најмногу се намалуваат расположливите депозити кај Народната банка, девизните парични средства, коресподентните сметки и краткорочните депозити во странски банки и пласманите во странски државни хартии од вредност. Кредитната активност на банките продолжи да расте во првото тримесечје од годината, иако забавено на квартална основа. Забавувањето на кварталниот раст е присутно и кај двата сектора, но е повеќе изразено кај кредитите на претпријатијата, што е исто така вообичаен сезонски ефект во овој период од годината. Анализирани на годишна основа, кредитите и на двата сектора растат забрзано.

Графикон бр. 42

Структура на активата (горе лево) и на пасивата (горе десно) и структура на кварталните промени на активата (долу лево) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (горе) и во милиони денари (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките. Забелешка: * Во готовината, сметките и депозитите кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; ** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

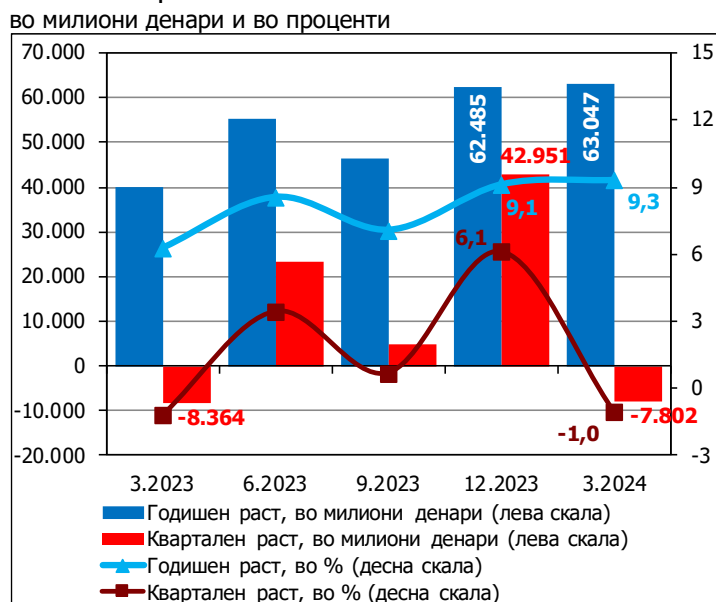
Во првото тримесечје од 2024 година, билансот на состојба на банкарскиот систем се намали за 7.802 милиона денари или за 1,0% во споредба со крајот на последното тримесечје од 2023 година. Падот главно произлегува од намалените депозити од финансиските институции и од нефинансиските лица, додека овој пад го ублажува добивката остварена во првото тримесечје. Кварталниот раст на капиталот и резервите произлегува од задржувањето на добивките од минатата годината и емисијата на акции кај една банка. На страната на активата, значително намалување се јавува кај ликвидните средства на банките (особено расположливите депозити кај Народната банка, девизните парични средства, коресподентните сметки и краткорочните депозити во странски банки и пласманите во странски државни хартии од вредност), а падот е ублажен со зголемувањето на кредитите на нефинансиските лица. Обемот на активностите на

банките, во одредена мера, се под влијание и на сезонските фактори во првиот квартал од годината, кога повеќето категории активности бележат пад или забавен раст. Ваквите движења се вообичаени за овој период од годината и во голема мера се поврзуваат со циклусот во деловното работење на претпријатијата, чишто депозити позначително се намалуваат во првиот квартал од годината. Анализирани на годишна основа, активата го забрза растот до нивото од 9,3%, при забрзан годишен раст на кредитната активност и минимално забавување на растот на депозитите од нефинансиски субјекти.

Графикон бр. 43

Промени на активата на банкарскиот систем

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти⁴⁸

Во првото тримесечје од 2024 година, кредитната активност на банките забележа квартален раст за 4.418 милиони денари или за 1,0%. На годишна основа, кредитите пораснаа за 6,2%, што е забрзување на динамиката на годишниот раст во споредба со претходните две тримесечја. Овие движења се јавуваат во услови на нето-заострување на кредитните услови и нето-намалување на побарувачката на кредити, додека поставеноста на монетарната политика остана непроменета⁴⁹. Раст на кредитите бележат повеќето банки, а најголем придонес во растот имаат големите банки кој изнесува нешто над 90%.

⁴⁸ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

⁴⁹ Во согласност со резултатите од Анкетата на кредитната активност за првото тримесечје од 2024 година, нето-заострување бележат условите за кредитирање и на претпријатијата и на домаќинствата, а нето-намалување на побарувачката на кредити исто така е забележана кај двата сектора. Сепак, меѓу условите за кредитирање на претпријатијата се јавува мало нето-олеснување во поглед на каматната стапка. Основната каматна стапка на Народната банка во првото тримесечје од 2024 година се задржа на нивото од 6,30%.

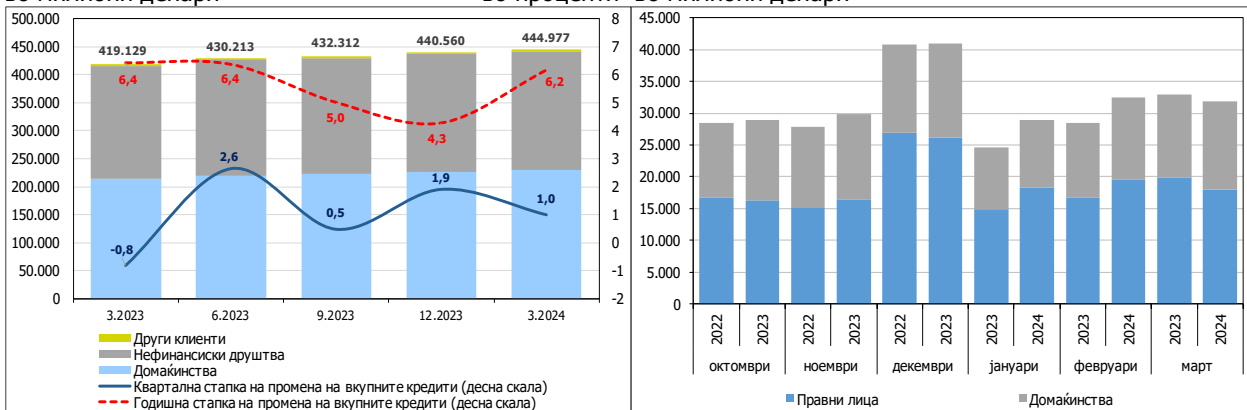
Графикон бр. 44

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти (лево) и новоодобрени кредити по одделни сектори (десно)

во милиони денари

во проценти

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првото тримесечје од 2024 година, новоодобрените кредити на нефинансискиот сектор⁵⁰ се намалија за 6,5% на квартална основа. Падот произлегува од намалените новоодобрени кредити и на домаќинствата (8,3%) и на претпријатијата (5,3%), а делумно е резултат на вообичаениот сезонски ефект во првото тримесечје од годината и забележителниот раст во претходното тримесечје.

Графикон бр. 45

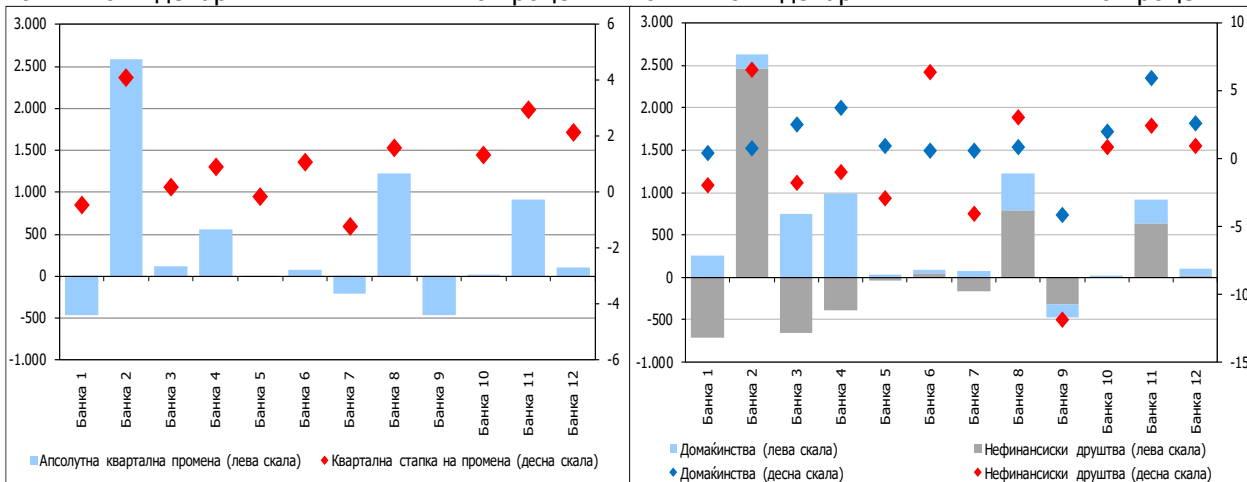
Раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти (лево) и на кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата (десно), по поединечна банка

во милиони денари

во проценти

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

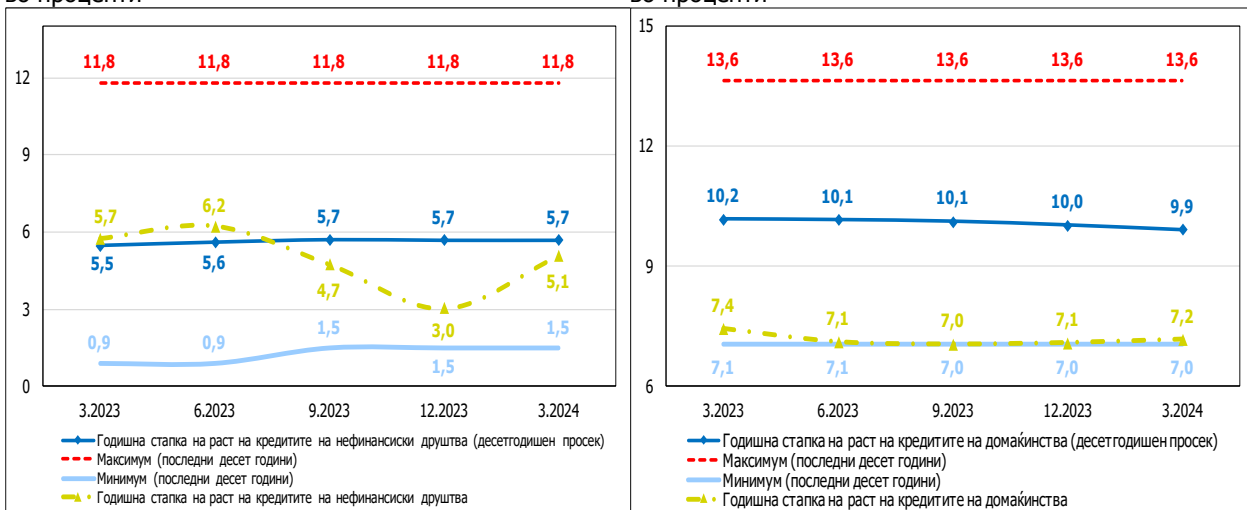
⁵⁰ Нефинансиските субјекти ги вклучуваат само правните лица и домаќинствата, додека другите клиенти се исклучени поради големите флукутации на износите на новоодобрени кредити.

Кредитирањето на претпријатијата во првиот квартал од 2024 година забележа квартален раст за 1.652 милиона денари или за 0,8%. Растот се должи на зголемените кредити кон клиентите во индустријата, снабдувањето со електрична енергија, како и во транспортот и складирањето. Од друга страна, намалено кредитирање се јавува кон клиентите во градежниот сектор и дејностите во врска со недвижниот имот, како и во трговијата на големо и мало. Растот на кредитите кон претпријатијата се јавува во услови на мало нето-олеснување во поглед на каматната стапка, но нето-заострување во однос на висината на заемот и обезбедувањето, додека побарувачката на кредити и натаму бележи нето-намалување.⁵¹ На годишна основа, кредитите на претпријатијата се зголемија за 5,4%⁵², што е повисока стапка на раст во споредба со претходните два квартала. Очекувањата за вториот квартал во 2024 година се во насока на мало нето-заострување на кредитните услови при нето-зголемување на побарувачката на кредити.

Графикон бр. 46

Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (лево) и кредитите на домаќинствата (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.3.2024 година. Почнувајќи од декември 2019 година, податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

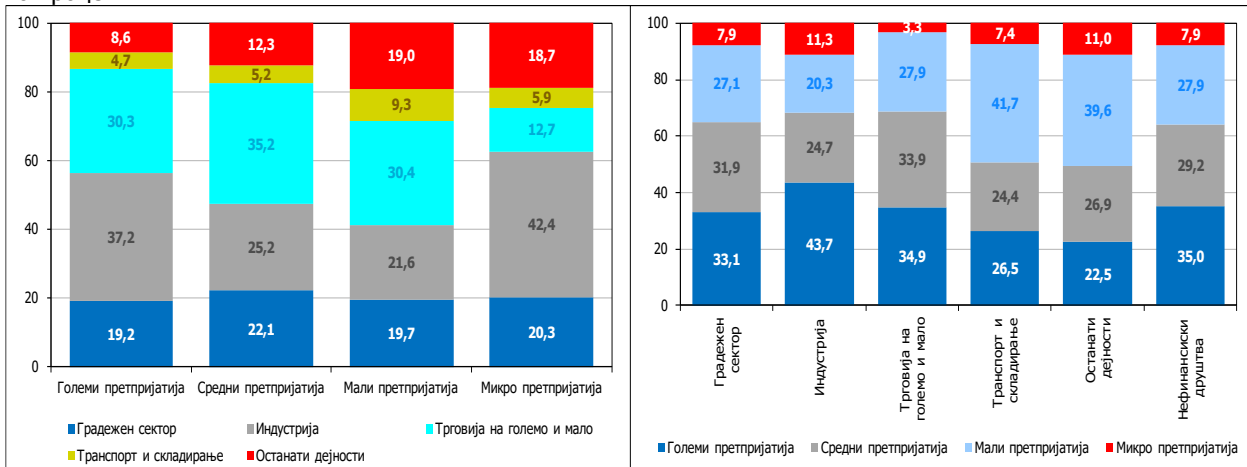
⁵¹ Извор: Анкета за кредитната активност во првото тримесечје од 2024 година.

⁵² Ако се одземе ефектот на нето-отписите, годишната стапка на раст изнесува 5,1% и е пониска од десетгодишниот подвижен просечен раст.

Графикон бр. 47

Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности и според големината на друштвото во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според големината на нефинансиските друштва⁵³, најголемо учество имаат кредитите на големите претпријатија (35,0%), што е намалување во однос на претходното тримесечје, а учеството на кредитите на микропретпријатијата (7,9%) е најниско и бележи мало зголемување. Ваквите учества делумно се резултат на повисоките износи на кредитите на поголемите претпријатија, а делумно и на помалата склоност на банките во однос на кредитирањето помали претпријатија⁵⁴. Во однос на дејноста на клиентите, најголемо е учеството на кредитите на претпријатијата коишто се занимаваат со трговија на големо и мало (30,8%) и на претпријатијата во индустријата (29,8%), а значително учество имаат и кредитите во градежниот сектор (20,3%).

Во првото тримесечје од 2024 година, кредитите на домаќинствата се зголемија за 2.988 милиони денари или за 1,3% на квартална основа. Годишната стапка на раст на кредитите на домаќинствата изнесува 7,1%⁵⁵ и е повисока во споредба со претходните три квартали. Анализирано според видот на кредитниот производ, раст на тримесечна основа бележат и кредитите за набавка на станбен и деловен простор (2,1%) и потрошувачките кредити (0,6%), но растот е побавен во споредба со оној од претходното тримесечје. Ваквите движења се јавуваат во услови на поумерено намалување на побарувачката на кредити од страна на домаќинствата. Во второто тримесечје од 2024 година се очекува нето-олеснување на кредитните услови при нето-зголемување на побарувачката на кредити⁵¹.

⁵³ Критериумите за класификација на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговските друштва.

⁵⁴ Некои од причините поради кои банките не се склони да финансираат мали и средни претпријатија се слабата финансиска писменост, слабото корпоративно известување и неволноста на претпријатијата да обелоденат и да споделат деловни информации (повеќе на стр. 5 во Macedonia2025 (2020). [Barriers for access to finance for MSMEs in North Macedonia: Stock of existing data and knowledge](#).

⁵⁵ Ако се одземе ефектот на нето-отписите, годишната стапка на раст изнесува 7,2% и е пониска од десетгодишниот подвижен просечен раст.

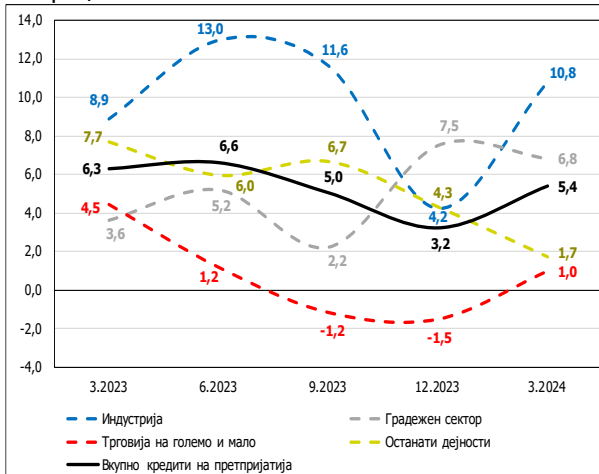

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

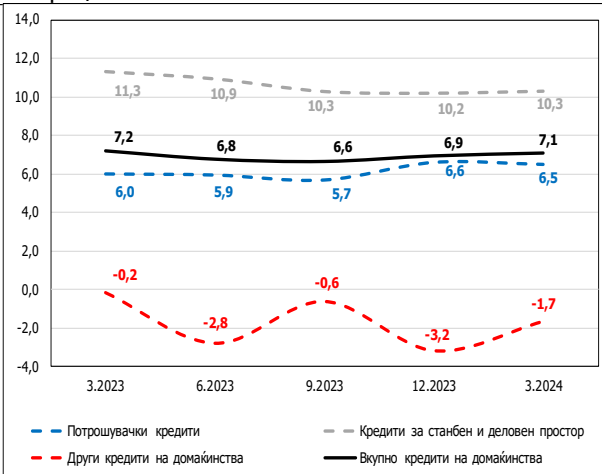
Графикон бр. 48

Годишни стапки на промена на кредитите на претпријатијата (лево) и домаќинствата (десно)

во проценти

во проценти

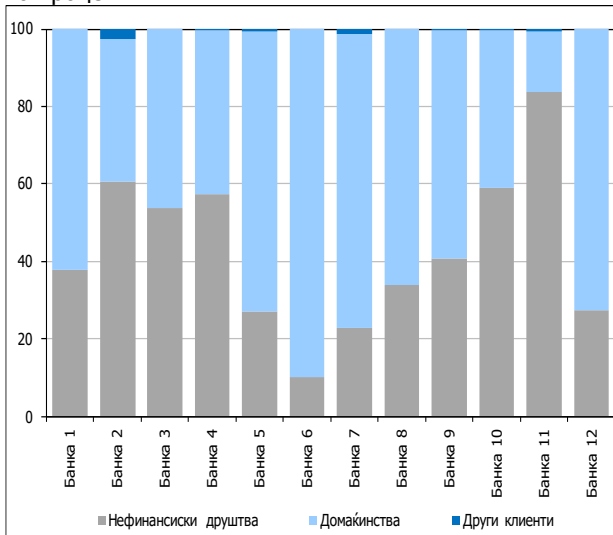
Извор: Народната банка и кредитен регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитите на домаќинствата и натаму имаат нешто повисоко учество во вкупните кредити, од 51,5%, коешто бележи зголемување за 0,2 процентни поена во споредба со претходното тримесечје. Во рамките на кредитите на домаќинствата, кредитите за финансирање на ненаменската потрошувачка преовладуваат со 62,4% (уделот само на потрошувачките кредити е 53,8%), но нивното учество се намалува за сметка на учеството на кредити за набавка на станбен и деловен простор, кое изнесува 37,4%.

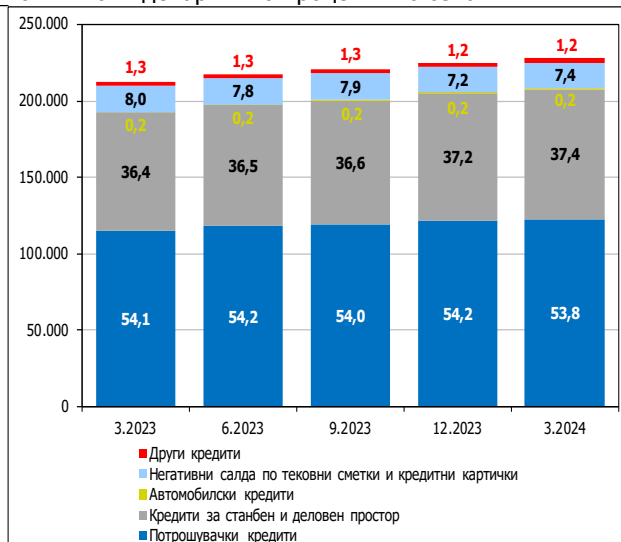
Графикон бр. 49

Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти по поединечна банка (лево) и структура на кредитите на физичките лица по производи (десно)

во проценти

во милиони денари и во проценти во ознаки

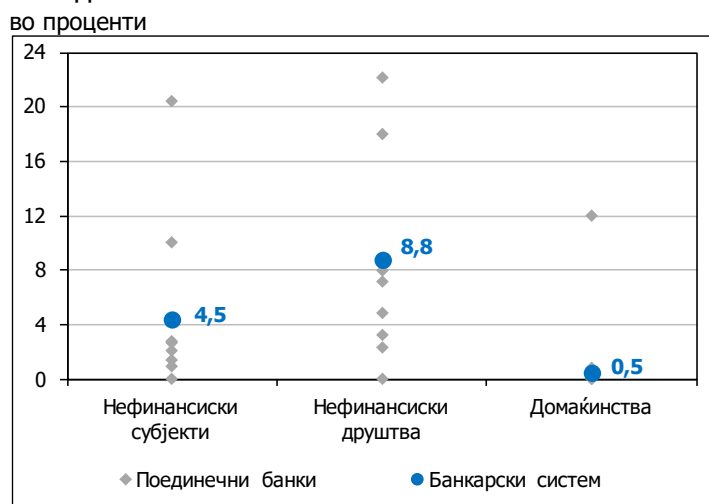
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Нема промени во износот на „зелените“ кредити⁵⁶ во споредба со крајот на 2023 година, а нивното учество во вкупните кредити остана 4,5%⁵⁷. На 31.3.2024 година, вкупните „зелени“ кредити кон нефинансискиот сектор забележаа минимално намалување за 3,3 милиони денари, по постојаното зголемување во последните неколку квартали. Ова намалување произлегува од „зелените“ кредити на домаќинствата, кои се намалија за 135 милиони денари, при раст на „зелените“ кредити на претпријатијата од 0,7% или за 131,7 милиони денари. Овие движења не условија промена на учеството на „зелените“ кредити во вкупните кредити кон одделните сектори, односно тоа изнесува 8,8% и 0,5% кај копоративниот сектор и домаќинствата, соодветно.

Графикон бр. 50

Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според валутната структура на кредитите, раст во првиот квартал од 2024 година на квартална основа бележат само денарските кредити. Споредено со крајот на 2023 година, денарските кредити се зголемија за 4.927 милиони денари или за 1,9%⁵⁸, додека кредитите со валутна компонента се намалија за 509 милиони денари или за 0,3%⁵⁹. Со тоа, учеството на денарските кредити во вкупната валутна

⁵⁶ За потребите на овој извештај, како „зелени“ кредити се сметаат кредитите коишто се наменети за подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; кредитите за поддршка на инвестициите во „зелени“ технологии, материјали и решенија; кредитите за поддршка на инвестициите во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично.

⁵⁷ Од дванаесетте анализирани банки, на 31.3.2024 година, две банки немаат „зелени“ кредити во портфолиото. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, учеството на „зелените“ кредити во вкупните кредити се движи во интервал од 0,1% до 20,5%. Анализирано по сектори, учеството на „зелените“ кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 0,001% и 22,2% кај кредитите на претпријатијата, односно помеѓу 0,0% и 12,0% кај кредитите на домаќинствата.

⁵⁸ Зголемувањето на денарските кредити кон нефинансискиот сектор на квартална основа се должи на повисоките кредити на претпријатијата за 3.305 милиони денари или за 2,5% и на домаќинствата за 1.663 милиони денари или за 1,4%, додека кредитите на другите клиенти бележат намалување за 41 милион денари или за 3,2%.

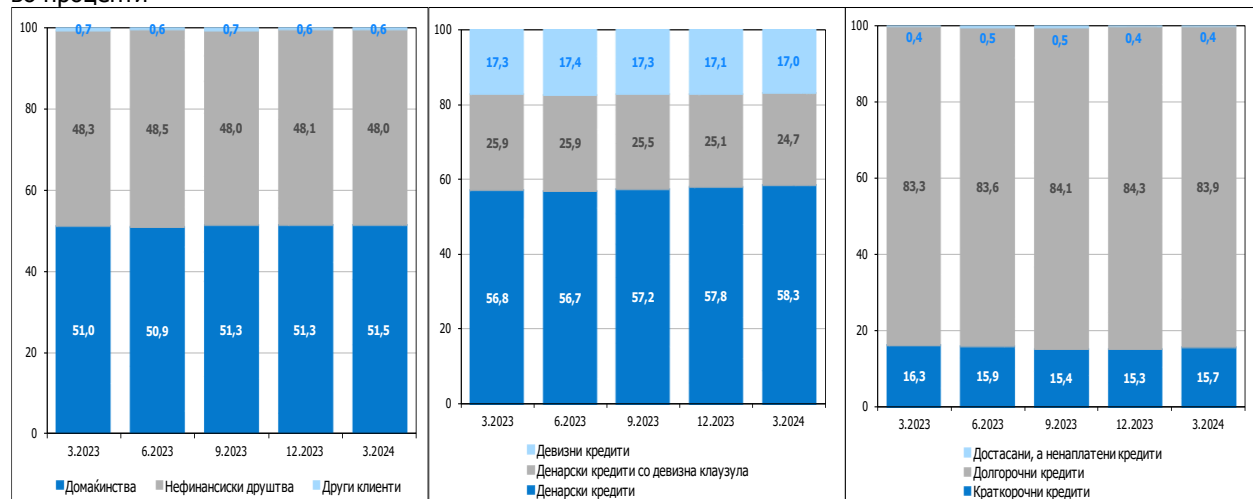
⁵⁹ Намалувањето на кредитите со валутна компонента кон нефинансискиот сектор на квартална основа е резултат на пониските денарски кредити со девизна клаузула за 427 милиони денари или за 0,4%, како и на падот кај девизните кредити за 82 милиони денари или за 0,1%. Падот на денарските кредити со девизна клаузула главно се должи на намалените кредити на претпријатијата

структура се зголеми за 0,5 процентни поени во однос на претходниот квартал и достигна 58,3%. Кај кредитите со валутна компонента, повисоко учество имаат кредитите во денари со девизна клаузула (24,7%) отколку девизните кредити (17,0%).

Графикон бр. 51

Структура на вкупните кредити според секторот (лево) и валутата (средина) и структура на редовните кредити според рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во рочната структура на кредитите⁶⁰, раст во првото тримесечје од 2024 година остварија краткорочните и долгорочните кредити, додека достасаните кредити бележат пад. Долгорочните кредити и натаму преовладуваат во вкупните кредити со учество од 83,9%.

(за 1.140 милиони денари или за 5,0%), а делумен придонес има и падот кај кредитите на другите клиенти (за 49 милиони денари или за 6,9%), додека раст бележат кредитите на домаќинствата (за 763 милиони денари или за 0,9%). Намалените девизни кредити се јавуваат во услови на пад на кредитите на претпријатијата (за 512 милиони денари или за 0,9%), како и на кредитите на другите клиенти (за 132 милиона денари или за 17,5%), а ублажувачко влијание имаат зголемените кредити на домаќинствата (за 562 милиона денари или за 3,4%).

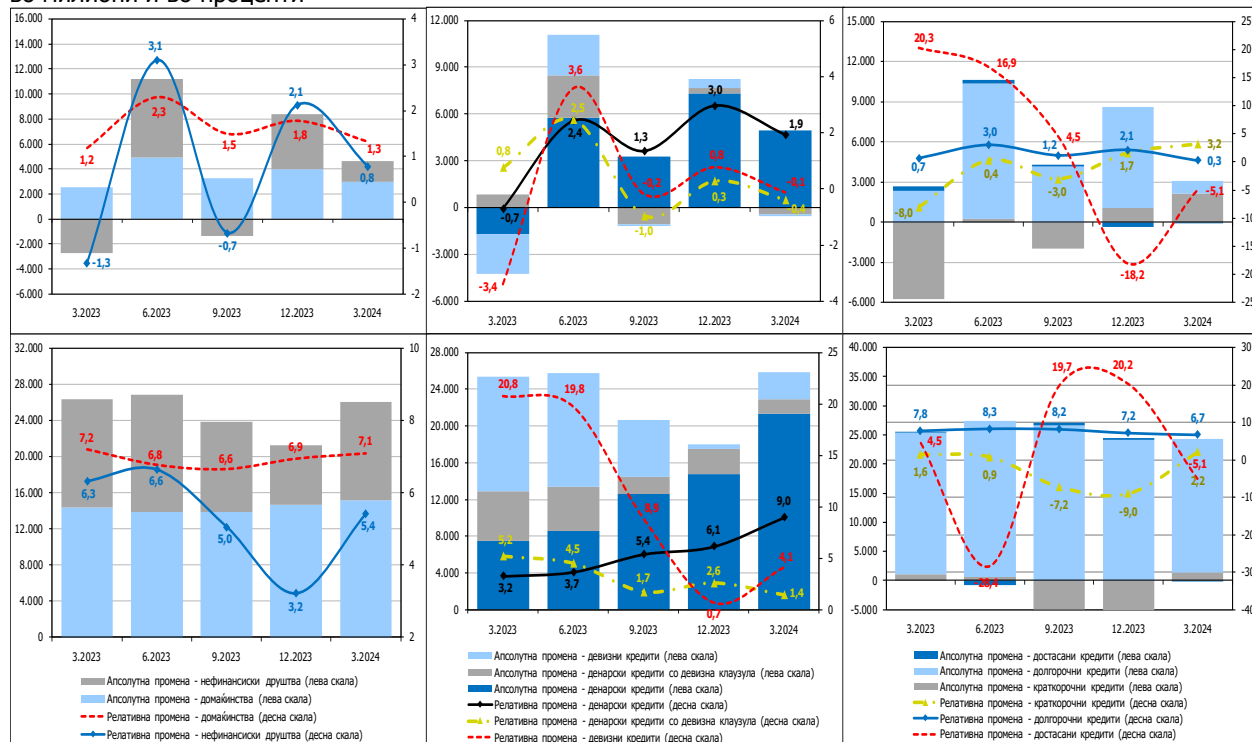
⁶⁰ Анализата на рочната структура ги исклучува нефункционалните кредити.

Графикон бр. 52

Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста

во милиони и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

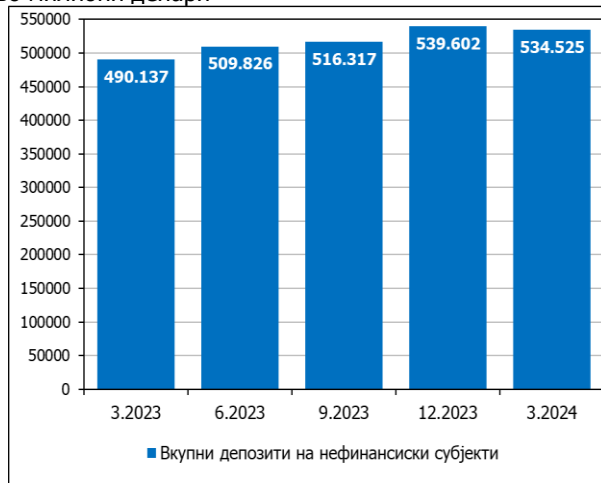
Во првиот квартал од 2024 година, депозитите од нефинансиски субјекти забележаа намалување за 5.077 милиони денари или за 0,9%. Намалувањето е најмногу последица на падот на депозитите по видување од нефинансиските друштва главно во денари, што е вообичаено движење во овој период на годината и во голема мера се поврзува со циклусот во деловното работење на претпријатијата. На годишна основа вкупната депозитна база на банките се зголеми за 44.388 милиони денари или за 9,1%, што е слично на растот остварен во 2023 година (45.648 милиони денари или за 9,2%).

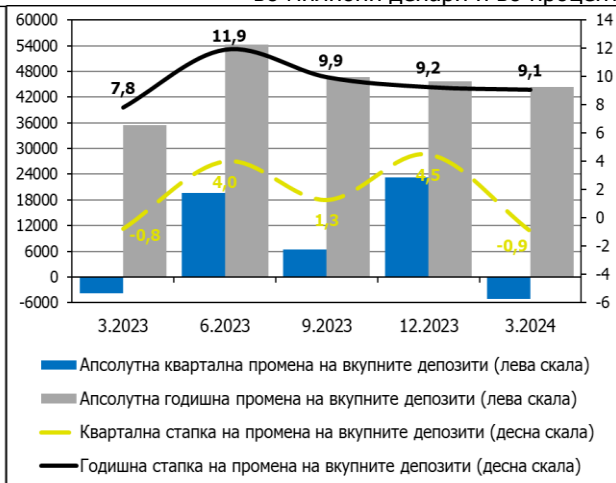
Графикон бр. 53

Состојба (лево) и промена (десно) на депозитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

во милиони денари и во проценти

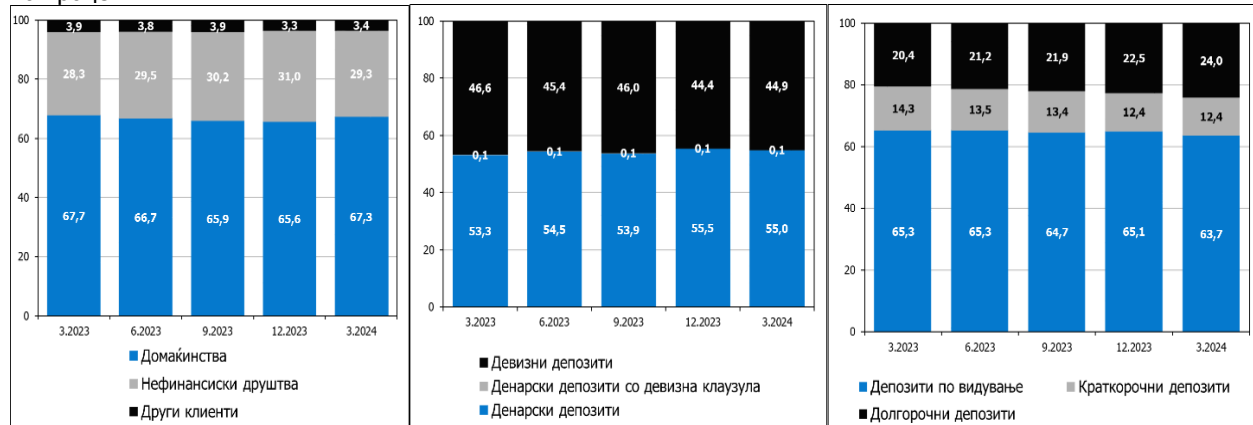
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од секторски аспект, кварталниот пад на депозитите е условен од депозитите од нефинансиските друштва, кои се намалија за 10.817 милиони денари или за 6,5%. **Депозитите на домаќинствата,** коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 67,3% во вкупните депозити), растат (за 5.499 милион денари, или за 1,6%), но забавено во споредба со претходниот квартал (4,1%). На годишна основа, депозитите од домаќинства го забрзаа растот (8,3% на 31.3.2024 година, наспроти 7,8% на 31.12.2023 година), додека депозитите од нефинансиските друштва и натаму растат со двоцифрена стапка на раст иако малку забавено (12,7% на 31.3.2024 година, наспроти 13,2% на 31.12.2023 година).

Графикон бр. 54

Структура на вкупните депозити, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)

во проценти

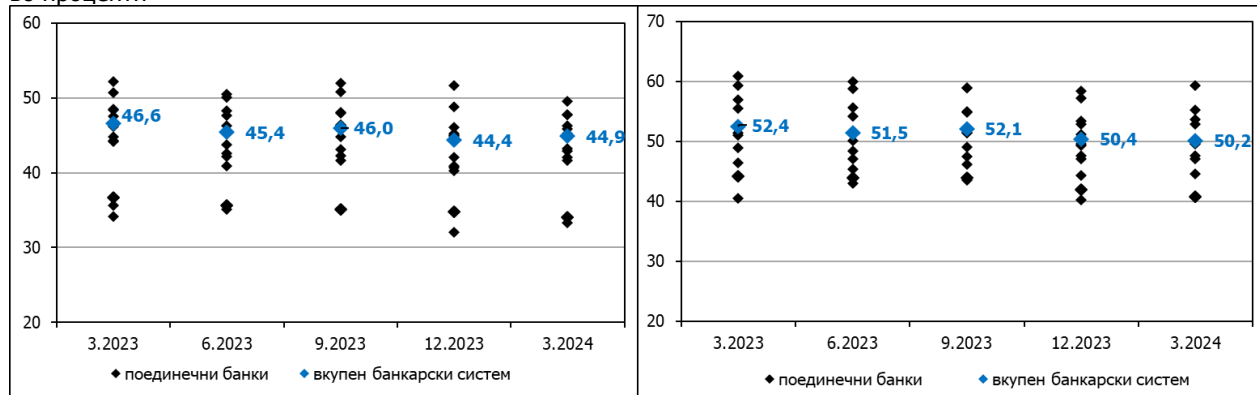
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 55

Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (лево) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинства (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од валутен аспект, кварталното намалување на вкупните депозити главно беше условено од падот на денарските депозити, коишто се намалија за 5.444 милиони денари или за 1,8%. Ваквиот пад е најмногу последица на намалувањето на денарските депозити по видување од нефинансиските друштва (10.273 милиони денари или за 10,4%). Наспроти тоа, девизните депозити бележат минимален квартален раст од 390 милиони денари или за 0,2%. Анализирano на годишна основа, растот на денарските депозити е двоцифрен (12,5%) и неколкукратно повисок, во споредба со зголемувањето на девизните депозити (5,1%). Ваквите движења, придонесоа за одредени промени во валутната структура на депозитната база на банките, каде на квартална основа учеството на денарските депозити се намали за 0,5 процентни поени, за сметка на зголеменото учество на девизните во вкупните депозити.

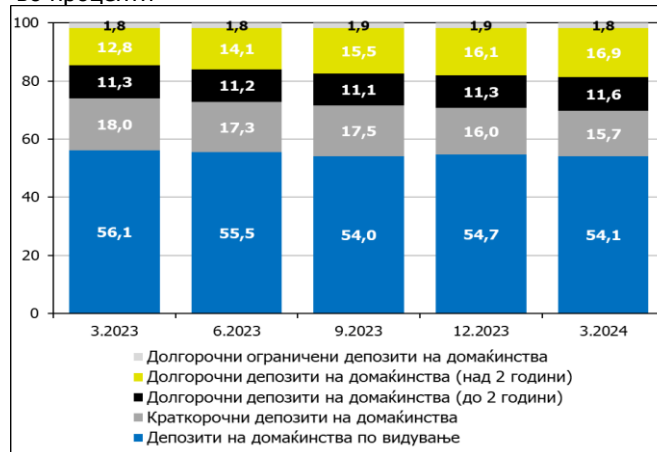
Од аспект на рочноста, склоностите за штедење на долг рок се задржаа. Така, во првиот квартал од 2024 година, единствено долгорочните депозити забележаа раст од 6.602 милиони денари или за 5,4%, што е сепак помалку споредено со растот во последниот квартал од 2023 година (8.427 милиони денари или за 7,4%). Наспроти тоа, депозитите по видување забележаа квартален пад (10.697 милиони денари или за 3%), а се намалија и краткорочните депозити (982 милиони денари или 1,5%). На годишна основа, долгорочните депозити го забрзаа растот до 28,3%, при натамошен пад на краткорочните депозити (-5,9%) и забавен раст на депозитите по видување (6,3% на 31.3.2024, наспроти 7% на 31.12.2023 година). Ваквите движења во депозитната база на банките го зголемија учеството на долгорочните депозити во вкупните депозити за 1,5 процентни поени, за сметка на намаленото учество на депозитите по видување. И во рочната структура на депозитите од домаќинствата се зголеми учеството на долгорочните депозити до нивото од 30,2% (од 29,3% на 31.12.2023 година), при намалено учество на депозитите по видување (од 54,7% на 31.12.2023 година на 54,1%) и на краткорочните депозити (од 16% на 31.12.2023 година на 15,7%).

Графикон бр. 56

Рочна структура на депозитите на домаќинствата

во проценти

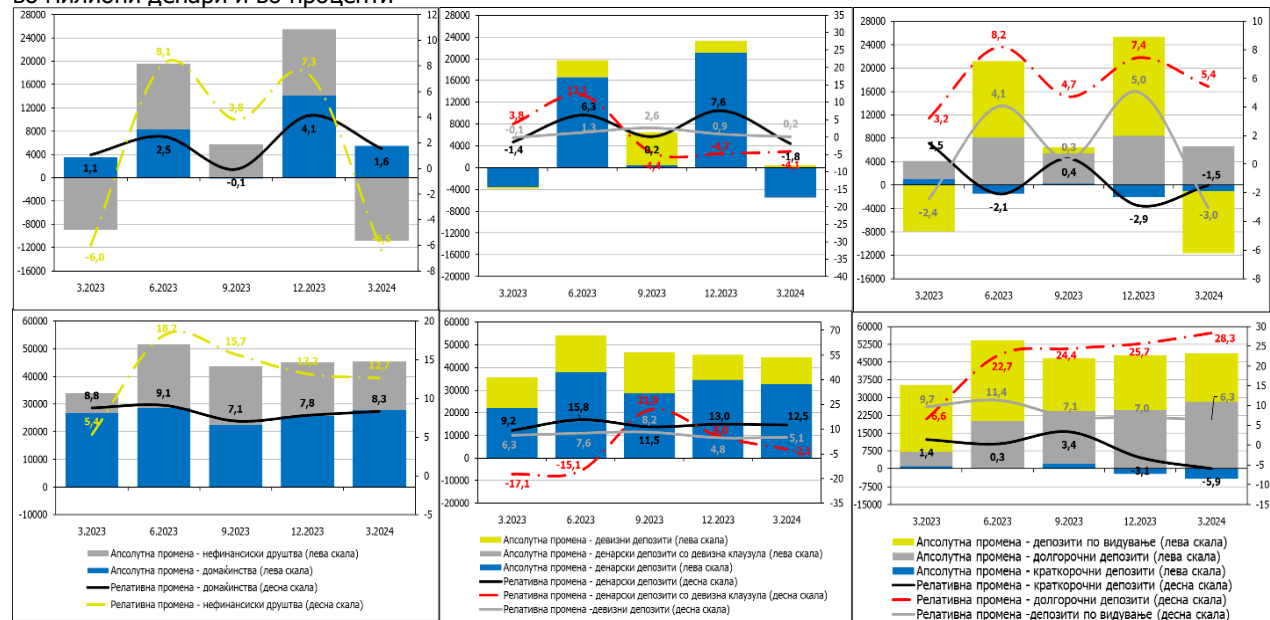

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 57

Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

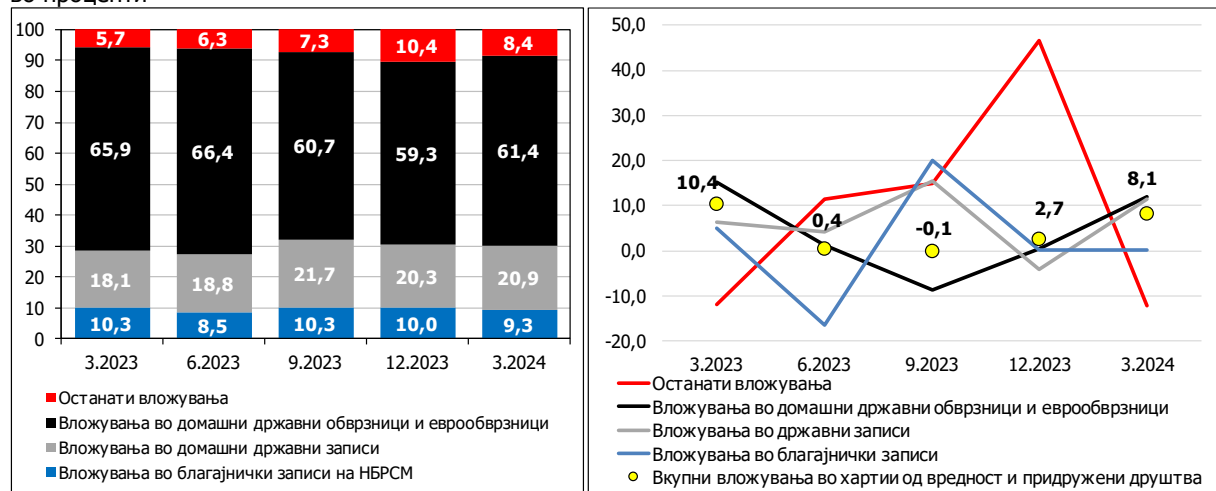

1.3. Останати активности

Пласманите на банките во хартии од вредност, во подружниците и во придружените друштва⁶¹ во првиот квартал од 2024 година евидентираа раст за 8.044 милиони денари (или за 8,1%), зголемувајќи го нивното учество во вкупната актива на банките до 14,5% (13,3% на крајот од претходниот квартал). Највисок квартален раст евидентираа вложувањата на банките во државни обврзници од 6.970 милиони денари или 11,9%⁶². Речиси идентична стапка на квартален раст (11,5% или 2.306 милиони денари) бележеа и вложувањата во домашните државни записи⁶³. Незначителен квартален раст од 0,2% или 20 милиони денари бележат пласманите на банките во благајнички записи⁶⁴. Останатите вложувања на банките во хартии од вредност остварија пад од 1.253 милиони денари, или 12,2% во голема мера поради достасани должнички финансиски инструменти издадени од странски централни влади кај една голема банка. Врз основа на ваквите движења, структурата на вложувањата во хартии од вредност речиси е непроменета, со зголемено и натаму доминантно учество на пласманите во домашни државни обврзници и еврообврзници од 61,4% (59,3% на 31.12.2023), а намалено учество забележаа и останатите вложувања во хартии од вредност до нивото од 8,4% (10,4% на 31.12.2023).

Графикон бр. 58

Структура (лево) и годишна промена (десно) на вложувањата во хартии од вредност, во подружниците и во придружените друштва во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На страната на активата, пласманите кај банките и другите финансиски институции (зафаќаат 7,3% од вкупната актива на банкарскиот систем) во

⁶¹ Анализите на овие вложувања се прават според нивната нето сметководствена вредност.

⁶² Во првиот квартал од 2024 година имаше аукции на петгодишни и петнаесетгодишни државни обврзници. Забележлив беше трендот на благо намалување на каматните стапки, при што на последните емисии на државни обврзници во кварталот, каматната стапка за петгодишните државни обврзници изнесуваше 4,2%, а каматната стапка за петнаесетгодишните државни обврзници изнесуваше 5,6%.

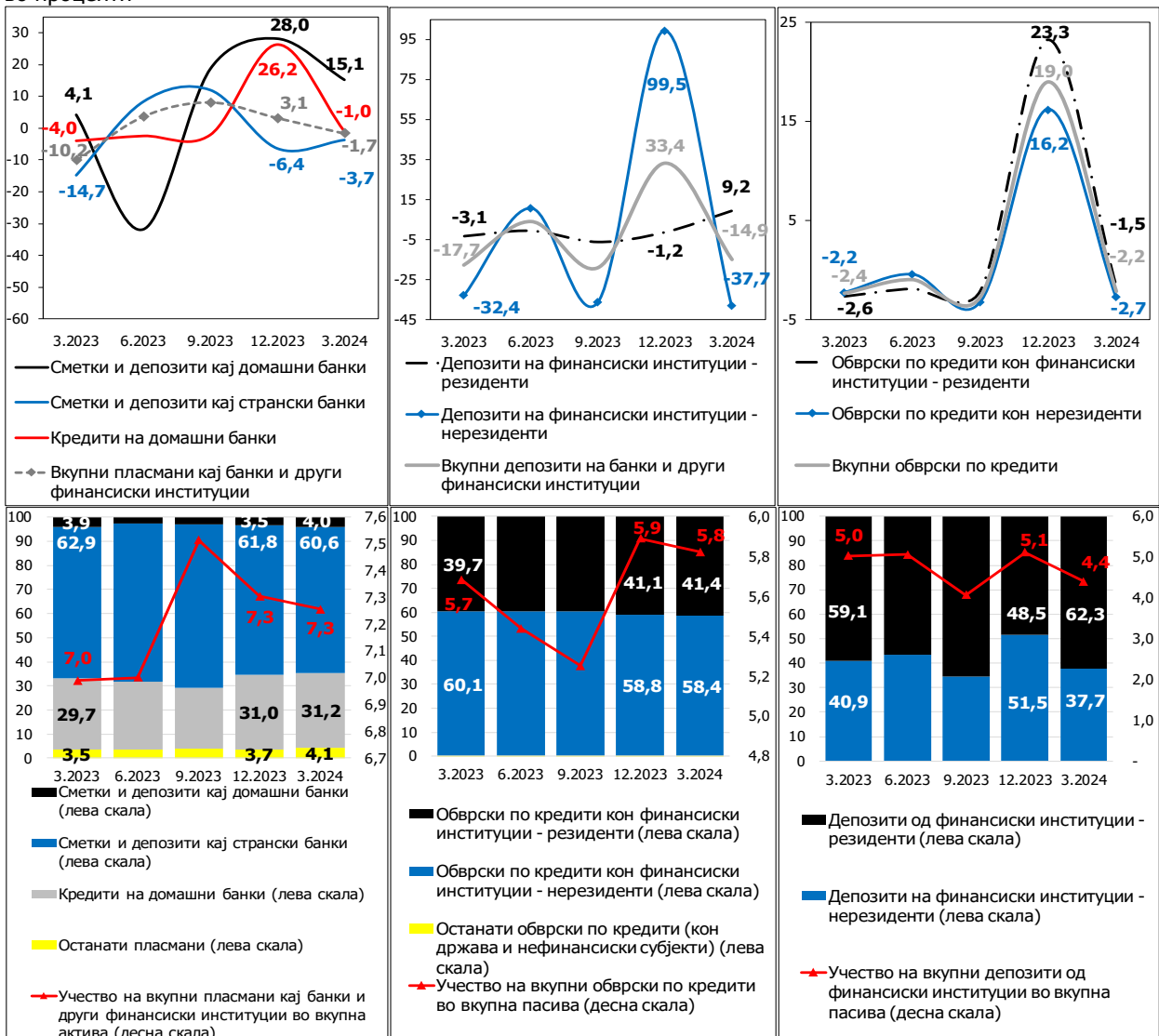
⁶³ Во првиот квартал од 2024 година и каматната стапка на едногодишните државни записи се намали, од 4,25% на крајот од минатата година на 3,80% на крајот од првиот квартал оваа година.

⁶⁴ На аукциите на благајнички записи, одржани во првиот квартал од 2024 година, побарувачката беше на нивото на понудениот износ, а каматната стапка остана непроменета и изнесуваше 6,3%.

првиот квартал од 2024 година забележаа намалување од 934 милиони денари, или за 1,7%. Ваквото намалување, во најголем дел произлезе од намалувањето на средствата на сметките и депозитите кај странски банки, 1.245 милиони денари или 3,7% и тоа пред сè поради намалените износи на средства на коресподентните сметки во странски банки.

Графикон бр. 59 Годишна промена (горе) и структура (долу) на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозитите од финансиските институции (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

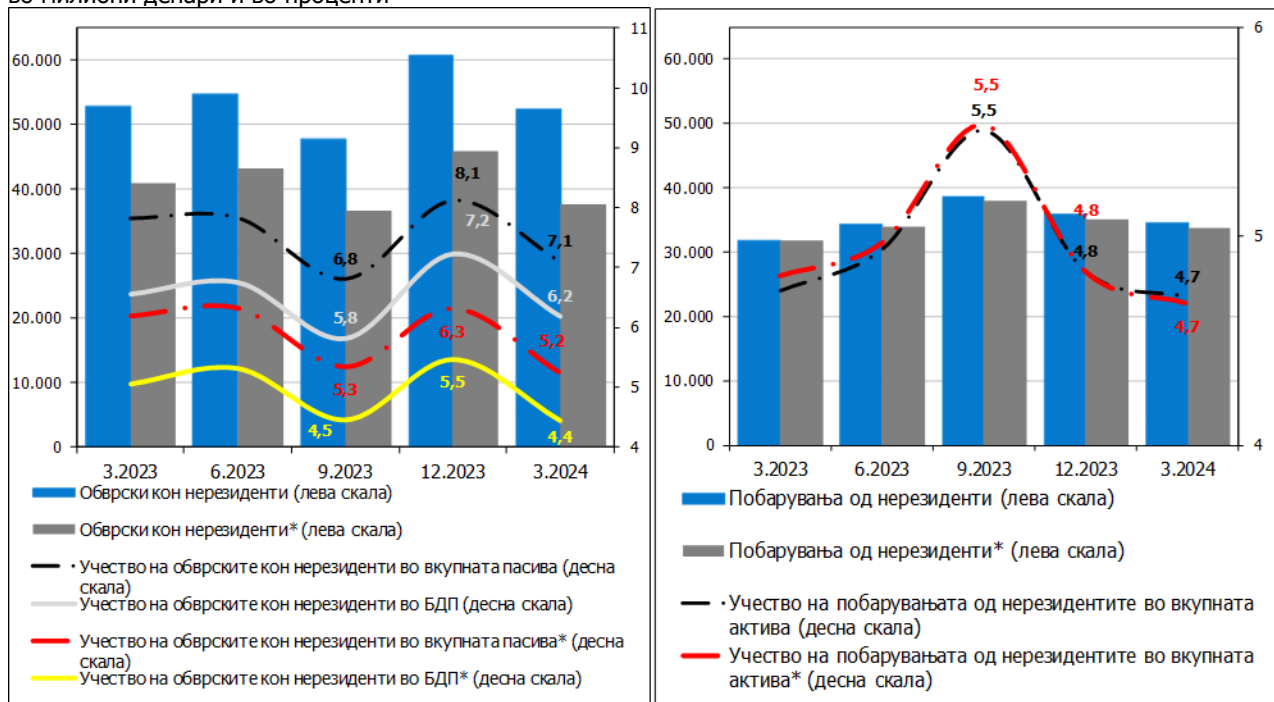
На страната на пасивата, вкупните обврски на банките врз основа на кредити (коишто зафаќаат 5,8% од вкупната пасива на банкарскиот систем) на квартална основа се намалија за 965 милиони денари, или за 2,2%. Во поголема мера овој пад се должи на намалените обврски врз основа на кредити кон нерезидентни финансиски

институции коишто остварија квартален пад од 701 милион денари или 2,7%. Падот кај обврските врз основа на кредити кон резидентни финансиски институции е поумерен и изнесува 264 милиони денари или 1,5%. Во рамки на структурата на вкупните обврски на банките врз основа на кредити и натаму доминираат обврските врз основа на кредити кон нерезидентни финансиски институции. **Депозитите од банките и останатите финансиски институции** се намалија и натаму претставувајќи скроман извор на финансирање на банките, со учество од 4,4% во вкупната пасива на банкарскиот систем. Кварталниот пад на депозитите од банките и останатите финансиски институции од 5.700 милиони денари (за 14,9%), во поголем дел произлегува од падот на депозитите на нерезидентните финансиски институции (за 7.414 милиони денари, или за 37,7%). Од друга страна квартален раст од 1.714 милиони денари или 9,2% беше забележан кај депозитите на резидентните финансиски институции. Ваквите движења придонесоа депозитите на резидентните финансиски институции да имаат најголемо учество, или 62,3%, во рамки на вкупните депозити од банките и останатите финансиски институции.

Графикон бр. 60

Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Без учество на „РБСМ“ АД Скопје.

Обемот на активности на банкарскиот систем со нерезидентите и натаму е многу ограничен. Како и минатиот квартал, со состојба на 31.3.2024 година, банките на ниво на систем повеќе должат⁶⁵ отколку што побаруваат од нерезидентите, и покрај поизразениот пад на обврските во однос на побарувањата. Имено, обврските на домашните банки кон нерезидентите забележаа

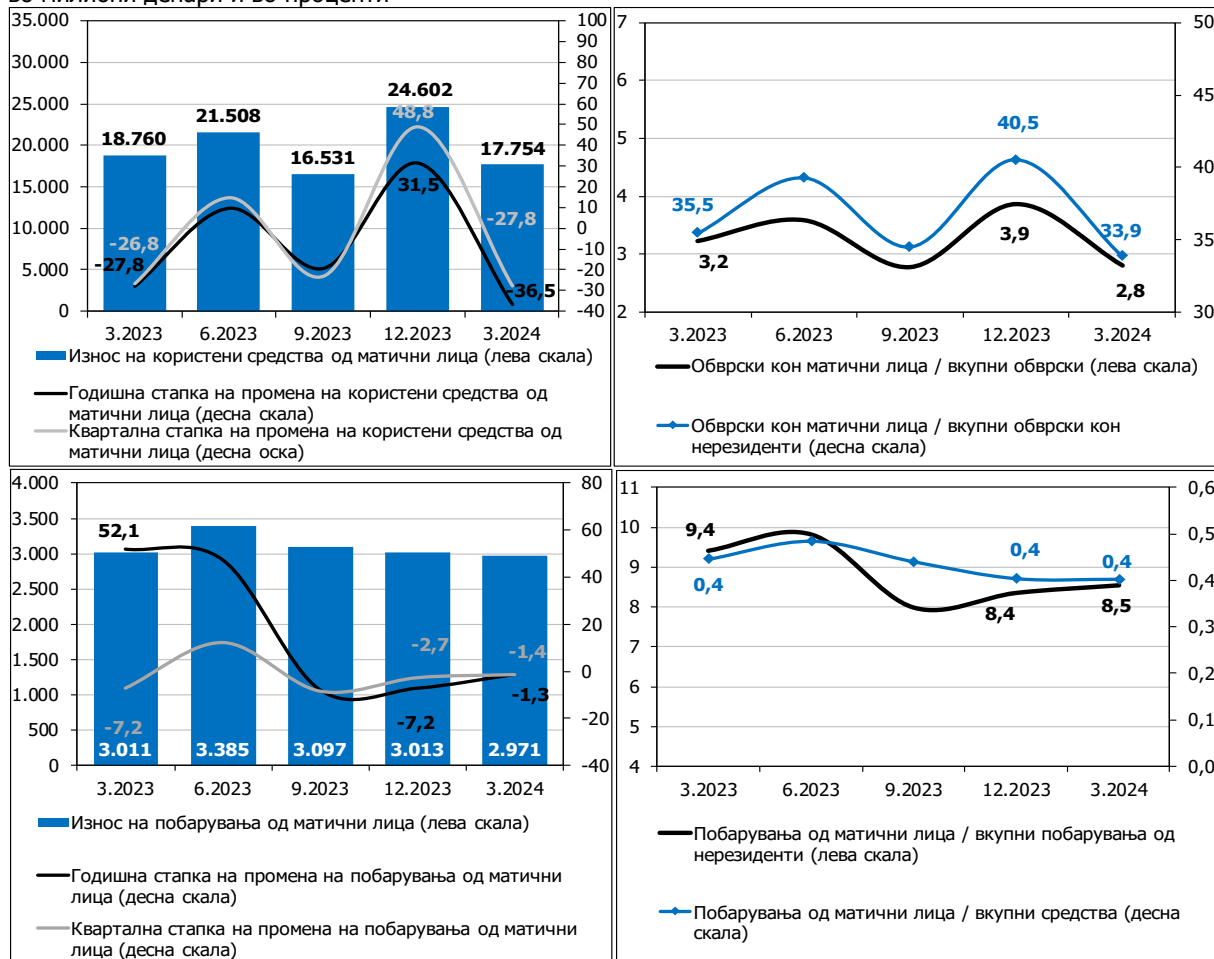
⁶⁵ На 31.3.2024 година, седум од вкупно тринаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

поизразено квартално намалување (од 8.303 милиони денари, или за 15,8%), што придонесе да се намали нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем до 7,1%⁶⁶ на 31.3.2024. Кварталното намалување во најголем дел произлегува од намалените обврски врз основа на краткорочни депозити во странска валута кон нерезиденти-финансиски институции. Кај побарувањата на банките од нерезидентите имаше помалку изразен квартален пад од 1.284 милиони денари, или за 3,7%, речиси во целост поради намалените орочени депозити преку ноќ кај една голема банка.

Графикон бр. 61

Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обврските кон матичните субјекти на банките забележаа пад и и натаму не преставуваат значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки. Во првиот квартал од 2024 година, обврските на банките кон нивните матични субјекти се намалија за 6.848 милиони денари (или за 27,8%), што во најголем дел е резултат на намалувањето на обврските врз основа на краткорочни депозити од матичните

⁶⁶ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 5,2%.

субјекти (и лицата поврзани со нив) кај една голема банка. Како резултат на тоа, се намали и учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите на 2,8% и 33,9%⁶⁷, соодветно. Побарувањата од матичните лица забележаа минимален квартален пад од 42 милиона денари, или за 1,4%, што значи дека и натаму имаат ниско учество од 0,4% во вкупната актива (0,4% на 31.12.2023) и во побарувањата од нерезидентите, кое изнесува 8,5% (8,4% на 31.12.2023 година).

2. Профитабилност

Во првиот квартал од 2024 година, добивката на домашниот банкарски систем оствари забавен раст во споредба со истиот период од претходната година. Во услови на раст на каматните стапки и каматоносната актива, повисокиот финансиски резултат беше условен од зголемените нето каматни приходи, за чиј раст придонесоа приходите од камати од речиси сите сектори. Мал придонес во зголемувањето на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии. Расходите врз сите основи бележат раст. Најголем дел од показателите за профитабилноста и оперативната ефикасност на банкарскиот систем се подобрија. Каматните стапки и на кредитите и на депозитите бележат зголемување во првите три месеци од 2024 година.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

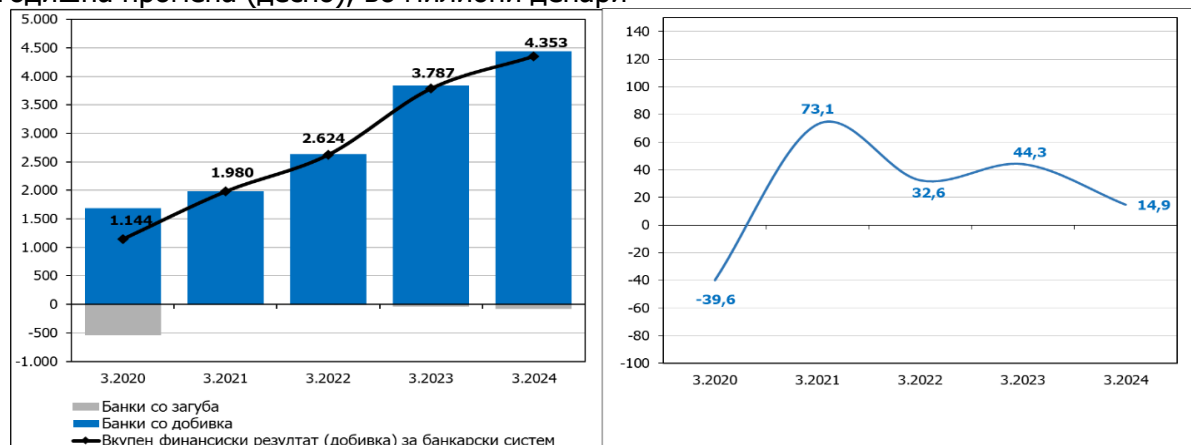
Во првиот квартал од 2024 година, банкарскиот систем оствари добивка од 4.353 милиони денари, која е повисока за 566 милиони, или за 14,9 % во споредба со истиот период од минатата година (кога растот изнесуваше 44,3%), што претставува забавен раст на добивката. Најголем придонес во растот на добивката има повисокиот нето каматен приход, иако неговото зголемување (од 1.326 милиони денари или за 23,2%) забави споредено со истиот период од минатата година (кога се зголеми за 1.716 милиони денари или за 42,9%). Мал придонес во растот на добивката имаа и нето-приходите од провизии и надоместоци (раст за 113 милиони денари или за 7,2%). Наспроти тоа, нето-трошокот за исправка на вредноста за финансиските и нефинансиските средства се зголеми за 460 милиони денари или за 57,1%, а раст бележат и оперативните трошоци и тоа за 359 милиони денари или за 10,2%. Анализирани по одделна банка, сите банки, освен две мали банки, остварија позитивен финансиски резултат од работењето.

⁶⁷ На 31.12.2023 година, овие учества изнесуваа 3,9% и 40,5%, соодветно.

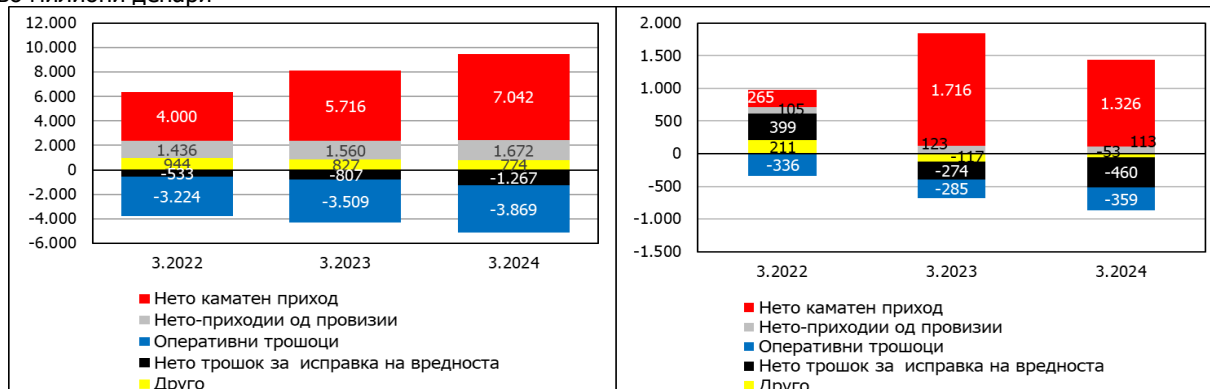
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2024 година

Графикон бр. 62 Динамика на прикажаната вкупна добивка на банките (лево) и нејзина годишна промена (десно), во милиони денари

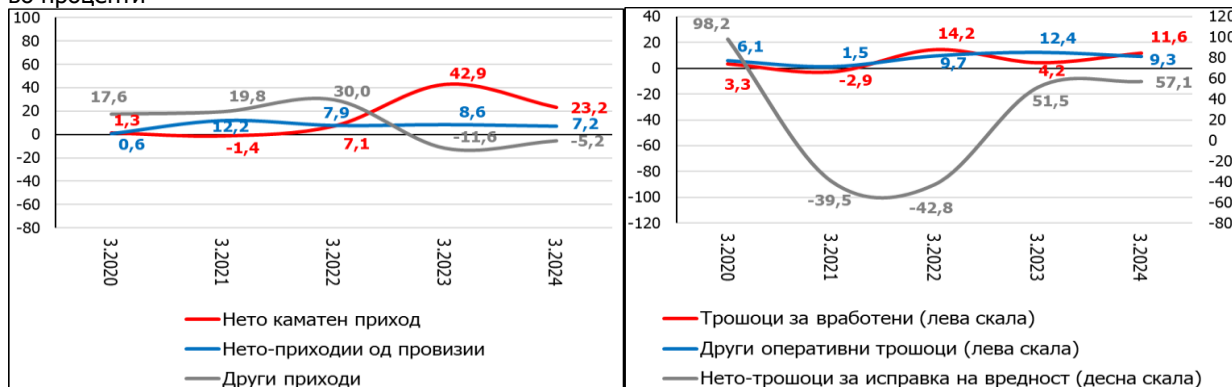
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 63 Придонес во формирањето на добивката (лево) и придонес во растот на добивката (десно) на банките во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 64 Годишна стапка на промена на главните приходи (лево) и расходи (десно) на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

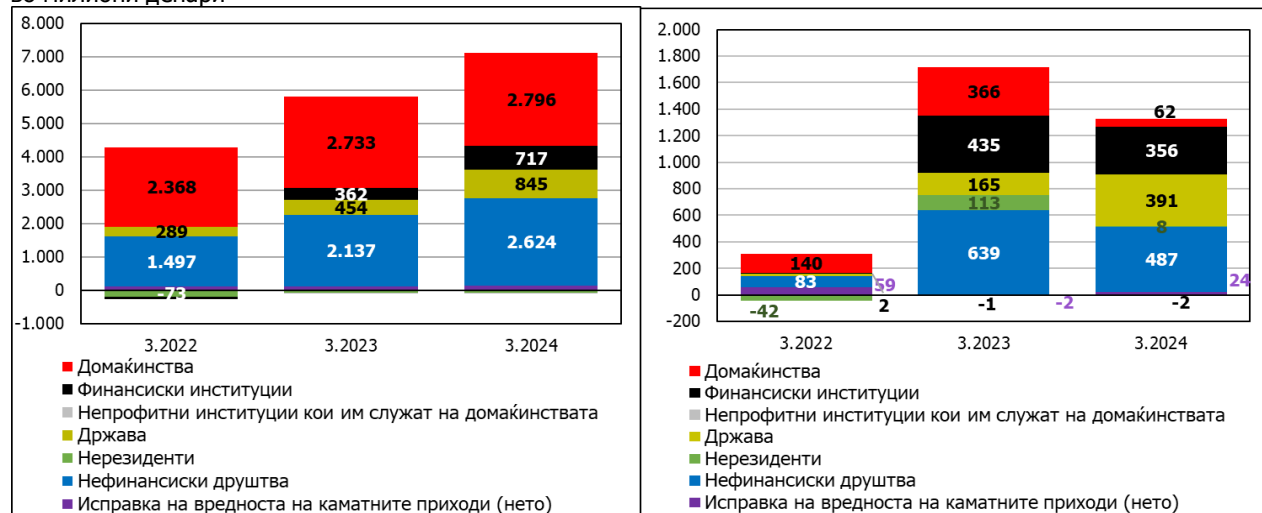
Повисокиот нето каматен приход на банките, се темели врз поголемиот апсолутен раст на приходите од камати (за 2.004 милиони денари или за 29,7%), во споредба со растот на каматните расходи (за 678 милиони денари или за 65,9%).

Притоа, нето каматните приходи бележат раст од речиси сите сектори, исто така при поголем раст на каматните приходи во споредба со растот на каматните расходи. Финансиското посредување со домаќинствата има најголем придонес во формирањето на нето каматниот приход (39,7%), додека најголем придонес во растот на нето каматниот приход имаа нето-приходите од камати од нефинансиските друштва (36,7%). Нето каматните приходи од нефинансиските друштва се зголемија на годишна основа за 487 милиони денари или за 22,8%, додека овие нето-приходи од секторот „домаќинства“ бележат значително помал раст, кој изнесува 62 милиона денари или за 2,3%. Релативно висок апсолутен раст на нето-каматните приходи се забележува и од активностите на банките со државата (за 391 милион денари или за 86,0%) и со финансиските институции (за 356 милиони денари или за 98,3%)⁶⁸. Забавениот раст на нето каматниот приход во првиот квартал од 2024 година се должи пред сè на зголемените каматни расходи споредено со истиот период од претходната година⁶⁹, во услови на поголем раст на пасивните каматни стапки во однос на растот на активните каматни стапки. Придонес кон забавениот раст на нето каматниот приход имаше и побавниот раст на каматните приходи⁷⁰.

Графикон бр. 65

Нето каматни приходи на банкарскиот систем според сектор, структура (лево) и придонес во растот (десно)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁶⁸ Во првиот квартал од 2024 година се зголемија приходите од камати од централната влада и централната банка за 350 и 346 милиони денари, соодветно.

⁶⁹ Растот на каматните расходи во првиот квартал од 2024 година изнесува 678 милиони денари или за 65,9%, додека во истиот квартал од претходната година растот изнесува 314 милиони денари или 43,9%.

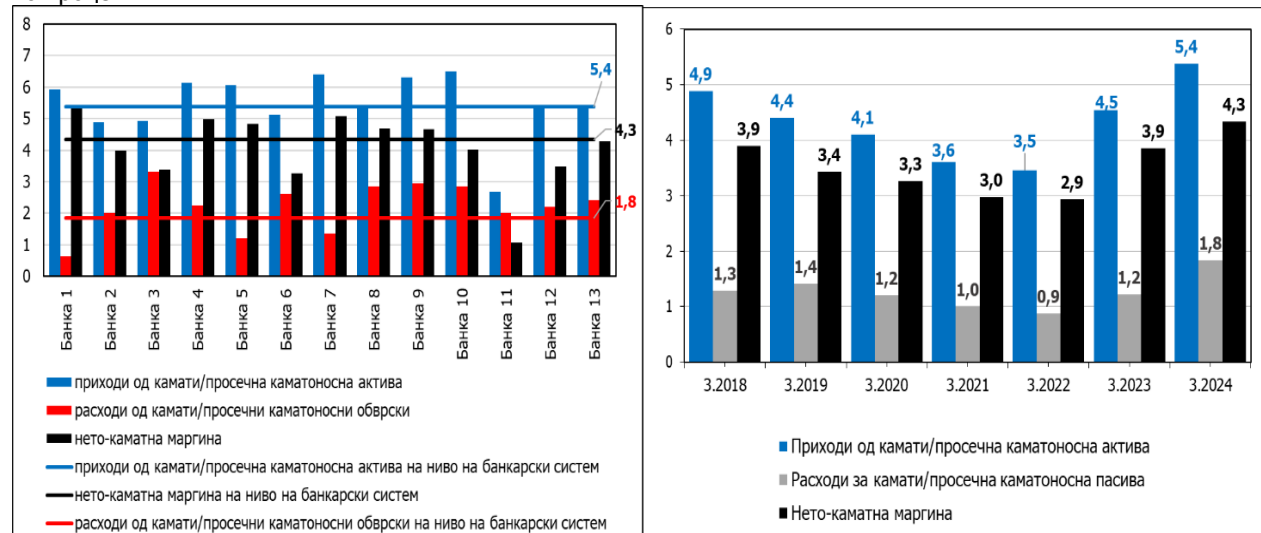
⁷⁰ Растот на каматните приходи во првиот квартал од 2024 година изнесува 2.004 милиони денари или за 29,7%, додека во истиот квартал од претходната година растот изнесува 2.030 милиони денари или за 43,1%.

Графикон бр. 66

Нето каматна маргина на 31.3.2024 година, по одделна банка (лево)* и на ниво на банкарскиот систем (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

Во првите три месеци од 2024 година, нето каматната маргина продолжи да се зголемува, тренд започнат во истиот период од претходната година. Така, нето каматната маргина се зголеми за 0,4 процентни поени, достигнувајќи ниво од 4,3%. Ваквиот раст се должи на поизразениот релативен раст на нето каматниот приход (23,2%) во однос на растот на просечната каматносна актива (9,7%).

Во првите три месеци од 2024 година, показателите⁷¹ за повратот на просечниот капитал и резерви и повратот на просечната актива се зголемија за 0,6 процентни поени и 0,1 процентен поен, соодветно. Наспроти тоа, во услови на забавен раст на добивката, профитната маргина се намали за 0,9 процентни поени.

⁷¹ Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите кон овој извештај.

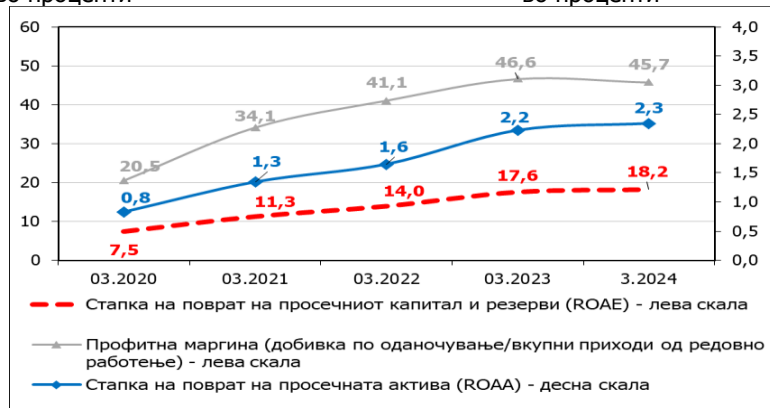

Графикон бр. 67

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

во проценти

во проценти

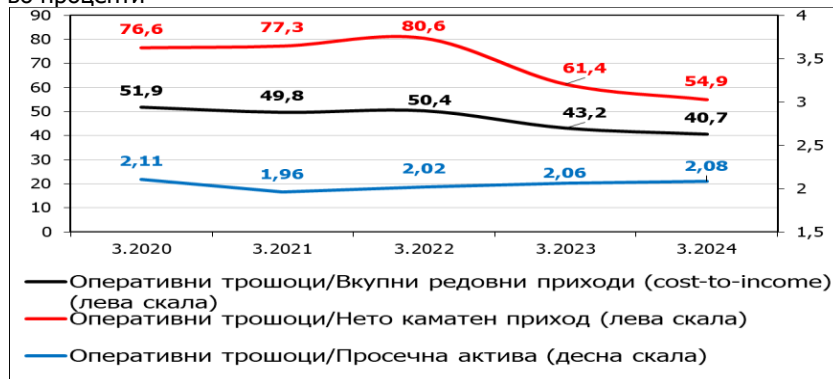
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем главно се подобруваат. Соодносот меѓу оперативните трошоци и нето каматниот приход, како и соодносот меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи, бележат подобрување, и тоа, за 6,5 и 2,6 процентни поени, соодветно, поради побрзиот раст на нето каматниот приход (23,2%) и вкупните редовни приходи (17,2%)⁷² во однос на растот на оперативните трошоци (10,2%)⁷³. Соодносот меѓу оперативните трошоци и просечната актива е речиси непроменет (раст од 0,02 процентни поена).

Графикон бр. 68

Показатели за оперативна ефикасност

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁷² Растот на вкупните редовни приходи е определен од растот на нето каматниот приход (за 1.312 милиони денари или за 22,9%) и на нето-приходите од провизии и надоместоци (за 113 милиони денари или за 7,2%).

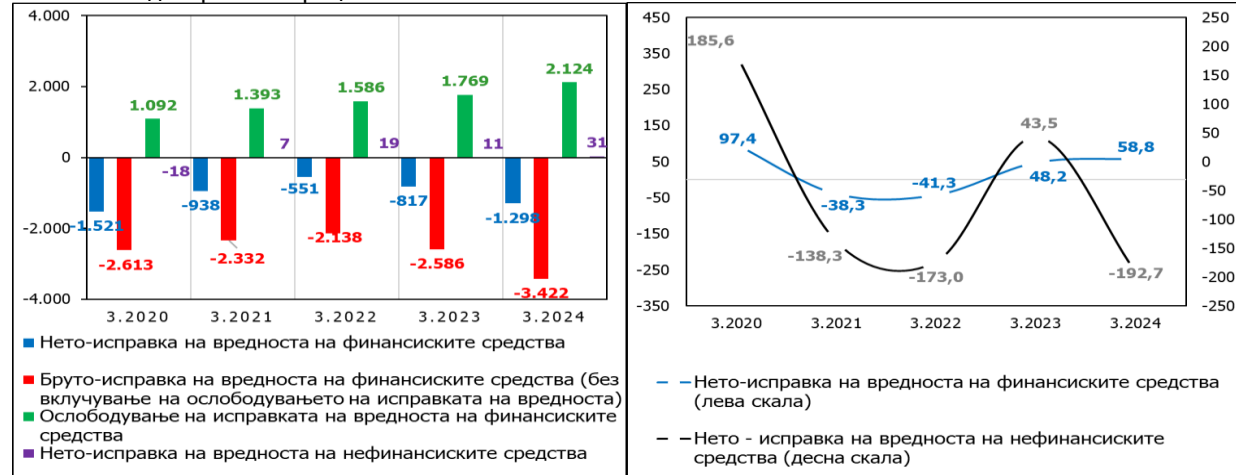
⁷³ Во првиот квартал од 2024 година, оперативните трошоци се зголемија за 359 милиони денари (или за 10,2%) од кои најголем е растот на трошоците за вработени (за 170 милиони денари), на општите и административни трошоци (за 63 милиони денари), дополнителни резервирања за пензиските и други користи за вработените (за 34 милиони денари) и расходи врз други основи (за 43 милиони денари).

Графикон бр. 69

Трошоци за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, износ (лево) и годишни стапки на промена (десно)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

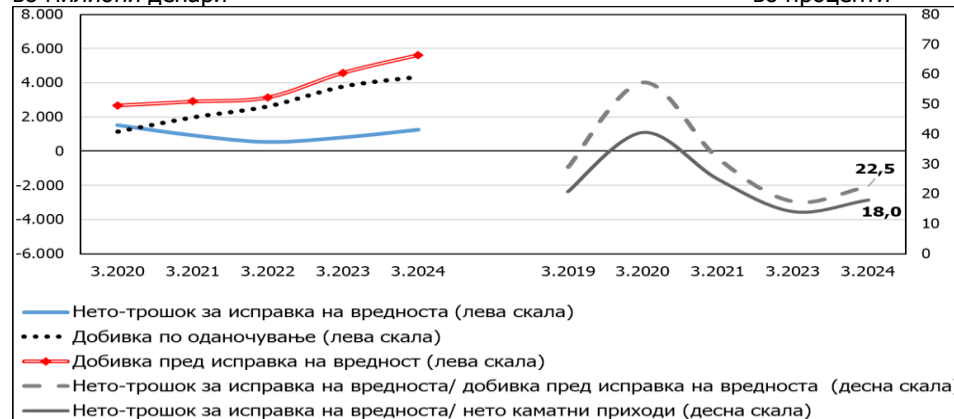
Во првиот квартал од 2024 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (на нето-основа) се зголемија за 460 милиони денари или за 57,1%. Растот на овие трошоци пред сè произлегува од трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства (коишто на нето-основа се зголемија за 481 милион денари или за 58,8%). Ова зголемување се должи на поголемиот раст на бруто-трошоците за исправка на вредноста на кредитите и другите пласмани (736 милиони денари или за 32,9%), во однос на растот на ослободувањето на исправката на вредноста за овие средства (за 170 милиони денари или за 11,6%) и делумно се должи и на промените во регулативата коишто се однесуваат на условите за стекнување нефункционален статус. Износот на нето-исправката на вредноста на нефинансиските средства е незначителен.

Графикон бр. 70

Показатели за учеството на нето-трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи

во милиони денари

во проценти

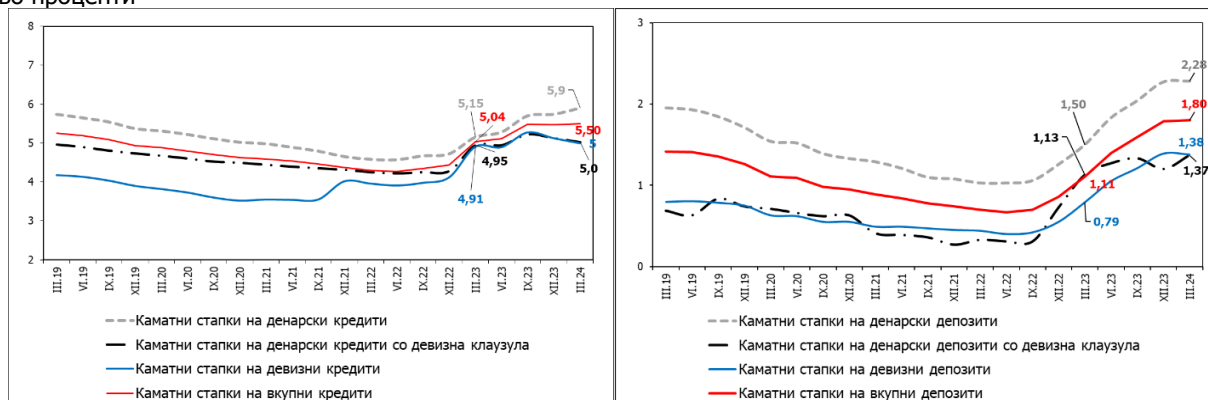
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

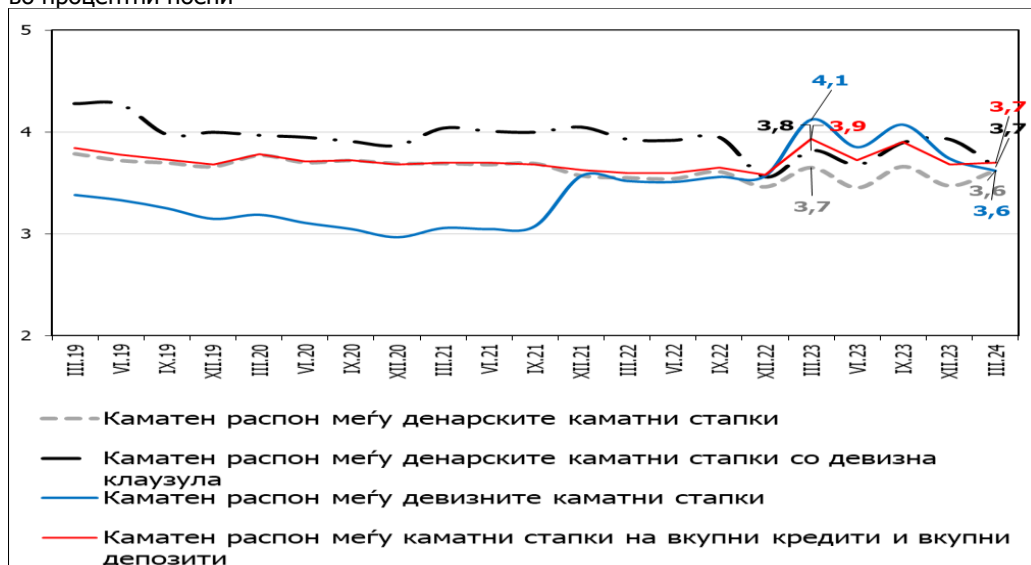
На крајот на првиот квартал од 2024 година, вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите изнесуваа 5,5% и 1,8%, соодветно, што претставува раст за 0,46 и 0,69 процентни поени во однос на крајот на првиот квартал од претходната година, кога изнесуваа 5,04% и 1,11%, соодветно. Каматниот распон се стесни, поради поголемиот раст на пасивните каматни стапки, во однос на растот на активните каматни стапки. Распонот помеѓу вкупната каматна стапка на кредитите и вкупната каматна стапка на депозитите во март 2024 година изнесува 3,70 процентни поени, наспроти 3,93 процентни поени, колку што изнесуваше на крајот на првиот квартал од 2023 година.

Графикон бр. 71 Активни (лево) и пасивни каматни стапки (десно)
во проценти

Извор: Народната банка

Графикон бр. 72 Каматен распон
во процентни поени

Извор: Народната банка.